

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRKİYE’DEKİ KORUNMAYA MUHTAÇ
ÇOCUKLARIN SOSYAL HAYATTAKİ YERLERİNİ
BELİRLEYEN YASAL DÜZENLEMELER VE
BUNLARIN UYGULANMASI
(1923-2016)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Osman AKANDERE

Hazırlayan
Ahmet DALDA
13830231017

Konya–2017

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ahmet DALDA
	Numarası	13830231017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI/SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Türkiye'deki Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Hayattaki Yerlerini Belirleyen Yasal Düzenlemeler ve Bunların Uygulanması (1923-2016)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Ahmet DALDA

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı	Ahmet DALDA
Numarası	13830231017
Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI/SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Prof.Dr.Osman AKANDERE
Tezin Adı	Türkiye'deki Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Hayattaki Yerlerini Belirleyen Yasal Düzenlemeler ve Bunların Uygulanması (1923-2016)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Türkiye'deki Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Hayattaki Yerlerini Belirleyen Yasal Düzenlemeler ve Bunların Uygulanması (1923-2016)" başlıklı bu çalışma 04/12/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı Danışman ve Üyeler
Prof. Dr. Osman AKANDERE Danışman

Doç.Dr. Özlem KARAKUŞ Üye

Yard.Doç.Dr. Beyhan Nazlı Üye
KOÇBEKER EİD

İmza

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

ÖNSÖZ

Toplumun maddi ve manevi desteğe en çok ihtiyaç duyan kesimini oluşturan korunmaya muhtaç çocuklara ait mevzular toplumu derinden ilgilendirmektedir. Bu, insan olmanın getirdiği mesuliyet duygusunun gereği olduğu gibi toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak açısından da önemlidir. Bu araştırmada, Türkiye’deki korunmaya muhtaç çocukların 1923 ve 2016 yılları arasında sosyal hayattaki yerlerini belirleyen yasal düzenlemeler ve bunların uygulanması incelenmiştir. Bu konunun seçilme nedeni; yeterli ve detaylı bir şekilde bu konuyu aydınlatacak bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

Toplumun önemli bir boyutunu oluşturan çocuklar normal aile düzeni içerisinde yetiştirildikleri takdirde sağlıklı bireyler olarak hayata atılmaktadırlar. Ancak ailesi olmayan veya bozuk aile düzenine sahip olan çocuklar, gelişimleri açısından çok önem arz eden aile desteğinden mahrum büyümektedirler. Korunmaya muhtaç çocuklar dediğimiz bu çocuklar sahip oldukları şartlara bağlı olarak birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum öncelikle onların gelişimlerini ve yaşamlarını olumsuz bir şekilde etkilemekte, sonrasında ise çevrelerine yansımaktadır. Daha ileri boyutta ise kendilerine ve çevreye zarara dönüşmektedir. Bu zararın geri dönülemez aşamalara gelmemesi için gerek toplum olarak gerekse devletin resmi kurumları aracılığıyla korunmaya muhtaç çocuklara karşı gerekli ilgi, alaka ve özen gösterilerek bunların topluma ve sosyal hayata kazandırılması için bütün imkanlar işe koşulmalıdır.

Araştırma üç ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler ise şunlardır:

1.Bölüm: Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı Ve Korunma Kararı

2.Bölüm: Cumhuriyet’ten Günümüze Çocuk Koruma Politikalarının Oluşumu Ve Yasal Zemini

3.Bölüm: Türkiye’deki Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Hayattaki Yerlerini Belirleyen Uygulamalar

Çalışmanın sonuç kısmında Türkiye’de çocuk koruma sistemindeki temel unsurların, Batıdaki çocuk koruma sisteminin oluşmasında da görüldüğü gibi, kamu sorumluluğunun ortaya çıkması, alanın kurumsallaşması, mesleki bilgi ve tekniklerin

uygulamaya girmesiyle başladığı görülmüştür. Ülkemizde, başlangıçta tamamıyla dini esaslara veya gönüllü çabalara dayalı bir biçimde ortaya çıkan sosyal hizmet kurumları aracılığıyla, çocuklara doğrudan veya dolaylı olarak çeşitli sosyal hizmetler sunulmuştur. Sosyal hukuk devleti ilkesini kabul eden her ülke gibi, ülkemizde de çocuğun korunması sorumluluğu devlete verilmiştir. Gerek 1961 Anayasası'nda gerekse 1982 Anayasası'nda bu konuya ilişkin hükümler yer almaktadır. “Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” Devlet, bu sorumluluğu üstlenerek sadece sosyal, ekonomik ve kültürel nitelikte önlemler ile yetinmeyecek, çocuğun korunması ile ilgili kanuni çerçeveyi oluşturarak, bunun etkin bir şekilde uygulanmasının önemine vurgu yapılmıştır.

Tez konusunun belirlenmesinden tezin tamamlanmasına kadar; bilgisiyle, tecrübesiyle ve manevi yakınlığıyla desteğini esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Osman AKANDERE'ye canı gönülden teşekkür ederim. Çalışmanın her aşamasında fikirleri ve motivasyonu ile destek olan Yrd.Doç.Dr.Seyit EMİROĞLU'na ve desteklerini her zaman hissettiğim aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Ahmet DALDA
Numarası	13830231017
Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI/SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Prof.Dr.Osman AKANDERE
Tezin Adı	Türkiye'deki Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Hayattaki Yerlerini Belirleyen Yasal Düzenlemeler ve Bunların Uygulanması (1923-2016)

ÖZET

İnsanın toplum içerisinde fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle yaşamını sürdürmesi en temel haklarından. Tüm toplumsal düzenleme ve kurallar insanın temel hak ve özgürlüklerini kullanabileceği bir ortam oluşturmayı hedefler. İslam dini de insanı varlıkların en üstünü olarak ele alır ve yaşamsal haklarının korunmasına dair tedbirler uygular. Toplumlar açısından çocuk konusu, geleceklerinin hangi seyirde olacağını belirleyecek olması nedeniyle, son derece önemli konular arasında yer almaktadır. Her toplum, önlerine çıkacak sorunlarla mücadele edebilecek, sağlıklı, güçlü ve toplumsal devamlılığını sağlayabilecek bir nesil yetiştirme gayreti içinde bulunmaktadır.

Günümüzde, toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri için yapabilecekleri en güvenli yatırımın, çocuğa yapılan yatırım olduğu anlaşılmıştır. Bu paralelde, çağdaş, demokratik ve sağlıklı bir toplum oluşturabilmek için çocuğu fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim yönünden, bir bütün olarak ele alabilen politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal hayata ve sosyal yapıya katılım çocuğa mutlu, huzurlu, faydalı, anlamlı ve doğru bir yaşam sürdürebilmesi için farklı, etkin ve önemli imkanlar sunar. Korunmaya muhtaç çocuklar sahip oldukları problemlerin içerisinde kaybolmamak için topluma kazandırılması ve sosyalleşmesi açısından kendilerini gerçekleştirmeleri adına kendilerine yardım ihtiyacı duymaktadırlar. Bu insan olmanın getirdiği mesuliyet duygusunun gereği olduğu gibi toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak açısından da önemlidir. Bu çocuklara verilecek toplumsal hayata ve sosyal yapıya katılım yasal düzenlemelerle desteklendiğinde onların maddi ve manevi varlıkları koruyup gelişmeleri sağlanacaktır.

Bu çalışmanın konusu olarak korunmaya muhtaç çocukların yasal düzenlemelerle topluma ve sosyal hayata etkin bir şekilde kazandırılmalarının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Buna bağlı olarak korunmaya muhtaç çocuklara ait özelliklere ve yasal düzenlemelerin onlar açısından

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

faydalarına değinilmiştir. Hazırlamış olduğum bu çalışma, korunmaya muhtaç çocuğa ait problemleri, sebepleriyle beraber tanımlamaya çalışması ve bu problemleri en kapsamlı ve devamlı bir çözüm yöntemi olan eğitim ile bilhassa çocukların özel durumlarına yasal düzenlemeler ile çözümlenmeye çalışması açısından önem arz etmektedir.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ahmet DALDA
	Numarası	13830231017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI/SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof.Dr.Osman AKANDERE
Tezin İngilizce Adı	Legal Regulations That Determine The Children's Social Life Who Are In Need Of Protection In Turkey and Implementing These Reegulations(1923-2016)	

SUMMARY

It is one of the very fundamental rights of the human being to maintain its life by means of its physical and psychological needs being satisfied within the society. All social regulations and rules aim to establish an environment where the human being can utilise its fundamental rights and freedoms. The religion of Islam also considers the human being as the most superior of all beings and applies measures in line with the protection of its vital rights. With respect to the societies, the subject of children is among the substantially important subjects since it is in the capacity to determine the course of their futures. Every society is in the effort to grow a generation that will be able to struggle with the problems to be encountered and to provide the healthy, powerful and social continuity.

In our day, it is determined that the safest investment is the investment made on the children for the societies to maintain their existence. In this line, the policies that are able to handle the children as a whole in terms of physical, mental, emotional and social development with the purpose of establishing a modern, democratic and wholesome society. Participation into the communal life and social structure presents various, effective and important opportunities to children in order for them to maintain joyful, peaceful, meaningful and truthful lives. The children in need of protection need help for being redounded to the society in order not to get lost within the problems they suffer, and for self-actualisation in terms of socialising. As well as this is the requirement of the sense of responsibility arising from being a human, it is also important for providing peace and happiness to the society. When this support of participation into the communal life and social structure is supported with legal regulations, the protection of their material and moral assets and their development will be provided.

As the subject matter of this study, the requirement of effectively redounding the children in need of protection to the society and the social life with legal regulations was dealt with. In connection with this, the properties of children and the benefits of the legal regulations about them were mentioned about. This study that I prepared has significant importance with respect to its efforts to define the problems of the children in need of protection with their reasons and to solve the mentioned problems with education, which is the most

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

comprehensive and continuous solution method, and particularly with legal regulations specific to the special conditions of the children.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

KISALTMALAR

STÖ : Sivil Toplum Örgütü

AB: Avrupa Birliği

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

ÇHS: Çocuk Hakları Sözleşmesi

KMÇ: Korunmaya Muhtaç Çocuklar

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

TCK: Türk Ceza Kanunu

TMK: Türk Medeni Kanun

KBRM: Koruma ve Bakım Rehabilitasyon Merkezi

BSRM: Bakım Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

SED: Sosyal Ekonomik Destek

SSYB: Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

ÇOGEM : Çocuk ve Gençlik Merkezi

BYKP : Beş Yıllık Kalkınma Planı

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

TÇEK : Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu

HEC: Himaye-i Etfal Cemiyeti

ÇKS: Çocuk Koruma Sistemi

ARAŞTIRMANIN AMACI

İnsanın toplum içerisinde fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle yaşamını sürdürmesi en temel haklarındanır. Tüm toplumsal düzenleme ve kurallar insanın temel hak ve özgürlüklerini kullanabileceği bir ortam oluşturmayı hedefler. İslam dini de insanı varlıkların en üstünü olarak ele alır ve yaşamsal haklarının korunmasına dair tedbirler uygular.

İnsanlar içerisinde korunmaya ve bakıma en çok ihtiyaç duyan kesim çocuklardır. Her türlü ihtiyaçları yetişkinler tarafından karşılanması gereken çocuklar bu acizyetlerinin yanı sıra toplumun geleceğini belirleme noktasında çok güçlü bir konuma sahiptirler. Toplumun önemli bir boyutunu oluşturan çocuklar normal aile düzeni içerisinde yetiştirildikleri takdirde sağlıklı bireyler olarak hayata atılmaktadırlar. Ancak ailesi olmayan veya bozuk aile düzenine sahip olan çocuklar, gelişimleri açısından çok önem arz eden aile desteğinden mahrum büyümektedirler. Korunmaya muhtaç çocuklar denilen bu çocuklar sahip oldukları Şartlara bağlı olarak birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum öncelikle onların gelişimlerini ve yaşamlarını olumsuz bir Şekilde etkilemekte, sonrasında ise çevrelerine yansımaktadır. Daha ileri boyutta ise kendilerine ve çevreye zarara dönüşmektedir. Bu zararın geri dönülemez aşamalara gelmemesi için gerek toplum olarak gerekse devletin resmi kurumları aracılığıyla korunmaya muhtaç çocuklara karşı gerekli ilgi, alaka ve zen gösterilerek bunların topluma ve sosyal hayata kazandırılması için bütün imkanlar işe koşulmalıdır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda korunmaya muhtaç çocuklar farklı yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı Cumhuriyet'ten günümüze kadar korunmaya muhtaç çocuklara hakkında yapılan yasal düzenlemeleri açıkça ortaya koymaktır. Yapılan bu yasal düzenlemeler ve bu yasaların uygulanması neticesinde korunmaya muhtaç çocukların sosyal hayattaki yerleri belirlenmeye çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada literatür tarama ve analiz yöntemi kullanıldı. Çalışmanın birinci bölümde önce korunmaya muhtaç çocuk tanımlandı, korunma kararının nasıl alındığıyla ilgili olarak mahkeme kararlarından faydalanıldı. İkinci bölümde ise Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından günümüze kadar çocuk koruma politikalarının tarihsel gelişimi verildi ve bu sürecin daha iyi anlaşılması için tarihsel yöntem(kronolojik bilgi) kullanıldı. Bu konularda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun kanun ve raporlarından ve bu kurumların tarihine yönelik yapılmış çalıőmalardan istifade edildi.

Üçüncü bölümde ise çocuk koruma politikalarının devletin bazı resmi kurumlarınca uygulanışının toplumsal hayata ve sosyal yaşama etkisine vurgu yapıldı. Yetiştirme yurtları ve korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili güncel kaynaklardan faydalanıldı. Çalışmanın birçok kısmında korunmaya muhtaç çocuklar üzerinde yapılmış anket ve araştırma sonuçlarına yer verildi. Elde ettiğimiz teorik bilgilerle de bunlar desteklenmeye çalıőıldı.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
TEZ KABUL FORMU.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	vi
SUMMARY.....	viii
KISALTMALAR.....	x
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	xi
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	xii
GİRİŞ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK KAVRAMI VE KORUNMA KARARI

1.1. Korunmaya Muhtaç Çocuk Tanımı	7
1.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar	9
1.2.1. Genel Şartlar.....	9
1.2.2. Özel Şartlar... ..	10
1.2.2.1. Ana veya Babasız veya Ana ve Babasız Çocuklar	10
1.2.2.2. Ana veya Babası veya Her İkisi de Belli Olmayan Çocuklar	10
1.2.2.3. Ana ve Babası veya Her İkisi Tarafından Terk Edilen Çocuklar	11
1.2.2.4. Ana ve Babası Tarafından İhmal Edilip Kötü Alışkanlığa İtilen Çocuklar	11
1.3. Korunmaya Muhtaç Çocukların Belirlenmesi	11
1.3.1. Belirlemekle Yükümlü Kurumlar	11
1.3.1.1. Mahkemeler	11
1.3.1.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	11
1.3.2. Bildirim İle Görevli Olanlar.....	12
1.4. Koruma Önlemi ve Korunma Kararı	12
1.4.1. Koruma Önlemi	12
1.4.1.1. İl Müdürlüklerince Alınacak Önlemler	13
1.4.1.2. Yargı Organlarınca Alınacak Önlemler	13
1.4.2. Korunma Kararı	13
1.4.2.1. Tanımı ve Koruma Önlemlerinden Farkı	13
1.4.2.2. Korunma Kararının Alınması	14
1.5. Korunma Kararı Alınmasının Sonuçları	15
1.6. Korunma Kararının Süresi	16

1.6.1. Korunma Kararının Çocuğun Reşit Olmasından Önce Kaldırılması	16
1.6.2. Korunma Kararının Reşit Olduktan Sonra Kaldırılması	17
1.7. Korunma Kararı Kalktıktan Sonra Reşit Olan Çocuklara Sağlanan Destek	17

İKİNCİ BÖLÜM
CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE ÇOCUK KORUMA POLİTİKALARININ
OLUŞUMU VE YASAL ZEMİNİ

2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Yapılan Sosyal Hizmetlerin Tarihiçesi	18
2.1.1. Osmanlı Devleti'nde Korunmaya Muhtaç Çocuklar	19
2.1.1.1 Kâzım Karabekir'in Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Eğitim Faaliyetleri	21
2.2. Merkezi Hükümetin Doğrudan Müdahil Olmadığı Çocuk Koruma Politikaları.....	25
2.3. Himaye-i Etfal Cemiyeti Ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun Ortaya Çıkışı ...	26
2.4. Türkiye'de Cumhuriyet'ten Günümüze Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Yapılan Sosyal Politikalar	30
2.4.1 Cumhuriyet'in İlk yıllarından 1961 Anayasası'na Kadar Olan Süreçte Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Politikalar	32
2.4.2. 1961 Anayasası'ndan Günümüze Kadar Olan Süreçte Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Politikalar	36
2.4.2.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	43
2.6.2.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Amacı Ve Hedefleri	44
2.6.2.1.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Görevleri	46
2.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Politikaların Yasal Zemini	49
2.5.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi	49
2.5.1.1. Çocuk Hakları Kavramı	49
2.5.1.2. Çocuk Haklarının Önemi	50
2.5.1.3. Türkiye'de Çocuk Hakları'nın Tarihi Gelişimi	52
2.5.1.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Amacı, Yapısı ve Dayandığı İlkeler	54
2.5.1.5. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Çocuklara Getirdiği Haklar	56
2.5.2. Anayasalar	58
2.5.3. Kanunlar	59
2.5.3.1. Medeni Kanun	59
2.5.3.2. Çocuk Korunma Kanunu	62
2.5.3.3. Türk Ceza Kanunu	66
2.5.3.4. SHÇEK Kanunu	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN SOSYAL HAYATTAKİ YERLERİNİ BELİRLEYEN UYGULAMALAR

3.1. Sosyalleşme	70
3.1.1 Sosyalleşme Kavramı	70
3.1.2. Sosyalleşme Süreci ve Amacı	71
3.2. Çocuğun Aile Yanında Bakımını Sağlayan Uygulamalar	74
3.2.1. Aile Yanında Sosyal Yardımla Destekleme Hizmeti	77
3.2.2. Koruyucu Aile Hizmeti	79
3.2.2.1.Koruyucu Aile Olabilme Şartları	81
3.2.2.2.Koruyucu Ailenin Görev ve Yükümlülükleri	85
3.2.3 Evlât Edinme Hizmetleri	87
3.2.3.1. Evlât Edinmenin Amacı	88
3.2.3.2. Evlât Edinmenin Olumlu Ve Olumsuz Yönleri	89
3.2.3.2.1.Olumlu Yönleri	89
3.2.3.2.2. Olumsuz Yönleri	89
3.2.4. Danışmanlık Hizmetleri	90
3.3. Çocuğun Bir Kurumda Bakımını Sağlayan Uygulamalar	91
3.3.1. Kurum Bakımındaki Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Özellikleri	93
3.3.2. Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri)	96
3.3.3. Çocuk Evleri	96
3.3.3.1.Çocuk Evlerinin Olumlu ve Olumsuz Yönleri	98
3.3.3.1.1. Olumlu Yönleri	98
3.3.3.1. Olumsuz Yönleri	100
3.3.4. Yetiştirme Yurtları	101
3.3.5. Çocuk Yuvaları	102
3.3.6. Çocuk Destek ve Gelişim Programı	104
3.3.7 Çocuk ve Gençlik Merkezleri	104
3.3.8. Gençlik Evleri	105
3.3.9. Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri İle Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri	106
3.3.10. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Hizmetleri	107
3.3.10.1. Sevgi Zinciri Uygulaması	108

3.3.10.2. Uçurtmayı Vurmasınlar Uygulaması ve Protokoller	108
3.3.11. Türkiye’de Çocukların Korunması ve Sivil Toplum	109
3.3.11.1. Çocuk Köyleri	110
SONUÇ	112
KAYNAKÇA	116

GİRİŞ

Çocuk yetiştirme uygulamaları, eğitim yöntemleri ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin belirlenmesinde biyolojik kanunlar kadar kültürel yapı da etkili olmuştur. Bunlar tarihsel süreç içinde değişiklik göstermiştir. Toplumun devamı, çocukların hayatta kalmaları için gerekli olan beslenmeye ve korunmaya ihtiyaçları olduğunu kabul etmekle mümkün olunmuştur. Dolayısıyla çocuk besleyip, büyütme geleneğine sahip olmayan hiçbir toplum varlığını devam ettiremez. Aynı şekilde bu konudaki tecrübelerini aktaramayan toplumda hayatta kalamaz.

Tarihçilere göre, çocuk tarihi Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da ilgi görmesine rağmen dünyanın diğer coğrafyalarında yeterince ilgi görmemiştir. Meşrutiyet dönemlerindeki nispi eğilimlere rağmen Osmanlı tarihçiliğinin de çocukların yaşamına pek ilgi göstermediği ortadadır. Fakat son yıllarda fazlaca ilgi duyulan Osmanlı toplumunda; kadın, aile ve toplumsal cinsiyet gibi konuların araştırılması çocukların yaşamlarına dair önemli ipuçları sağlamıştır. Çoğunluğu mahkeme kayıtları ve fetva mecmualarına dayanarak yapılan bu çalışmalar, Osmanlı ailesinin büyüklüğü, çocuk evlilikleri ve çocukların din değiştirmeleri gibi konulardaki bilgi birikimine önemli katkılar yapmıştır (Araz, 2013:2). Henüz başlangıç noktasında olan "Osmanlı Toplumunda Çocuk Tarihi" için bu çalışmalar ilk adımları oluşturmaktadır. Aile ve kadın merkezli çalışmalar eğitim tarihi, ahlâk ve tıp kitapları üzerine yapılan araştırmalarla desteklenmiştir. Bu araştırmalar sayesinde çocukların eğitimi, yetiştirilmesi, çocuk hastalıkları ve emzirme yöntemleri hakkında Osmanlı bilgin ve hekimlerinin düşüncelerine nüfuz edilmeye çalışılmıştır. Ancak bu yapılırken gündelik yaşama nasıl yansıdığı konusu genellikle ihmal edilmiştir (Sakaoğlu, 2003:13; Toksöz, 2012: 55-95). Özellikle bu çalışmaların Tanzimat öncesi Osmanlı toplumunda çocuklara dair bilgi birikimine katkısı oldukça fazladır. Ancak çocuk emeği, kız veya erkek çocuk olmanın gündelik hayatta yansımaları, farklı ekonomik ve sosyal sınıflara bağlı olarak çocukların yaşadıkları tecrübeler, çocuk oyunları, çok dinli ve etnik yapıları Osmanlı toplumunda bu farklılığın çocukların yaşamının şekillenmesindeki yeri konusunda halen yeterince bilinmemektedir. Tanzimat öncesi dönemdeki çocukluğun zor meselelerini inceleyen bir çocuk tarihi henüz yazılmış değildir. Őehzade ve hanım sultanların yaşamlarına ışık tutacak ve nasıl yetiştirildiklerinin anlaşılmasını sağlayacak çalışma mevcuttur

(Tezcan, 2006). Fakat saraydaki bu yaşamın toplumun diğer kesimlerine ne katkı sağlayacağı henüz cevaplandırılmamıştır.

Çocuklar üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmı, Tanzimat sonrasına ilişkindir. Kaynakların çeşitlenmeye ve çocuklarla ilgili algıların değişmeye başladığı bu dönem, çocuk tarihi çalışmalarına olumlu bir şekilde yansımıştır. Ancak Tanzimat öncesi çocukluğa ilişkin araştırmaların sınırlı, var olanın da çoğunlukla görmezlikten gelinmiş olması bu çalışmaların bir kısmının zayıf ve temelsiz genellemeler üretmesine yol açmıştır. Mesela yaptığı araştırmalarla Osmanlı çocuk tarihinin gelişiminde önemli bir yeri olan Cüneyd Okay, Tanzimat öncesi Osmanlı toplumunda çocukların “Küçük Yetişkinler” olarak görüldüğünü iddia etmiştir.

Okay, “Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler” adlı çalışmasında Osmanlı toplumunda Tanzimat’a kadar çocuğun farklı bir varlık olarak algılanmadığını belirtmektedir. Okay’a göre: “Şüphesiz çocuklar, sosyal hayat içinde her zaman mevcuttular. Aile içinde bulunuyor, sokakta oyun oynuyor, okula gidiyorlardı. Bununla beraber çocuğun farklı bir varlık olduğu, değişik şeylere ihtiyaç duyduğu ya bilinmiyor ya da böyle şeyler akla bile gelmiyordu.”

Okay, “Çocukların Tanzimat’tan önceki gündelik hayatları hakkında kesin bir fikre sahip olmak için eldeki veriler yeterli değildir. Sağlıklı bir hükme varabilmek için o devirle ilgili bütün kaynakları taramak gerekir.” diye yazmıştır. Bununla birlikte Okay, bu dönem çocukları ile ilgili söylenebilecekler özetle mektebe başlama merasimi olan “Amin Alayları” basit ve ilkel oyunlar ve oyuncaklar ve sünnet törenlerinden ibarettir, diyerek konuyla ilgili genellemeler yapmaktan da kendini alamamıştır (Okay,1998:26-28).

Çocuklarla ilgili algıların Batı dünyasındaki dönüşümünden yola çıkan Öztan, “Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası” adını taşıyan çalışmasında 19. yüzyıl öncesinde Osmanlı çocukları hakkında ayrıntılı değerlendirmelerde bulunmak için yeterli kaynağın bulunmadığını kabul etmektedir. Öztan’a göre Tanzimat’a kadar kaleme alınan eserlerde, çocuklara ve çocukluğa neredeyse hiç yer verilmemiştir. Yine ona göre çocuklara ilişkin sorunların Tanzimat öncesinde modern anlamda kurumsal bir ilgiden uzak olması da çocuklarla ilgili algıların bir yansımasıdır (Öztan,2012: 25-26). Çocuklar, devletin müdahale etmekten kaçındığı aile içi ilişkilerin bir parçasıydı. Ancak devlet kendisine başvurulduğunda ya da gerekli

gördüğünde müdahale etmekten de çekinmiyordu. Diğer yandan çocukluğun ve çocukların yazılı metinlerde dikkate alınmadığıyla ilgili düşüncelere sahiplenirken acele edilmemelidir. Yalnızca çocukların yetiştirilmesine adanmış terbiye kitaplarının varlığı da bu husustaki iddialarla temkinli olunması gerektiğini anlatmaktadır (Araz, 2013:21).

Türkiye’de çocukluğun tarihini modernleşme sürecinin bir parçası olarak gören Bekir Onur, çocukluk tarihi araştırmalarının gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. Osmanlıdan günümüze çocuk algısı ve çocuklarla ilgili tespitler önemli değişimlere uğramıştır. Ancak böyle bir değişimden Osmanlı Devleti’nin 19. yüzyıl reformlarına değin çocukları yetişkinlerden ayrı görmeye istekli olmadıkları sonucu çıkarılmamalıdır (Araz, 2013:22).

Osmanlı toplumu muhakkak ki İslâm dünyasından devralıp geliştirdiği çocukluk hakkında, zengin bir birikime sahip olacaktı. Osmanlı toplumu çocuklar üzerine tartışıyor, sorunları mahkemeye taşıyabiliyor ve onların yetişkinlerden farklı olduklarını, değişik şeylere ihtiyaç duyduklarını çok iyi biliyorlardı. Burada fetva mecmualarında çocuklara ayrılmış bölümlere, mahkeme kayıtları üzerine yapılmış çalışmalara bakmak bize Osmanlı toplumunda çocuk algısı ve nasıl şekillendiği hakkında fikir vermeye yetecektir.

Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler, oldukça geniş kapsamlı ve toplumsal bir faaliyet alanıdır. Nitekim hangi çocukların korunmaya muhtaç olduklarının belirlenmesi, bu çocukların devletin koruması altına alınması, ihtiyaç duydukları bakım yöntemine tabi tutulmaları ve buna bağlı olarak topluma faydalı bir kişi haline getirilmeleri, hep korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları çerçevesinde değerlendirilecek faaliyetlerdir.

Ülkemizde, başlangıçta tamamıyla dini esaslara veya gönüllü çabalara dayalı bir biçimde ortaya çıkan sosyal hizmet kurumları aracılığıyla, çocuklara doğrudan veya dolaylı olarak çeşitli sosyal hizmetler sunulmuştur. Ne var ki, özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen ağır koşullar ve yetim çocuk sayısındaki artışlar ile Cumhuriyet döneminde yaşanan hızlı sanayileşme ve şehirleşme sonucunda ailenin bizzat kendisinin korunmaya muhtaç hale gelmesi, çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda aile ve yakın çevrenin dışında bazı toplumsal kurumlar ve kuruluşların da sorumluluğunu gerekli hale getirmiştir. Nitekim Cumhuriyet

döneminde, korunmaya muhtaç çocuklar hakkında kanuni düzenlemelere gidilmesi “Çocuk Esirgeme Kurumu”, “Çocuk Sevenler Derneği” ve “Çocuklara Yardım Vakfı” gibi kurumların kurulması bu konudaki önemli gelişmelerdir.

Türkiye’de kanuni açıdan çocuk ana rahmine düştüğü andan itibaren korunmaktadır. Bu koruma; çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini tamamladığı varsayılan 18 yaşına kadar devam eder. Bu yaşa kadar devlet; çocuğun bedensel, zihinsel ve ruhsal yönden korunması, geliştirilmesi ve eğitimini sağlayacak tedbirlerin alınması ve gereken örgütlenmenin oluşturulması ile yükümlüdür.

Sosyal hukuk devleti ilkesini kabul eden her ülke gibi, ülkemizde de çocuğun korunması sorumluluğu devlete verilmiştir. Gerek 1961 Anayasası’nda gerekse 1982 Anayasası’nda bu konuya ilişkin hükümler yer almaktadır. “Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” (1982 Anayasası md. 61). Ancak bu görevini de ekonomik gelişme ve mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirmekle sorumludur (1982 Anayasası md. 65).

Devlet, bu görevi yerine getirirken sadece sosyal, ekonomik ve kültürel nitelikte önlemler ile yetinmeyecek, çocuğun korunması ile ilgili kanuni çerçeveyi oluşturarak, bunun etkin bir şekilde uygulanmasını da sağlayacaktır. Günümüzde, korunmaya muhtaç çocuklar sorunu, yürürlükte bulunan 2828 sayılı “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” ile yeniden ele alınmış ve söz konusu kesime yönelik sosyal hizmet uygulamalarının devlet ve onun yanı sıra gönüllü kuruluşlarla işbirliği çerçevesinde sürdürüleceği ifade olunmuştur.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, korunmaya muhtaç çocukları; beden, ruh ve ahlaki gelişmeleri tehlikede olup, anne ve babasız, anne ve babası belli olmayan, anne ve babası tarafından terk edilen, anne ve babası tarafından ihmal edilip fuhuşa, dilencilığe, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanmaya ve serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan çocuklar, olarak tanımlamaktadır. Çeşitli nedenlerle bir aileye sahip olamayan, ailesinden ayrılmak zorunda kalan, öz ailesi yanında yetişme şansına sahip olmayan ve bakıma muhtaç olan bu çocukların, korunma altına alınarak topluma kazandırılmaları, toplumun geleceği açısından hayati öneme sahiptir. Türkiye’de; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, korunmaya muhtaç çocuklara sosyal hizmet verecek tek kurum

olarak yetkili kılınmıştır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, resmi açıklamalarda belirttiği gibi çok sınırlı sayıda çocuğa hizmet verebilmektedir. Ayrıca bu hizmetin niteliği de tartışılmaktadır. Kurumun içinde bulunduğu durum itibariyle de tek başına bütün korunmaya muhtaç çocuklara hizmet vermesinin beklenmesi de gerçekçi değildir. Bu nedenle yerel yönetimlere ve gönüllü kuruluşlara hizmet izni verilmelidir.

Korunmaya muhtaçlık sorunu, ülkemiz açısından daha çok sosyo-ekonomik yönden geri kalmış çevrelerde görülmektedir. Özellikle ailelerin ekonomik yetersizlik içinde bulunması, bu sorunu doğuran temel etkenlerden birisidir. Bunun yanı sıra ana-babanın ölmüş veya boşanmış olması ya da çocuğun terk edilmesi gibi nedenler de diğer faktörler arasında yer almaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuklar, hayata başladıkları andan itibaren sevgi, ilgi ve güven duygusundan yoksun oldukları bir ortamda büyümektedir. Dolayısıyla korunmaya muhtaç çocuklar, aynı zamanda potansiyel suç ortamına sahip bir kesimi oluşturmaktadır. Bunun için bu çocuklara sahip çıkmak, suçlu çocuk sayısının yüksek olduğu ülkemizde, bu hususta gözle görülür bir azalma sağlanmasına yardımcı olacaktır. Kanuna aykırı olmasına rağmen kurumun ulaşamadığı ve/veya ulaşmadığı çocuklara gönüllü kuruluşlar hizmet vermektedir. Bir an önce kanuni düzenleme yapılarak bu olumsuz durum düzeltilmelidir. Böylece, toplumsal bir sorun olan korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğu da paylaşılmış olacaktır. Ancak izin verilen gönüllü kuruluşlar, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından denetlenmelidir. Kurum, bu çocuklara vereceği hizmet açısından “hizmet tekeline” değil “denetim tekeline” sahip olmalıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde, kavramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi, koruma önlemi, korunma kararı, korunma kararı kalktıktan sonra gençlere sağlanan destekler üzerinde durulmuştur. Bu bölüm, diğer bölümler için bir alt yapı özelliğini taşımaktadır. Doğal olarak sosyal hizmetler kavramına daha çok vurgu yapılması bilinçli bir tercihin sonucudur. Çalışmanın ikinci bölümünde, Cumhuriyet’ten günümüze kadar çocuk koruma politikalarının oluşumu ve yasal zemini konusu ele alınmıştır. Son olarak üçüncü bölümde ise Türkiye’deki korunmaya muhtaç çocukların sosyal hayattaki yerlerini belirleyen uygulamalar üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK KAVRAMI VE KORUNMA KARAR

1.1. Korunmaya Muhtaç Çocuk Tanımı

Korunmaya muhtaç çocuk geniş anlamda belli zaman kesitinde o toplum standartlarına göre; çocuğun temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının engellenmesi şartlarını içermektedir. Çünkü ana-babalı ya da kimsesiz, varlıklı veya varlıksız, suçlu ya da suçsuz, herhangi bir eksikliği olması veya olmaması gibi bireysel özellikleri dikkate alınmaksızın hukuki bakımdan sağ ve tam doğduğu andan başlayarak ergin (reşit) olduğu ana kadar her çocuk korunmaya muhtaçtır (İnan, 1970:42). Bunun nedeni çocuğun beden, ruhen ve fikren tam olarak gelişmemiş olmasıdır.

Akyüz'e göre dar anlamıyla korunmaya muhtaçlık kavramı ise bir çocuğun kanunun emrettiği ölçüde özen ve bakım görmemesi sonucunda beden, ruh ve fikir güvenliğinin tehlikeye düşmesini ifade eder (Akyüz, 2000:449).

Türk hukukunda korunmaya muhtaç çocuk kavramı, Medeni Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu'nda tanımlanmıştır. Tanımlar, kullanılan ifadeler değişiklik olmakla birlikte, hemen hemen aynı unsurları içermektedir (Konanç, 1989:17).

Medeni Kanun'a göre, bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede olan veya manen terk edilmiş halde kalan çocuklar korunmaya muhtaçtır (TMK, md. 347/1). Yine Medeni Kanuna göre, aile içinde kalması onlardan katlanmalarını beklenmeyecek derecede ailenin huzurunu bozan çocuk da korunmaya muhtaç çocuk olarak nitelendirilmiştir"(TMK, md. 347/II). Bu hüküm eski Medeni Kanun'da: "Şirretliği nedeni ile sürekli ana babasının emirlerine karşı gelen ve etkili bir ıslah çaresi de bulunmayan çocuklar" olarak yer almıştı. Şirretlik; Medeni Kanun'daki, çocuk ana babasına riayete mecburdur, kuralına çocuğun uymaması ve ana babanın velayetten doğan çocuğun yetiştirilmesi, eğitimi ve öğrenimine ilişkin ödevlerini yerine getirememelerini, ifade etmektedir (İnan, 1995:25). Bu şart çocuğun kötü niyetle ve inatla ana babanın talimatlarına karşı koyması halinde gerçekleşmiş sayılmaktadır (Oğuzman, 1994:282).

Çocuk Koruma Kanunu'na göre; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk “korunmaya muhtaç çocuk” sayılmaktadır (ÇKK, md. 3).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ise korunmaya muhtaç çocuk tanımı yapılmamış ancak hangi hallerde çocuklar için koruyucu önlemler alınacağı düzenlenmiştir. Bu haller, çocuğun ana–babasının ya da onlardan yalnızca birinin, kanuni vasi ya da vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye uğramasıdır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre: Korunmaya muhtaç çocuk; beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu, ifade etmektedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda yapılan tanımda ana–babası olan çocuklar hakkında korunma kararı alınabilmesi için ana babaları tarafından fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikeyle karşı karşıya bırakılmaları gerekmektedir. Bu tanım ana babanın olmadığı veya pasif olduğu yani kanuni ifadeyle çocuğu manen terk ettiği halleri kapsamaktadır. Bunun dışında, ana babası ile yaşayan ve beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan veya onlar tarafından cinsel, duygusal veya ağır biçimde fiziksel istismara maruz kalan çocukları kapsamamaktadır (Konanç, 1989:16). Ayrıca, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 38. maddesinin (e) bendinde, diğer kanunların bu kanuna aykırı olan hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığı hükmü yer almıştır.

Bu hükümler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'ndaki tanım kapsamına girmeyen çocuklar hakkında, korunma kararı alınmayacağına amaçlandığını düşündürmekte ve bu çocuklar açısından kanun boşluğu doğmaktadır. Ancak “Medeni Kanun ve Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan korunmaya muhtaç

çocuğun tanımına ilişkin hükümlerin bu maddeye aykırı olmayıp tamamlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir.” (Özmen, 1989:49).

Sonuç olarak, Korunmaya Muhtaç Çocuk tanımında: "Medeni Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunları birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca, ana babası tarafından kötü muamele gören, aşağılanan, gücünün üzerinde çalıştırılarak istismar edilen çocuklar da korunmaya muhtaç sayılmalıdır." (Sayita, 1996:46).

Nitekim uygulamada, korunma kararları Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından hazırlanan inceleme raporlarındaki olaylar emsal alınarak verilmektedir. Gerekçelerde esas olan olaylar ise ana babanın var olup olmadığı, ana babanın velayet hakkından doğan görevlerinin yerine getirip getiremedikleri, çocuğun bu ortamda olmasının bedensel ve ruhsal gelişimi için zararlı olup olmadığı, ihmal edilip edilmediği bir bütün olarak değerlendirilmektedir (Uluğtekin, 1996:128).

Bu açıklamaların ışığında Medeni Kanun ve Çocuk Koruma Kanunu’nu da dikkate alarak korunmaya muhtaç çocuğu; bedensel, zihinsel, duygusal, ahlâksal, sosyal gelişmeleri ve şahsi güvenlikleri tehlikede olup ana-babası olmakla birlikte onlar tarafından fuhuşa, dilencilığe alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma alışkanlığına veya her türlü sosyal tehlikelere itilen çocuklar şeklinde tanımlayabiliriz.

1.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’na Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu bir çocuğun korunmaya muhtaç olabilmesi için genel ve özel olmak üzere iki tür şart aramıştır:

1.2.1. Genel Şart

Genel şart; çocuğun beden, ruh ve ahlâk gelişiminin veya şahsi güvenliğinin tehlikeye düşmesidir (İnan, 1996: 2).

Bedensel gelişimin tehlikeye düşmesi çocuğun fizik bünyesinin ve dış görüşünün tehlikede olmasıdır. Örneğin; ağır şartlarda çalıştırılması, iyi beslenememesi, uygun biçimde giydirilmemesi ve barındırılmaması, aşırı biçimde cezalandırılması gibi durumlarda çocuğun fiziksel gelişimi tehlikeye düşer. Çünkü

bu durumlarda çocuk, gelişim bozuklukları gösterebileceği gibi çeşitli hastalıklara karşı da dirençsiz kalabilir (Akyüz, 1987:14).

Ruhsal gelişiminin tehlikeye düşmesi ise, çocuğun psikolojik ve duygusal sarsıntılara ve çöküntülere uğraması ya da böyle bir tehlikenin bulunması anlamına gelir. Sürekli aşağılanan, hor görülen, itilip kakılan çocukların duygusal gelişimi tehlikeye düşerek ruh sağlığı bozulabilir. "Tıp ve psikolojinin verilerinden yararlanılarak bu durumda olanların ruhsal gelişiminin tehlikede olup olmadığı belirlenebilir." (Akyüz, 1987:14).

Çocuğun ahlâk gelişimi ise; fuhuşa, dilencilığe veya hırsızlığa teşviki, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya yönelmesi, evden veya okuldan kaçma alışkanlığı geliştirmesi ile sürekli yalan söylemesi ve çalışmaya arzu duymaz hale gelmesi gibi durumlarda tehlikeye düşer (Akyüz, 1987:14).

1.2.2. Özel Şartlar

1.2.2.1. Ana veya Babasız veya Ana ve Babasız Çocuklar

Bu gruptaki çocuklar, "Medeni Kanun'un aradığı şartlara uygun olarak evlenmiş olan kişilerden doğmuş fakat ölüm ya da gaiplik ile ana ya da babasını veya her ikisini de kaybetmiş bulunan çocuklardır." Bu durumdaki çocuklar ana–babalarının ya da bunlardan birinin korunmasından yoksun kaldıkları için beden, ruh ve ahlâk gelişimleri tehlikede ise korunmaya muhtaç duruma düşerler (Akyüz, 1987:14).

1.2.2.2. Ana veya Babası veya Her İkisi de Belli Olmayan Çocuklar

Bunlar evlilik içinde veya evliğin ortadan kalkmasından sonra doğmuş veya evlilik dışı birleşmelerden doğmuş fakat yapılan bütün araştırmalara rağmen ana–babası ya da bunlardan biri belirlenememiş çocuklardır. Bunlar: “Ana babaları tarafından cami ve belediye gibi yerlere terk dilen, kapı önlerine, تنها sokaklara ve buna benzer yerlere gizlice bırakılan veya ana babaları tarafından kurumlara bırakılmakla birlikte, sonradan kayıtlarının herhangi bir biçimde yok olması sonucu ana–babasının kimliği belirlenemeyen çocuklardır." (Akyüz, 2000:451).

1.2.2.3. Ana ve Babası veya Her İkisi Tarafından Terk Edilen Çocuklar

Bu gruptaki çocuklar, çeşitli neden ve etkenlerle, kanunun kendilerine

yüklediği ödevleri kasten yapmadıkları ya da bu ödevleri yerine getirmekte aciz oldukları için ana–babaları tarafında terk edilmiş çocuklardır (Akyüz, 1986:147).

1.2.2.4. Ana ve Babası Tarafından İhmal Edilip Kötü Alışkanlığa İtilen Çocuklar

Bu gruptaki çocuklar, kanunun ana–babaya yüklediği özen, çocuğu görüp gözetmek, nezaret etmek, denetlemek görevlerinde gösterdikleri ihmal dolayısıyla fuhuşa, dilencilige, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanmaya ve her türlü sosyal tehlikelere sürüklenme tehlikesiyle karşılaşan çocuklardır. Menfaat karşılığı başkalarına verilen çocuklar da bu gruba girer (İnan, 1968:37).

1.3. Korunmaya Muhtaç Çocukların Belirlenmesi

1.3.1. Belirlemekle Yükümlü Kurumlar

1.3.1.1. Mahkemeler

Çocuğun korunması görevi kamu düzenine ilişkin bir görev olduğundan hâkim, önüne gelen davalarda kendiliğinden (re'sen) araştırmak, dikkate almak ve müdahalede bulunmakla yükümlüdür. Özellikle hâkim, velayetle ilgili davalarda (örneğin boşanma, müşterek hayatın tatili, velayetin nezi gibi) çocuğun korunması için gerekli önlemleri ve kararları bir talep olmasa bile kendiliğinden alır (Sayita,1996:47).

1.3.1.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile korunmaya muhtaç çocukları belirlemek, korumak, bakmak, yetiştirmek üzere gerekli hizmetleri yürütmek yükümlüğü Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne verilmiştir. "Genel müdürlük adına bu yükümlülüğü; illerde İl Sosyal Hizmet Müdürlükleri, ilçelerde ise Sosyal Hizmet Şubeleri yerine getirir." (SHÇEK, md. 7)

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme ve Korunma Kararının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmeliğe göre, il müdürlükleri ve ilçelerden sorumlu sosyal hizmet şubeleri, çevrelerinde korunmaya muhtaç olup kurum hizmetinden yararlanamayan çocukları belirmemek ve gerekli önlemleri almak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarda işbirliği yaparlar (SHÇEK, md. 9).

1.3.2. Bildirim İle Görevli Olanlar

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 21. maddesi ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme ve Korunma Kararının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmeliğin 7. maddesine göre korunmaya muhtaç bir çocuğun bulunduğunu öğrenen:

- Mahalli mülki amirler,
- Sağlık kurum ve kuruluşları,
- Köy muhtarları,
- Genel kolluk kuvvetleri,
- Belediye ve zabıta memurları,

durumu derhal il müdürlüklerine veya sosyal hizmet şubelerine duyurmakla yükümlüdürler.

İl müdürlükleri ve sosyal hizmet şubeleri, korunmaya muhtaç çocuklar hakkında basın ve yayın organlarında çıkan haberleri ihbar kabul ederek ayrıca resmi bir duyuru gelmesini beklemeksizin harekete geçmek ve bu tür çocukları araştırmakla yükümlüdürler.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu korunmaya muhtaç bir çocuğun bulunduğunu öğrenen bir vatandaşı, mahallin en yüksek mülkiye amirliğini veya il müdürlüğünü haberdar etmek mecburiyetinde tutmamıştır. Ancak böyle bir çocuğun varlığını bilen bir vatandaş durumu ilgililere haber verebilir.

1.4. Koruma Önlemi ve Korunma Kararı

1.4.1. Koruma Önlemi

Koruma önlemi geniş anlamıyla çocuğun bedensel, duygusal ve ahlâksal güvenliğinin tehlikeye düşmesini veya zarar görmesini önlemek ya da görmüş olduğu zararı gidermek amacıyla idari ya da yargı mercilerince alınan önlemlerdir (İnan, 1996:16).

Korunmaya muhtaç çocuklar söz konusu olduğunda koruma önlemleri, korunma kararından önce alınabileceği gibi korunma kararıyla birlikte ya da korunma kararından sonra da alınabilir (İnan, 1996:9).

1.4.1.1. İl Müdürlüklerince Alınacak Önlemler

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlükleri, haklarında korunmaya muhtaç olduğunu konusunda bildirimde bulunulan çocuklardan, durumları korunma için acil görülenleri, korunma kararı alınıncaya kadar bu kanuna göre kurulmuş kuruluşlara veya aile yanına mahalli mülkiye amirinin onayını alarak yerleştirirler (SHÇEK, md.22). Bu önlemin amacı, çocuğun güvenliğini tehdit eden tehlikeli ortamdan bir an önce uzaklaştırılarak daha fazla zarar görmesini önlemektir (Akyüz, 2000:458).

1.4.1.2. Yargı Organlarınca Alınacak Önlemler

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu uygulanmasına yönelik çıkartılan yönetmelikte açıklık bulunmamakla birlikte, yetkili ve görevli mahkeme, gerek korunma kararını vermeden önce gerekse korunma kararıyla birlikte ya da daha sonra Medeni Kanun'un ilgili maddelerine göre çocuk hakkında koruma önlemleri alabilir (İnan, 1996:5).

1.4.2. Korunma Kararı

1.4.2.1. Tanımı ve Koruma Önlemlerinden Farkı

Korunma kararı kavramı her ne kadar ilgili kanun ve yönetmelikte tanımlanmamışsa da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve ilgili yönetmelikte ki hükümlerin ışığında korunma kararı şöyle tanımlanabilir: Korunma kararı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3/b maddesinde beden, ruh ve ahlâk gelişimleri ve kişisel güvenlikleri tehlikede olan ana ve/veya babasız, ana ve/veya babası belli olmayan, ana ve/veya babası tarafından terk edilen çocukları kapsamaktadır. Ayrıca ana ve/veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikeye veya kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar da korunma kararı tanımının içine girmektedir (İnan, 1996:2).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu gereğince hakkında korunma kararı verilmiş çocuklar, devletin, dolayısıyla, bu hizmeti devlet adına yürütmekle görevli olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı kuruluşların bakımı ve koruması altına girerler. Medeni Kanun ve Çocuk Koruma

Kanunu haklarında korunma önlemi alınmış çocukların nereye yerleştirileceğini, çocuğun güvenliğini göz önünde tutarak ilgili hâkimin belirleyeceğini hükmünü getirmiştir. Buna göre hâkim çocuğu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı bulunan yurt, yuvalara bırakılması kararını verebileceği gibi koruyucu ailelere de bırakabilecektir (Akyüz, 2000:456).

1.4.2.2. Korunma Kararının Alınması

Korunma kararının alınmasında yetkili kamu kurumunca çevrelerindeki taramalar, görevli kuruluşların duyuruları, ana–babanın, çocuğun veya vatandaşların başvuruları ya da basın yayın organlarındaki yayınlar esas alınır. Hakkında koruma kararı alınacak çocuklar için gerekli belgeler Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından koruma kararı alınması talebiyle yetkili ve görevli mahkemeye gönderilir (İnan, 1996:5).

Medeni Kanun, koruma altına alınacak çocuğa bakımı ve kendisine özen gösterilmesi konularında ilgili makamlara talepte bulunma hakkını vermiştir. Bununla birlikte Medeni Kanun’unda çocuğun kendisi hakkında koruma önlemi ya da korunma kararı alınması için ilgili mahkemeye başvurmasına ilişkin açık bir hüküm yer almamıştır (Balta, 1999:820). Yargıtay’a göre ise çocuğun korunmasında maddi ve manevi menfaati olan herkes gerekli tedbirlerin alınmasını mahkemeden isteyebilecektir (Olgaç, 1956:415).

Medeni Kanun’un 346. maddesine göre, ana–baba görevlerini yapmadıkları takdirde hâkim çocuğun korunması için re’sen gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Çocuğu korumak için korunma önlemi ya da kararı alınabilmesinin şartı ise onun güvenliğinin tehlikeye düşmüş olmasıdır. Böyle bir durum söz konusu olduğunda gerek ana–babanın, gerekse çocuğun rızası olmasa bile, durumdan haberdar olan hâkim kendiliğinden harekete geçer. Ancak bu tür davalar ana–babanın ve çocuğun haklarına doğrudan etki etmektedir. Bu nedenle mahkeme sürecinde özellikle de çocuğun korunma altına alınmayı istenmesi durumunda ana–babanın ve çocuğun yararları çatışmaktadır (İnan,1995:19).

Korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi ve belirlemenin yapılması amacıyla yürütülen inceleme ve araştırmalar büyük önem taşır. Kamu kaynaklarının gerçekten gereksinimi olanlara aktarılması ve çocuğun kişiliğine en uygun önlemin

seçilmesi anlamına gelen bu incelemelerin uzman personelce yapılması gerekir (Kahramanoğlu, 1983:58).

2828 sayılı kanun, korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi ve incelenmesi görevini Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na vermiştir. Bu incelemeler adı geçen kanunun 21. ve 22. maddelerine dayanılarak çıkartılan, Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme, Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir.

Korunma kararı, kamu düzenine ilişkin bir karar olduğu için bu kararın içeriğini hâkim takdir yetkisine göre kendisi belirler. Bu nedenle de yargılama ve karar için gerekli gördüğü araştırmaları re'sen yaptırır (Hatemi ve Serozan, 1993:368).

Mahkeme, Sosyal Hizmetler Kurumunca, ilgili yönetmeliğin 11. maddesine göre düzenlediği dosyayı ve ilgili raporları inceler; yeterli görürse dosya üzerinden karar verir. Belgelerde eksiklik varsa tamamlanmasını, incelemenin tekrar yapılmasını, tarafların ve diğer ilgililerin dinlenilmesini ister. Bu konuda hâkimin takdir yetkisi çok geniştir. Ancak hâkim, takdir yetkisini çocuğun güvenliğine uygun biçimde kullanmak zorundadır (Tiryakioğlu, 1991:50).

Korunma kararında hâkimin nelere hükmedeceği konusunda ne Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda ne de Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme ve Korunma Kararının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik de hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle hâkim yürürlükten kaldırılan 6972 sayılı kanundaki hükümleri, Yargıtay kararlarını göz önünde tutarak aşağıdaki kararları alabilir (Sayita, 1996:53). Buna göre:

-Hâkim korunma kararında çocuğun yaşını, cinsiyetini, bedensel, duygusal ve zihinsel yapısını dikkate alarak kurumun gözetimi ve denetimi altında bir koruyucu aileye ya da uygun bir kuruluşa yerleştirilmesi,

-Çocuğun mal varlığı varsa, bunların kim tarafından yönetileceği,

-Çocuğun ana-babası veya bunlardan biri yardım edebilecek güçte ise, masraflarına ne miktarda katılabilecekleri (TMK, md. 347).

1.5. Korunma Kararı Alınmasının Sonuçları

Hakkında korunma kararı alınan çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gözetimi altına alınarak böylece devletin koruması altına girmiş olur. Artık kurum devletin himayesi altına girmiş çocuğu, kendi kuruluşlarından birinde veya denetim ve gözetimi altındaki bir koruyucu ailede bakılmasını ve yetiştirip meslek sahibi edilmesini sağlamaktır (Sayita, 1996:58).

1.6. Korunma Kararının Süresi

Korunma kararı, Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kanunu'nun 24. maddesine göre çocuk reşit oluncaya kadar devam eder. Maddede yalnız "reşit" terimi kullanıldığı için bunu erken rüştü kapsayacak şekilde anlamak gerekir.

Korunma kararı, bu karara neden olan şartların ortadan kalkması durumunda kurum yetkililerinin önerisi üzerine mahkemece, çocuğun reşit olmasından önce kaldırılabilir gibi reşit olduktan sonra da çocuğun rızası alınarak devam ettirilebilir (İnan, 1996:12).

1.6.1. Korunma Kararının Çocuğun Reşit Olmasından Önce Kaldırılması

Korunma kararının çocuğun reşit olmasından önce kaldırılabilmesi için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerekir (Akyüz, 2000:467).

- Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu yetkililerinin teklifi (SHÇEK, md. 24)

- Çocukta korunma kararını gerektiren şartların kalkmış olması. Bunun için ana ve babasız, ana ve babası belli olmayan çocukların beden, ruh ve ahlâk gelişimlerinin veya şahsi güvenliklerinin tehlikeden çıkmış olması gerekir.

Buna karşılık ana ve babası tarafından terk edilen çocuklar ile ana ve babası tarafından ihmal edilip kötü alışkanlıklara ve başıboşluğa bırakılan çocukların hem beden, ruh ve ahlâk gelişimlerinin tehlikeden çıkmış olması hem de ana ve babasının veya bunlardan birinin kanunda sözü edilen durum ve davranışlarının düzelmesi gerekir.

Yukarıdaki iki şarttan başka, korunma kararının kaldırılmasında mahkemenin karar vermesi gerekir. Hâkim, korunma kararının kaldırılmasına karar verirken gerekli bütün şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini ve yeni kararın çocuğun

yararına olup olmadığını inceler (Balta, 1999:836).

1.6.2. Korunma Kararının Reşit Olduktan Sonra Kaldırılması

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun temel görevlerinden birisi de çocuk reşit olduktan sonra "kendi kendine yetebilecek ve yaşantısını bağımsız olarak sürdürebilecek" şekilde yetiştirmektir. Ancak çoğunlukla çocuğun bağımsızlık kazanması, reşit olmasıyla birlikte gerçekleşmeyebilir. Çünkü reşit olmasının yanı sıra eğitimi tamamlaması ve bir meslek sahibi olması da gerekir. Böyle durumlarda çocuk reşit olsa bile korunma kararının devam etmesi gereklidir. (İnan, 1996:12).

Çocuk reşit olduktan sonra korunma kararının devam etmesi için aşağıdaki şartlar bulunmalıdır:

- Kurum yetkililerinin teklifi,
- Çocukta korunma kararını gerektiren durumun devam etmesi,
- Çocuğun rızasının bulunması,
- Mahkemenin korunma kararının devamına karar vermesi.
- 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya muhtaç çocuklardan ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar,
- Öğrenime devam etmeyen ve 18 yaşını doldurmuş çocukların, bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla korunma kararları 20 yaşına kadar uzatılır,
- Bedensel, zihinsel ve ruhsal sakatlıkları nedeniyle sürekli bakıma muhtaç ve çalışmaktan aciz olan çocukların korunma kararı uzatılır. Kanun bu çocuklar için bir süre sınırlaması getirmemiştir.

1.7. Korunma Kararı Kalktıktan Sonra Reşit Olan Çocuklara Sağlanan Destek

Korunmaya muhtaç çocuklar için kurum sonrası yaşamlarını desteklemek için yapılan en önemli düzenleme 3413 sayılı kanunun çıkarılmış olmasıdır. Bu kanun ile kamu kurum ve kuruluşlarına mevcut kadrolarının binde biri oranında bir bölümünü ayırarak bakım kurumlarındaki gençleri işe almaları görevi yüklenmiştir. Bu düzenleme, korunma sonrası yaşam şartlarının geliştirilmesine ve çocukların iş sahibi yapılmalarına önemli katkı sağlamıştır (Cılgı, 1994:74).

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE ÇOCUK KORUMA POLİTİKALARININ OLUŞUMU VE YASAL ZEMİNİ

2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Yapılan Sosyal Hizmetlerin Tarihçesi

Tarihsel süreçte korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetlerin yanında Türk milleti her zaman dul ve yetimlerin korunması ve bakımıyla da yakından ilgilenmiştir. Nitekim Selçuklular ve Osmanlılar kurdukları vakıflar yoluyla çocukları korudukları gibi dul ve yetimlerle de yakından ilgilenmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde padişahların hanedan vakıfları kurdurmuşlar ve bu vakıflar sayesinde korunmaya muhtaç çocuklarla ilgilenmişler, dul ve yetimleri himaye etmişlerdir. Hanedan Vakıfların yanında doğal afetlerde yoksul, kimsesiz, dul ve yetimlere hizmet veren Avarız Vakıfları da kurulmuştur. Ayrıca 19.yy'da Osmanlı Devleti'nde, Darülşşafaka, Darülaceze ve Kızılay gibi kuruluşlar önemli sosyal yardım ve sosyal hizmet veren kurumsallaşmış kurumlar olmuşlardır (Ünlü, 1987:5).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını izleyen yıllarda, çocuk konusuyla ilgili birçok gelişme olmuştur. Bu yıllarda Darüleytamların yönetmeliği yeniden düzenlenmiş ve hizmet alanı genişletilmiştir. 1921 yılında da Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Bu dernek, uzun yıllar çocuklarla ilgili sorunlarla savaşıacak olan Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ve SHÇEK'in temelini oluşturmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen ikinci önemli değişiklik, Medeni Kanun'un çıkarılmasıdır. 1926 yılında kabul edilen 743 sayılı Medeni Kanun ülkemizdeki korunmaya muhtaç çocuk tanımına ve mevzuatına önemli katkılar sağlamış ve temel oluşturmuştur (Uluğtekin, 1996:47).

1960'lı yıllar, sosyal bir hukuk devleti olma yolunda çaba içine giren Türkiye'nin çocuk konusundaki ikinci atılım dönemini kapsamaktadır. Bu dönemde Türkiye, içine girdiği hızlı toplumsal değişme süreci ve uluslararası gelişmelerin de itici gücü ile çocuk konusunda bazı önemli adımlar atmıştır. Anayasa ve kalkınma planlarında ailenin korunması ve korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hüküm ve değerlendirmelere yer verilmiştir. 1963 yılında 225 Sayılı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına dair kanunla hem korunmaya muhtaç çocuklara verilen

hizmetlerin yeni bir yaklaşımla ele alınması yönünde bir gelişme sağlanmış hem de çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının yönetimi sosyal hizmet uzmanlarına verilmiştir. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 1983 yılında kabul edilmesi ile de devletin farklı kurumları tarafından verilen sosyal hizmetler artık tek elde toplanmış ve bir bütünlük sağlanmıştır (Ballar, 1988:26-29).

2.1.1.Osmanlı Devleti'nde Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Türkler başlangıçtan günümüze kadar aileyi, yaşamın ve toplumun vazgeçilmez birimi kabul etmişlerdir. Saygı ve sevgiye dayalı bu kurumun kuralları bağlayıcı ve etkindir. Çocuk, Orta Asya göçebe kültüründe törelere göre ve zor doğa şartlarına dirençli olarak, yerleşik düzende ise ana, baba ve akrabalarının bakımı altında büyütülmüştür (Akyüz, 2010:5).Toplumun töresi çocuğu aile içi ve dışı yaşamında korumuş, gözetmiş ve eğitmiştir.

Türk toplumunda kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar ise, yüzyıllar boyunca hayırsever kişiler tarafından kurulan vakıflar yoluyla korunmuş ve bakılmıştır. Bu dönemde devletin hayırseverlerce kurulan vakıflara yönelik bir yardımı ve etkisi söz konusu olmamıştır.

Osmanlı Devleti döneminde sosyal yardımlarla ilgili en önemli teşkilatlar, vakıflar olmuştur. Vakıflardan bilhassa “Avarız” ve “Müessesat-ı Hayriye” adını taşıyanları muhtaç kişilere yönelik sosyal yardımları organize etmiştir (Çengelci,1998;8).

Hayri vakıflar; cami, okul, kütüphane, kervansaray, hamam ve benzeri tesislerle; fakirlere yemek yedirilmesi, kurban kesilmesi, aşure pişirilmesi gibi hizmetler vermişlerdir.Yine bu tesis ve hizmetlerde çalışan personelin tayin, terfi ve ücretlerinin ödenmesi görevlerini üstlenmişlerdir. Avarız vakıfları ise düşük geliri köy ve mahalle sakinleriyle ilgilenmişlerdir. Özellikle de yangın, hastalık ve ölüm gibi durumlarla, geçim sıkıntısına girmiş olanların ihtiyaçlarının karşılanması ve tedavilerinin yapılması için çalışmıştır (Hatemi,1979;384).

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda II. Mahmut'un reformları ve onu takip eden, 1839 Tanzimat Fermanı ile her alanda olduğu gibi sosyal hizmetler alanında da örf ve âdete dayanan düzenlemelerden kanuni ve kurumsal düzenlemelere doğru bir geçiş başlamıştır (Fer,1966;6). 1868 yılında Mithat Paşa'nın Tuna Vilayetinde Vali

olarak bulunduğu sırada, çocuklar için “İslahhaneler” açılmıştır. Amaçları yalnızca kimsesiz çocuklara hizmet sunmak olan bu kurumlar, zamanla ebeveyninden biri olmayan ve muhtaç durumdaki çocuklar ile suç işlemiş çocukları da bünyesinde barındırmıştır. Ayrıca bu kurumlar, imkânları ölçüsünde çocukları hayata hazırlayarak meslek sahibi olmalarını sağlamıştır (Gökçe,1983;65). Yine aynı yıl, söz konusu ıslahhanelere ilişkin bir Nizamname hazırlanmış ve önce Tuna Vilayetinde uygulanmıştır. Daha sonraları Dâhiliye Nezareti’nce Nizamname’nin uygulanması tüm ülkeye yayılmış ise de uygulamadan beklenen olumlu sonuç alınamamıştır (Akol,1950;23).

1872 yılında, Darüşşafaka, çocuklara yönelik sosyal hizmetleri yürütmek amacıyla açılmıştır (Çengelci,1998;8). 1895 yılında ise Sadrazam Halil Rıfat Paşa tarafından uygulamaya konulan dilencililiğin yasaklanması hakkındaki “Men-i Teseül Nizamnamesi”yle birlikte İstanbul’da 1896 yılında “Darülaceze” açılmıştır. Darülaceze, daha sonra İstanbul Belediyesi sınırları içinde bulunan sakat, yaşlı ve çalışamayacak durumda olan yaşlılarla, kimsesiz terk edilmiş çocukları barındırmak üzere İstanbul Belediyesi’ne devredilmiştir (Gökçe,1983;67).

1914 yılında kurulmaya başlanan ve yetimhane, yetimlerevi ya da öksüzler yurdu da denilen “Darüleytamlar”, devlet tarafından ülkenin kimsesiz ve çaresiz çocuklarını meslek hayatına hazırlamak amacıyla açılmıştır. Darüleytamların kuruluş amacı, Trablusgarp ve Balkan Savaşları’nda şehit düşenlerin çocuklarını korumak ve yetiştirmektir (Erkan,1987;61-62). Milli Mücadeleyi organize etmek üzere 23 Nisan 1920’de Ankara’da açılmış olan Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen 2 Mayıs 1920 tarihli” Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun” ile Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti’nde icra vekilleri içinde bulunması kararlaştırılmıştır (Çengelci,1998;9).

Erzurum’da bulunan Şark Orduları komutanı Kâzım Karabekir Ermeni zulmünün ve savaşlarının yetim bıraktığı çok sayıda Türk çocuğu ile karşılaşınca bu çocukları korunması ve çeşitli meslekler öğrenmelerini sağlayan okullar açmıştır (Akyüz, 2010:325).

30 Haziran 1921 tarihinde, Atatürk’ün önderliği ile Kurtuluş Savaşı’na katılanların çocuklarının bakım ve eğitim problemlerine yardımcı olmak amacıyla Ankara’da “Himaye-i Etfal Cemiyeti” (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu)

kurulmuştur (Akkaya,1966;21). 5 Aralık 1922 tarihinde Darüleytamların, “Büyük Millet Meclisi Sosyal Yardım Komisyonu” tarafından denetlenmesini hükme bağlayan “Darüleytamlar Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir (Çengelci,1998;9).

2.1.1.1. Kâzım Karabekir’in Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Eğitim Faaliyetleri

Kâzım Karabekir, asker yönünün yanında eğitim yönü ile de ön planda olan bir devlet adamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Milli mücadele döneminde özellikle Doğu Cephesi’nde bulunduğu sırada öksüz ve yetimler için birçok eğitim kurumu açmış ve değişik faaliyetlerde bulunmuştur. Bunların başında Ermenilerce katledilen ailelerin yetim yavrularına sahip çıkmış ve 4.000 erkek ile 2.000 kız çocuğunu sefaletten kurtarmış ve vatana faydalı meslek sahibi bireyler haline getirmiştir (Bağdatlı,2010;130).

Kâzım Karabekir Paşa, 15. Kolordu Komutanı sıfatıyla Erzurum’a tayin edildiğinde Ermenilerin bölgede gerçekleştirdiği katliamların bakiyesi olarak ortada kalan bir çok kimsesiz çocuk, sokaklarda yaşam mücadelesi vermekteydi. Milli Mücadelenin verildiği o zor şartlar altında Kolordu Komutanı olarak kendine verilen geniş yetkilerini de kullanarak bu çocuklar ile yakından ilgilenmiştir.

Kâzım Karabekir Paşa, çocuklar meselesini halledilmesi gereken bir sorun olarak görmüş ve bu konudaki düşüncelerini ve icraatlarını yazmış olduğu “Gürbüz Çocuklar” adlı eserinde belirtmiştir. Karabekir Paşa, Doğu Cephesinin durumunu şu görüşleri ile dile getirmektedir (Karabekir, 2000:13-14): *“Bakımsız çocuklar, millet enerjisinin, bakımsız topraklar da vatan enerjisinin kaybedilmesi demektir. Bakımsız bir fidan kurur, çürür ve yabanî olur. Bakımsız çocuk ise hastalıklı olur, ölür veya suçlu veya cani olur, bakımsız çocuk milli tehlikedir. Çünkü her yıl maddî manevî bir sürü düşkün halk arasında kaynaşacak ve ordu saflarına karışacaktır. Demek milletin ve ordusunun keyfiyet bakımından kıymeti her yıl bir derece daha aşağı düşecektir. Vatanın geleceğinin sahipleri bugünün çocuklarıdır. Şu halde bakımsız çocukların bu vatana nasıl sahip olacakları bugünden düşünülecek bir meseledir. Bu dünyada türlü haksızlıklar vardır. Haksızlıkların en gaddarcası çocukların bakımsız kalmasıdır. En haksız ölüm de yine bakımsız bir çocuğun ölümüdür. Haksızlıklar nihayet mahkemede hallolunur. Bakımsız çocukların korunma hakkını da medenî*

*kanunumuz hâkimlere vermiştir. Bunların savcısı ileri yerlerde bütün millettir. Bakımsız çocukları olan bir milletin nüfus davasını da, medeniyet davasını da ve nihayet insanlık davasını da sağlama kuvvetleri cılızdır. Bazı kimselerden esefle duydum ve duymaktayım da: Madem ki bakamıyacaklar ne diye çocuk yapıyorlar. Ben de cevap veriyorum ki ailelerin vatan borçları, fakir de olsalar, mümkün olduğu kadar çok çocuk yapmalarındır. Nasıl bakılacağını hesap etmek onların değil, devletin vazifesidir.”*Bu sözlerinden Kâzım Karabekir Paşa'nın, kimsesiz çocuklar meselesinin çözümlenmesi gereken önemli bir sosyal hadise olarak gördüğünü anlamaktayız.

Kazım Karabekir Paşa'ya göre bu önemli meseleye yönelik gerekli müdahaleler yapılmadığı takdirde gelecekte kimsesiz çocuklar davası daha da büyüyerek kangren haline gelecektir. İşte Kazım Karabekir Paşa bu meselenin önemini görev yaptığı yerde fark etmiş yazdığı “Çocuk Davamız” isimli kitabıyla da bu durumu kamoyuna duyurmuştur. Ayrıca da konuyla ilgili çalışmalar yapmıştır. Nitekim o bu konuda: *“Doğu’da beni bekleyen sonsuz ve nazik işlerin güçlülüğüne rağmen ben bakımsız yavruları büyük bir şefkatle bağrıma bastım ve onlara hakiki ve pek şefkatli bir baba oldum.”*diyerek korunmaya muhtaç çocuklarla yakından ilgilendiğini göstermiştir.

Karabekir Paşa koruduğu ve sahip çıktığı çocukları geleceğin büyükleri olarak görmüş ve bu nedenle de onların küçük yaşlarda eğitilmesine önem vermiştir. Karabekir Paşa'nın düşüncesine göre bu çocuklara verilen eğitimler sadece mesleki eğitimler olmamalı aynı zamanda askeri eğitimlerde verilmelidir. O bu düşünceleriyle bir anlamda bir çocuk ordusu oluşturmak gibi ideale sahipti. Nitekim kendisi bu konuyla ilgili olarak (Karabekir, 2000:15-17): *“...bir taraftan Erzurum Kongresi ile millî hükümet esasını kurmak ve korumak işleriyle siyasî, diğer taraftan da millî hükümetimizin ilk muntazam ordusu olacak olan kıt'alarını taarruzî vazifeye hazırlamak gibi askerî vazifelerimle uğraşırken, öteden beri idealim olan bir çocuklar ordusunu kurmaya başladım. Şöyle ki: 24 Mayıs 1335 (1919) da Erzurum Darüleytamı'ndan (yetimler yurdu) ilk olarak yaşı 12'den yukarı olanlardan 33 çocuk olarak mevcut iki kolorduluk sanayi takımlarına verdim. Terhis dolayısıyla boşalan bu kadroları Bayburt'tan gelenlerle ve Erzurum'dan yeni aldıklarımızla doldurmaya başladım. Bunları Kuvve-i Umûmiyem içerisinde bir asker gibi*

yedirmeye, giydirmeye ve beden terbiyesi yaptırmaya başlattım. Günün yarısında okuma yazmaya yarısında da ayrıldığı sanayi şubesine göre terzi, kunduracı, saraç çıraklığına başladılar.”

Karabekir Paşa'nın, çocuklardan oluşturduğu Sanayi Takımları ve Gürbüzler Ordusu sayesinde ordunun ihtiyacı olan sanayi erbabı ustalarını yetiştirdiği gibi onları geleceğe hazır, eğitilmiş bireyler olarak yetiştirmeyi de hedeflediğini görmekteyiz. Nitekim Kazım Karabekir Paşa İzmir'de toplanan I. Türkiye İktisat Kongresi'nde Kongre Başkanı olarak, kimsesiz çocuklar davası ile ilgili görüşlerini dile getirmiş ve yapılması gerekenlerden bahsetmiştir.

Kimsesiz çocuklara yönelik yapılan bu eğitimler sadece çocuklara öğretilmekle kalmamıştır. Bu eğitimler çocukların bilgi ve becerilerini anlatabilecekleri tiyatro oyunları haline de getirilerek halka “ibret dersi” adı altında müsamere yolu ile izletmiştir. Bu yolla çocuklara verilen eğitimin halka da benimsetilmesine çalışılmıştır. Bununla ilgili olarak Paşa: “...şimdiye kadar çocuklar mükemmel bir beden terbiyesi aldıkları gibi sıhhatleri de iyi gelişmişti. Onlara pratik olarak yara sarmak, yaralı taşımak, iyi yemek yemek, sıcak çarpmasına, donmaya karşı tedbirler yapmak gibi şeyler de öğretilmişti. Bunları mektebin bahçesindeki sahnede halka da temsil gibi gösterecek vechile hazırlatmıştım. Sahneye “bilenle bilmeyen müsavimidir?” diye bir levhada asarak bu hareketleri bir bilmeyen aklına geldiği gibi yapar sonra da izci kıyafetinde gezen çocuklar hastaya rast gelerek onun etrafında doğru bir şekilde yaparlardı. İyi ve fena yemek yemek iki sofraya halinde gösterilir. Bir kaptan yemenin ve içmenin, parmaklarını yalamanın iğrenç vaziyetleri ve kibarca yiyiş ve tavır ve hareketler de gösterilerek, farkları uygulamalı olarak halka ve askere gösterildi. Bir de “Silah vermeyiz” diye tesirli bir temsil hazırladım. Bütün halka gösterdim.” demektedir.

Kâzım Karabekir Paşa, kimsesiz çocukların eğitim görebileceği eğitim yuvaları da kurmuştur. Bunlar: Sanayi Mektebi, Leylî Eytam İbtidâî Mektebi, Erzurum Ana Mektebi, İş Ocağı, Sıhhiye Mektebi, Sarıkamış Askeri İdadîsi ve Sarıkamış Ana Mektebi gibi okullardır. Bir anlamda kılıç ile kalem Kazım Karabekir'in uhdesinde birleşmişti. Bugünün Türkiye'si'nde bile okul öncesi eğitim kurumlarının sayısı yetersizken 1919 yıllarındaki Doğu vilayetlerinde anaokulları kuran Karabekir Paşa'nın, ne kadar ileri görüşlü bir devlet adamı olduğunu göstermesi bakımından

oldukça manidar bir girişimdir. Kâzım Karabekir Paşa, iyi bir asker olduğu kadar aynı zamanda iyi bir eğitimciydi. Mustafa Kemal Atatürk, O'nun için: "*Karabekir Paşa maarif, dil ve tarih konuları ile uğraşmış bir arkadaşımızdır.*" diyerek paşanın çok yönlülüğüne dikkat çekmiştir (Taşkiran, 1999:66).

Karabekir Paşa, Sanayi Mektepleri'ni kurarken Mithat Paşa'nın Niş, Sofya ve Rusçuk'taki ıslahhanelerini kendisine model olarak seçmiştir. Ancak kurulan bu ıslahhanelerde verilen eğitimlerin yetersizliğinden dolayı yetişen ustaların mesleklerinde çağın ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz kaldığını gördüğü için Sanayi Mektepleri'nin sürekli modernizasyonunu sağlamaya çalışmıştır. Hatta bu konuda Kars ve Gümrü'nün işgâlinde sonra oradaki Amerikalı eğitimcilerin ve pedagogların faaliyetlerini yakından takip etmiş ve okullarda bu birikimleri uygulama yoluna gitmiştir (Köstüklü, 2001:164). Ayrıca memleketin en çok ihtiyacı olan sanat kollarında eğitim verebilecek sanat şubelerinin bulunduğu okullar kurmuştur (Karabekir, 2000:91).

Kâzım Karabekir, ilk olarak Sanayi Mektebi'ni 1 Temmuz 1919 tarihinde ileride tarihi Erzurum Kongresi'nin toplanacağı binada hizmete açmıştır. Yaşları 12'nin üzerinde olan Erzurum Darüleytam talebesinden 33 çocuğu mevcut bulunan iki kolorduluk sanayi takımlarına vermişti. Terhisler sebebiyle boşalan askerlerin yerine Erzurum ve Bayburt'tan getirilen kimsesiz çocukların doldurduğu Sanayi Mektebi tesis edilmiş ve çocuklar, meslek sınıflarına göre ayrılarak terzi, kunduracı, saraç, marangoz ve matbaa eğitimi almaya başlamışlardır. "Sanayi okullarına alınan kimsesiz çocuklar mektebe ilk alındıklarında yalın ayak, baldırı çıplak vaziyette iken, okula alınışlarından üç ay geçtikten sonra çocukların gürbüzleştiği ve üzerlerindeki üniformaları ile göz doldurdıkları görülmektedir." (Köstüklü, 2001:110).

Kâzım Karabekir, kitap okuma oranının artması ve halkın kitap alımına özendirilmesi amacıyla Mevlid Kandili gününün Kitap Bayramı olarak kutlanması fikrini ileri sürmüş ve bunu yıllarca uygulamıştır. Karabekir, Doğu'da uyguladığı bu faaliyetin yurt genelinde de uygulanmasını istediğinden 1923 yılında düzenlenen İzmir İktisat Kongresi'nde bu fikrini oradaki üyelere açmış ve bu teklifi kabul görmüştür. "Kâzım Karabekir Paşa'nın Doğu'da gerçekleştirdiği sosyal içerikli çalışmalar bununla kalmamış, 1919 yılı Ramazan Bayramı'nın ikinci gününde Erzurum'un Kars Kapısı meydanında düzenlenen İdman Bayramı ve 1921 yılından

itibaren Nisan'ın üçüncü haftasında kutlanan Ağaç Bayramı tertip edilmiştir. Bu bayram günlerinde öğrencilerin ve halkın katılımı ile izleyenlere coşkulu anlar yaşatılmış, milli birlik ve beraberliğin sağlanması amacıyla Kâzım Karabekir Paşa'nın kendisinin yazıp bestelediği mûsamere ve konserler düzenlenmiştir.” (Köstüklü, 1992:72-73).

Kâzım Karabekir hakkında günümüz tarih kitaplarında daima iyi bir komutan ve millî mücadelenin önemli şahsiyetlerinden biri olarak bahsedilmektedir. Ancak onun diğer yönleri incelendiğinde, sadece askerî yönüyle ilgili bahislerin eksik bilgi olarak kalacağı görülmektedir. Çünkü en az askerî yönü kadar, eğitimciliği, şairliği ve mûsikiye duyduğu ilgi göz ardı edilmemesi gereken taraflarıdır. Yaptığı faaliyetlerin savaş döneminde olması, binlerce yetime sahip çıkması ve onlara meslekî yönden geliştirme çabaları bölge insanı ve dönemin Türk ve yabancı devlet adamları tarafından takdir görmüştür.

2.2. Merkezi Hükümetin Doğrudan Müdahil Olmadığı Çocuk Koruma Politikaları

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili ilk adımını Darüleytamları, Maarif Nezareti'nden alarak, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaleti'ne devrederek atmıştır. Akabinde, 5 Aralık 1922 tarihinde 2042 Sayılı Darüleytamlar Yönetmeliği çıkartılmış ve uygulamaya konulmuştur (Çağlar, 1982:4).

Cumhuriyet'in ilanının ardından mevcut kimsesiz çocuklara yönelik politikalar, kurumsallaştırmaya çalışılmış ve özellikle de modern çocuk koruma politikalarını geliştirilmiştir. Bu doğrultuda, çocuğun çalışma hayatından çekilmesi amacıyla düzenlemelere gidilmiştir. Türkiye'de 1921 yılında çıkarılan 151 sayılı yasayla 18 yaşından küçüklerin maden ocaklarında çalıştırılmaları yasaklanmıştır. 1930 yılında kabul edilerek yürürlüğe konulan Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile de en düşük çalışma yaşını 12 olarak belirlemiştir (Çevikbilen, 2001:47). 1926 yılında sosyal hayatı ve toplumsal hayatı düzenlemek üzere, kabul edilen 765 sayılı “Türk Ceza Kanunu”nda çocukların korunmasıyla ilgili hükümler yer almıştır. Doğrudan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik herhangi bir yasal düzenleme ise yapılmamıştır. Yine aynı yılda Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla,

çocukların korunmasına yönelik hükümler, velayet ve vesayet kurumları anlatılmıştır.

II. Meşrutiyet ile başlayan ve Cumhuriyet dönemine kadar devam eden genel politika; devletin sosyal alandan geri çekilmesi ve sivil toplum örgütlerinin çocukların korunması ve sosyal yardım alanında görev alması şeklinde olmuştur (Karatay 2007:131). Bu durumun nedeni olarak, II. Meşrutiyet'ten kısa süre sonra Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'nin gerçekleşmesinden dolayı konuya yeterince ilgi gösterilememesi, önceliğin vatan savunması olmasıyla açıklanabilir.

Milli Mücadele'den başarıyla çıkılmasının ardından, yeni Türk devletinin kurulmasının temeli olan Cumhuriyet ilan edilmiştir. Yeni Türk Devleti'nin en önemli önceliklerinden birisi; çocukların açlık, yoksulluk ve bakımsızlıktan ölmeleri, hayatta kalmalarının sağlanması olmuştur. Bu amaçla, Himaye-i Etfal Cemiyeti(Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu) faaliyetleri merkezi hükümetçe desteklenmiştir. Merkezi hükümet korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet işine doğrudan girmeyi düşünmemiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde korunmaya muhtaç çocukların sorunlarıyla ilgilenmekte ve yardım etmekte çok fazla ön planda olmayan sivil toplum örgütleri, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren korunmaya muhtaç çocukların sorunlarının çözümünde aktif rol almaya başlamıştır.

Türkiye devletinde çocuk koruma sistemi ve bu alana yönelik politikalar denildiğinde ilk olarak Himaye-i Etfal Cemiyeti akla gelmektedir. Himaye-i Etfal Cemiyeti dilde sadeleşme hareketlerinden dolayı Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu adını almıştır.1983 yılında ise 2828 sayılı kanunun kabulüyle birlikte Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu adını almıştır.

2.3. Himaye-i Etfal Cemiyeti Ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun Ortaya Çıkışı

Günümüzde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak bilinen ve Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk sosyal hizmet kurumu olan Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kuruluş ve gelişim serüveni hayli uzun ve eskidir. Mahalli nitelikli olmakla birlikte Himaye-i Etfal Cemiyeti, ilk kez 1908 yılında Kırklareli'nde

kurulmuştur. Cemiyet, Balkan Savaşı'na kadar çalışmalarına devam etmiştir. 1917 yılında ise İstanbul'da daha büyük yapıda ve teşkilatlı olarak kurulmuştur. Bu sefer niteliği yerelden çok geneli kapsayıcıdır. Kırklareli'nde kurulmuş olan Cemiyet de İstanbul'a bağlanmıştır. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin resmi olarak kuruluşu ise Haziran 1921'dir. Halk örgütlenmesinin bir neticesi olan cemiyet, Ekim 1921'de faaliyete geçer (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, 1959; 5). Daha sonra şubelerini açmaya başlayan Cemiyet, 1. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklarla ilgilenmiştir. Cemiyetin birçok şubesi çalışmalarını uzun süre devam ettirememesine rağmen İstanbul'daki merkez mütareke döneminde de çalışmalarına devam etmeye çalışmıştır. Himaye-i Etfal Cemiyeti dönemin padişahı Sultan Vahdettin tarafından kamu yararına çalışan cemiyet olarak kabul edilmiştir (Çavuşoğlu,1999;402).

Himaye-i Etfal Cemiyeti sadece vatan için canını verenlerin çocuklarına sahip çıkmakla kalmamış, yurt içi ve yurt dışından topladığı yardımlarla korunmaya muhtaç bütün çocuklarla ilgilenmiştir (Sertel,1987 :56). Nitekim onların muayene ve tedavilerini üstlenmiş, para yardımında bulunmuş, yiyecek yardımı, süt dağıtımı, doğum yardımı, okul malzemelerinin temini, kimsesiz çocukların okullara yerleştirilmesi, çocuk bahçelerinin ve çocuk kütüphanelerinin açılması gibi pek çok hizmette bulunmuştur (Çengelci, 1996). Himaye-i Etfal ya da sonraki adıyla Çocuk Esirgeme Kurumu devletin ve halkın desteği sayesinde gerçekleştirdiği bu hizmetleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal hizmetler alanında takip edeceği yolu da aydınlatmış oldu.

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kurulduğu gün, 30 Haziran 1921 tarihli karar defterinin ilk sayfasına cemiyetin amacı;

“I. Dünya Savası ve onu izleyen bir sürü çetin ve acılarıyla dolu savaşların ülkemizde doğurduğu yıkımlardan olmak üzere, şehit çocukları ile bakım ve korunması millete kalan diğer sıkıntılara ve felakatlere uğranış çocukların milletçe korunması ve yedirilip içirilmesi ve öteki felaket görmüş çocuklar ve bütün memleket çocuklarının hayatlarının korunması, maneviyatlarının güçlendirilmesi, her birinin hayatla savaşmaya yatkın ve ülkeye faydası olabilecek düzeyde eğitilmesinin sağlanması, araştırılması ve hazırlanması ve geleceğimizin temeli olan, bugünkü ülke çocuklarının şefkatli bir gözle gözetilmesi ve bunun gerçekleştirilmesidir.”

şeklinde yansıtılmıştır. Sarıkaya; cemiyetin hizmet verdiği şehit evlatlarını yaş, tahsil ve kabiliyet derecelerine göre sanat okullarına, yatılı okullara, çırak olarak iş yerlerine, ticaret, ziraat okullarına, yetiştirme yurtlarına/kurum bakımına veya aileler yanına geçici veya temelli evlatlık olarak yerleştirip, sorunun yönetiminde etkin rol oynadığını belirtmektedir (Sarıkaya, 2007:322).

Ankara'da 30 Haziran 1921 tarihinde kurulan Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kurucuları ise şunlardır: İstanbul Mebusu Muhtar Bey, Büyük Millet Meclisi Reis-i Sanisi Raûf Bey, Kozan Mebusu Fevzi Paşa, İstanbul Mebusu Doktor Adnan Bey, Bolu Mebusu Doktor Fuad Bey, İzmir Mebusu Yunus Nadi Bey, Sinop Mebusu Doktor Rıza Nur Bey, Tüccardan Erzurumlu Nafiz Bey, Bayezid Mebusu Doktor Refik Bey, Saruhan Mebusu İbrahim Süreyya Bey, Saruhan Mebusu Necati Bey, Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Bey ile Heyet-i Merkeziye azaları; Niğde Mebusu Vehbi Bey, Edirne Mebusu Faik Bey, Edirne Mebusu Şeref Bey, Eskişehir Mebusu Eyyüp Sabri Bey, Vasıf Bey, Aydın Mebusu Hoca Esad Efendi, Ertuğrul (Bilecik) Mebusu Hamdi Bey, Canik Mebusu Emin Bey, İzmir Mebusu Enver Bey'dir. Cemiyetin reisliğine İstanbul Mebusu Muhtar Bey, Katib-i Umumiliğine Bolu Mebusu Dr. Fuad Bey, Muhasipliğe ise Niğde Mebusu Vehbi Bey seçilir (Sarıkaya,2005;15).

Kurumun kurucu başkanı olan Fuat Umay'ın, 20 yıllık hizmetlerini değerlendirdiği bir konferansta, 3.469.990 çocuğa hizmet verildiği, bunlardan 2.334.168 çocuğa süt ve sıcak yemek verilmek suretiyle, geri kalan 1.135.822 çocuğa da giyim yardımı, tıbbi yardım, okula göndermek suretiyle yardım edildiği açıklanmıştır (Umay, 1941:27).

Milli Mücadele'de savaş sahası olan köylerde kimsesiz çocukların çokluğunu ve yıkılmış olan evlerin duvarları diplerinde yaşayan bu yavruların korunmaları lüzumunu Fevzi Çakmak Paşa Türkiye Himaye-i Etfal Kurumuna gönderdiği bir telgrafla bildirmiştir. Milli Mücadele'nin yoğun bir şekilde devam ettiği o karanlık günlerde Atatürk'ün Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunu 1921 yılında kurduarak, öksüz, yetim ve muhtaç çocuklar ile muhtaç anneleri devletin himayesi altına alınmasını sağlaması onun bu konularda ne kadar duyarlı olduğunu bir ifadesi olmuştur.

Nitekim Acar, Atatürk'ün yetim ve öksüz çocukların bakımını ve ilerleyen yıllarda genişleyerek devam eden çocuk refahı çalışmalarını, sivil toplum örgütü olarak faaliyet gösteren bir kurumun sorumluluğuna bırakmasını, üzerinde durulması gereken konulardan birisi olarak görmektedir. Acar, bunun iki nedeni olabileceği düşüncesindedir. Birincisi, çocuk refahı çalışmalarını ve daha da genelde “yeni değerler” ile yetişen bir kuşak yaratma çalışmalarını, toplumun desteğini sağlayarak yürütme amacıdır. Dolayısıyla bu hizmetler doğrudan devlet tarafından verilmemiş ancak devlet kurumları, TÇEK' in çalışmalarına her açıdan destek vermişlerdir. İkincisi ise, dönemin içinde bulunduğu ekonomik şartlardır. Kamu kaynaklarının kısıtlı olması, Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin birçok alanda yatırım yapmasını ve çalışmalarını finanse etmesini engellemektedir. Bu nedenle çocuk koruma hizmetinde, halkın finansal desteğini sağlamak amacının da göz önünde bulundurularak sorumluluk Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'na bırakılmıştır (Acar, 2004:47).

Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ismi 1934'te “Çocuk Esirgeme Kurumu” olarak değiştirilmiştir. 1949 yılında çocuk hizmetlerinde kamusal yetkiyi ve örgütlenmeyi ifade eden “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” kabul edilerek, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'na çeşitli yasal görev ve sorumluluklar verilmiştir. 1983 yılında ise “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü(SHÇEK)” kurulmuştur (Çengelci, 1996:7-8). Bu çerçevede 24.05.1983 tarihinde kabul edilen 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile bu çocukların bakımı, yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması görevi SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Ayrıca Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri, belediyeler, il özel idareleri, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyelerinde oldukça dağınık olan kamu sosyal hizmet uygulamaları, tek bir çatı altında toplanmıştır (Cebe, 2005:53). Kurum önce, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na, 1989 yılında da Başbakanlık'a bağlanmıştır (Çengelci, 1996;8). 2011 yılında ise SHÇEK kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemlerin tamamı yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na devredilmiştir (Türkmen, 2005:11-22).

2.4. Türkiye’de Cumhuriyet’ten Günümüze Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Yapılan Sosyal Politikalar

Sosyal politika, devlet tarafından yürütülen(Altan,2006;9) ve sosyal olayların nedenlerinin araştırılmasını sağlayan, toplumdaki risk gruplarının gereksinimlerini belirleyen bir bilim dalıdır. Toplumdaki ekonomik olayların meydana getirdiği sosyal sorunlar, sosyal politikanın temel konusunu oluşturmaktadır. Sosyal politika, toplumdaki bireylerin aralarındaki ilişkileri bütün olarak incelemekte ve toplumdaki ekonomik sorunların yol açtığı insanlar arasındaki sosyal sorunları konu edinmektedir (Güven,2001;11). Sosyal politikanın devlet denetiminde yürütülmesi ve kâr amacı gütmeyen politikalardan oluşması gerekmektedir (Ören, t.y;32).

İlk çağlarda, çocuğun korunması öncelikle aile kurumunun sorumluluğunda iken zaman içinde bu konudaki sorumluluk, toplumsal kurumlar ve devletlere doğru kayma göstermiştir. Bu değişimin temelinde öncelikli olarak ulus devletlerin kurulması ve kapitalist gelişim süreci ile birlikte sosyal örgütlenmelerin ortaya çıkması etkili olmuştur. Bunun yanında toplumsal örgütler ve devletlerin çocuğun korunması sorunuyla da ilgilenmeye başlamış olmasının da önemli bir rolü vardır. Önceleri çocukların korunması dini kurumlar tarafından hayırseverlik duygularının etkisi altında gerçekleştiriliyordu. Kapitalizmin değişim sürecinde toplumların ekonomik, sosyal ve siyasi görüşlerinde yaşanan değişiklikler neticesinde sosyal politika uygulamalarının öne çıkması ile birlikte bu kurumlar, çağdaş ve laik kurumlara dönüşmüşlerdir. Çocuk hakları da sadece çocukların korunması ile sınırlı kalmamış, özellikle onların katılımcı ve gelişmiş bireyler olmalarını sağlama hedefine yönelmiştir (Işıkçı,2013;26).

Tarihsel süreç içerisinde sosyal politikalar ve yardımlar öncelikle yoksulluk sorununun çözümüne ve insanların sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Aileler; hayırseverler, hayır kurumları, sivil toplum kuruluşları, yerel kuruluşlar ve merkezi idareler bu politika ve desteklerin gerçekleştirilmesinde çeşitli şekillerde roller üstlenmişlerdir.

Yoksullukla mücadele ve toplumda kimsesiz, güçsüz ve bakıma muhtaç olan kişi ve gruplara yönelik sosyal destek ve yardım uygulamaları insanların toplu yaşadıkları her dönemde belli ölçüde görülmüştür. Bu amaçla geliştirilen sistemler,

alınan tedbirler zaman ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Fakat genel olarak ilk başlarda devletten çok zenginlerin, hayırsever kişilerin ve bu amaçla oluşturulan hayır kurumlarının devreye girdiği, devletin sosyal destek ve yardımlar alanındaki işlevlerinin sınırlı kaldığı görölmektedir. Ayrıca, ilk dönemlerde daha çok yoksullara, kimsesizlere, muhtaçlara yönelik sosyal yardımlar yapılırken, daha sonraları sosyal güvenlik sistemlerinin bir parçası olarak sosyal hizmetleri de içeren geniş kapsamlı sosyal politika ve yardım uygulamaları ortaya çıkmıştır.

Yoksulluk olgusunun boyut değiştirilmesi, yoksul ve muhtaç sayısının artması, beraberinde mevcut yardım politikalarının yetersiz kalması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca çeşitli nedenlerle devletlerin bu konuda aktif bir rol üstlenmelerine neden olmuştur. Yoksulluğun nitelik ve nicelik bakımından yaşadığı değişim aynı şekilde yoksullukla mücadele konusunda alınan tedbirlere de yansımıştır. Nitekim dar kapsamlı sosyal yardımlardan modern sosyal devlet anlayışı çerçevesinde görölen geniş kapsamlı sosyal politika ve yardım uygulamalarına geçilmiştir. Özellikle serbest piyasa ekonomisinin olumsuzluklarının geniş halk kitleleri üzerinde yarattığı sıkıntı ve sorunları en aza indirmek için değişik sosyal politikalar geliştirilmiştir.

Toplumsal refahın bütünü kapsamayı ve refah seviyesinin yüksek düzeyde olması sosyal politikanın amaçlarından biridir. Bu amaç gerçekleştirildiğinde ise toplumun bütün kesimleri arasında eşitlik sağlanacağı gibi adaletsizlikler ortadan kalkacağı için sosyal barış da sağlanmış olacaktır. Sosyal barışın sağlanması durumunda ise sosyal sorunların ortaya çıkması engellenecektir. Gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlikler sonucu ortaya çıkan sosyal adaletsizlik ancak sosyal politikanın düzenli uygulanması ile giderilebilecektir. Bu nedenle sosyal adalet de sosyal politikanın en önemli amaçlarından biridir.

Sosyal politikanın önemli amaçlarından olan sosyal barış ve sosyal adaletin sağlanmasına paralel olarak sosyal refahın da etkin bir şekilde sağlanması söz konusudur. Sosyal refahı gerçekleştirmek için sosyal hizmet çalışmalarını toplumun tüm kesimine yaymak ve toplumdaki bireylerin eşit haklara sahip olması için politikalar geliştirmek gerekmektedir. Böylece sosyal politika temel amaçlarına ulaşmış olacaktır (Bedir,2012;11).

Devletin sosyo-ekonomik hayata müdahalesi, sanayileşme sonucu ortaya çıkan sosyal sorunlar, toplumsal çatışmalar ve toplumdaki gelir dengesizliklerinden dolayı

olmuştur. Sosyal politika biliminin ve araçlarının ortaya çıkışı da bu tür müdahalelerin yöntemlerini oluşturmak amacı ile olmuştur (Bedir,2012;16). Sosyal politika araçları, devletin müdahaleleri sonucu oluşan kamu müdahalesi araçları ve devlete yardım niteliği taşıyan sivil toplum müdahalesi ve sosyal güvenlik olarak gelişmiştir.

2.4.1.Cumhuriyet'in İlk Yıllarından 1961 Anayasası'na Kadar Olan Süreçte Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Politikalar

Çocuğun ihmal ve istismar edilmesi, ailesindeki veya yakın çevresindeki kişiler tarafından bedensel veya psikolojik gelişimine sürekli zarar verecek faaliyetlerde bulunmaları sonucu oluşmaktadır (Ören, t.y;165). Çocukların her türlü ihmal ve istismara karşı korunması sosyal politika uygulamalarının bu yönde oluşturulması ile sağlanabilmektedir. Çocukların çalışması, sokaklarda yaşamaları yani koşullarının çocukluk çağları için elverişsiz olması ciddi anlamda bir sosyal sorundur.

Çocukların sokakta yaşamak ve çalışmak zorunda olmalarına neden olan çocuk yoksulluğu da çocukların yaşam standartlarını düşürmektedir. Yoksulluk, çocukları savunmasız bırakmakta ve çocukları koruma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Özellikle aileleri yoksul, hasta, suçlu veya işsiz olan çocukların sokak çocuğu olduğu veya çalışarak hayatlarına devam ettikleri bir gerçektir (Tezgel,2011;499).

Çocukların çalıştırılması Sanayi Devrimi ile başlamasa bile Sanayi Devrimi sonrasında yaygın olarak görülmeye başlanmıştır. Çocukların ağır ve tehlikeli işlerde çalışmaları onlar için koruma gereksinimini de beraberinde getirmiştir. Böylelikle çocukların korunmalarına yönelik sosyal politika uygulamalarına başlanmıştır (Talas,1997;264).

Türkiye açısından sosyal politikanın gelişimi değerlendirildiğinde ise Cumhuriyet'in ilanı önemli bir etkidir. Yeni kurulan devletin en çok ihtiyaç duyduğu güç şüphesiz insan gücüydü. Bu sebeple Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'de nüfusu artırmaya yönelik politikalara ağırlık verilmiştir. 1927 yılında 13,6 milyon olan nüfus, 1935 yılında 16,2 milyona yükselmiş ve bunun %41,2'sini 15 yaşın altındaki çocuklar oluşturmuştur (Kontaş,1998;7). Bu doğrultuda çocuk ölümlerinin azaltılması, çok çocuk yapanların ödüllendirilmesi de resmi politikalar arasına girmiştir.(Karatay,2007;158) Toplumda bulunan çocukların sağlıklı gelişimi

ve iyi bir eğitim alarak yetişmesi toplumun da gelişmesini sağlayacağı için çocuğun korunması ve bu koşulların artırılması gerekmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklar için koruma tedbirleri almak ve çocuklara yönelik sosyal politikalar belirlemek Cumhuriyet sonrası dönemde öncelikle yapılması gereken sosyal politika uygulamalarının temeli olmuştur (Alşan,1994;113).

Osmanlı'dan ilkel bir endüstrileşme devralmış olan Cumhuriyet Türkiye'si, ekonomi politikalarını belirlemek ve kalkınma yolunu çizmek için henüz Cumhuriyet ilan edilmeden 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi'ni toplamıştır. Çeşitli illerden gelen işçi, işveren ve meslek temsilcilerinden oluşan kongrede serbest piyasa ekonomisi, ekonomik model olarak belirlenmiştir. Yine bu kongrede işçilere yönelik bazı iyileştirmelerin yapılacağı da hükme bağlanmıştır. Ardından 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu ve 1929'da Gümrük Tarife Kanunu çıkarılmış ancak tüm bunlar sermaye oluşumu bulunmayan ve devlet elindeki kısıtlı ekonomik kaynakların temel altyapı hizmetleri ile yabancıların elinde bulunun stratejik işletmelerin devletleştirilmesine harcandığı (Talas,1992;45) ülkede yatırımları harekete geçirememiş bu nedenle liberal kalkınma yolu yerini devletçiliğe bırakmıştır (Koray,2005;158).

Bu dönemde sosyal politika da ekonomik politikaya paralel olarak az da olsa gelişme göstermiştir. 1921 yılında 151 sayılı Ereğli Havzası Maden İşçilerinin Hukukuna Mütedair Kanun çıkarılmıştır. Bunun nedeni en kalabalık işçi kesiminin bu bölgede olmasıdır. 1925 yılında Hafta Tatili Kanunu, 1930'da kadın ve çocukların korunmasına yönelik olarak Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkarılmıştır. Toplumsal hayatı düzenlemek üzere, 1926 yılında Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla çocukların korunmasına yönelik hükümler, velayet ve vesayet kurumları izah edilmiştir. Yine 1926 yılında kabul edilen 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda çocukların korunmasıyla ilgili hükümler yer almıştır. Ancak doğrudan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik herhangi bir yasal düzenleme yapılmamıştır.

Cumhuriyet döneminde çıkarılmış olan 1930 tarihli kanunla sosyal içerikli geniş bir düzenleme yapılmıştır. Özellikle, çocuklar ve kadınların çalışma hayatları ve sağlık sigortaları bu kanunla yasal bir çerçeveye kavuşmuştur. Atatürk döneminde çıkarılmış sosyal içerikli önemli kanunlardan biri de 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'dur. Bu kanun başka düzenlemeleri yanında kadın, çocuk ve bütün işçilerin

korunmasına ilişkin hükümler de taşımaktaydı. Bu kanunla;

- Hamile kadınların doğumdan önce ve sonraki üçer haftada

- 12 yaşından küçük çocukların sınaî işlerde ve madenlerde

- 12 – 16 yaşları arasındaki çocukların gece mesaisi ile günde 8 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır. Öte yanda belirli sayıda işçi çalıştıran işyerlerinde işçilere hastalık, kaza ve analık hallerinde işverence sağlık yardımı yapılması öngörülmüştür (Dilik,1943;98).

1921 tarihli 151 sayılı kanunla Ereğli kömür bölgesinde işveren ve işçi ilişkileri düzenlenmiş ve emek sermayeye karşı korunmuştur. Kanun zorla çalıştırmayı yasaklamış çalışma süresi, asgari ücretler, en küçük işe alınma yaşı ve işçi eğitimi konularında emek yararına hükümler getirmiştir. Öte yandan işverenlere, işçi koğuşları ve hamamlar yaptırma yükümü konulmuştur. Kanun çalışma sürelerini günde 8 saatle sınırlandırmış fazla çalışma için iki kat ücret ödenmesini öngörmüştür. Kanunda asgari ücretlerin devlet, işçi ve işveren üçlüsünde saptanması esası konulmuştur. Kömür madeninde çalışmaya kabul yaşı 18 yaş ile sınırlandırılmıştır. Fazla çalışma işçinin isteği ile mümkün olacaktır. Bu hükümlerle o günün şartlarına göre ileri sosyal normlar getirilmiş oluyordu. Özellikle çalışmaya kabul yaşınının 18 olarak saptanmış olması, dünyanın belli başlı ülkeleri arasında ilk kez Türkiye’de gerçekleştirilmiş oluyordu (Koray,2005;161).

1929 ekonomik bunalımı, tüm dünyaya olduğu gibi Türkiye’ye de olumsuz etkiler bırakmıştır. Ayrıca hemen ardından ortaya çıkan II. Dünya Savaşı gibi uzun bir dönem içinde olağanüstü şartların var olması, Türkiye’nin savaşta yer almamasına rağmen savaş koşullarında ve her an katılacakmış gibi sosyo-ekonomik tedbirler alması olumsuzluklar zincirinin halkalarından birisidir. Devrin şartlarının sonucu 1930’lu yıllar çocuk yoksulluğunun arttığı yıllar olmuştur (Karatay,2007,158).

Dönemin kendine özgü koşulları, günden güne büyüyen korunmaya muhtaç çocuklar sorunu daha da arttırmıştır. Uluğtekin’e göre, o zorlu yılların var olan gönüllü çabalara karşın, suç işleyen, sokakta çalışan/yaşayan, dilenci ve bakıma muhtaç çocukların sayısındaki hızlı artışların yaşandığı yıllar olduğu belirtilmekte ve bu sorunun, dönemin iktidar ve muhalefeti arasındaki tartışmalara sebep olduğunu eklemektedir (Uluğtekin,2001,13).

Devlet, II. Dünya Savaşı'nın ardından, sosyo-ekonomik yapının ihtiyaçları doğrultusunda giderek artan korunmaya muhtaç çocuklar sorununa müdahale ihtiyacını hissetmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu 1949 yılında çıkarılmıştır. Yaşanılan dağınıklığı ve koordinasyonsuzluğu ortadan kaldırmayı amaçlayan kanun bunda başarılı olamamıştır. 1940'ların sonu 1950'lilerin başı, Türk toplumunda yaşanan toplumsal değişimin hızlı olduğu dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde çok partili hayata geçiş ve modernleşme için yapılan çalışmalar olmuştur. Bu doğrultuda, 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Kanuna eleştiriler artmış ve korunmaya muhtaç çocuklar sorununa bu kanunun yeterli çözümü getirmediği hususunda ortak noktalar dile getirilmiştir.

5387 sayılı kanunun birçok maddesinin yeterince açık olmaması, uygulayıcılar tarafından anlaşılmasında zorluklar yaşanmasına sebep olmuştur. Ayrıca kanunda, çocukların korunması ile ilgili örgütlenmeye yer verilmemiş olması da kısa zamanda kaldırılmasını gerekli kılmıştır (Karataş vd., 2004;18-19).

5387 sayılı kanundan istenilen verimin alınamamasın diğer nedenleri de bu kanunla Milli Eğitim Bakanlığı'na verilen görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetersiz kalması, yerel yönetimlere verilen görevlerin yerine getirilmesinde idarelerin mali yetersizlikleri nedeniyle görevlerini tam ifâ edememesi belirtilebilir. Ayrıca kanunun uygulanmasında yetki ve görev karmaşası yaşanması da diğer önemli bir nedendir (Şenocak,2009;450).

Sonuçta, ömrü yaklaşık 8 yıl süren ilk kanun yerini, 1957 yılında 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu'na bırakmıştır (Merter,1990;74). İlk kanunun yerini alan 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu, sosyal hizmetlerin mahalli idari birimleri olan koruma birliklerinin kurulmasını gerekli görmüştür (Karataş vd., 2004;18). 6972 sayılı kanunla, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yetkileri daraltılmış ve sosyal hizmetler konusunda, özelde çocuk koruma sistemi bağlamında, yetki iki merkezi kamu kurumu arasında pay edilmiştir. Bu yeni yapıya göre 0-12 yaş grubunda bulunan korunmaya muhtaç çocuklar için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na, 13-18 yaş grubunda bulunan korunmaya muhtaç çocuklar için ise Milli Eğitim Bakanlığı'na hizmet sunma görevleri verilmiştir (Acar,2004).

Ancak bu kanun da eleştirilere maruz kalmıştır. Bütüncül bakış açısını korunmaya muhtaç çocuklar alanına getiremediği, hayırseverlik duygusuyla hareket edilerek ortaya çıkarıldığı görülmüştür (Uluğtekin,2001;15). Diğer bir eleştiri ise korunmaya muhtaç olan (Zevkliler,1968;223-223) çocukların bakım ve gözetimiyle meslek sahibi edindirilmesi için her türlü olanağı sağlamakla mükellef kılınarak ortaya çıkarılan koruma birliklerinin yetersizliğidir. Gerçekten de İl Özel İdareleriyle ve Belediyelerden oluşan tüzel kişiliği olan ve ülkenin her bir yerinde kurulmuş ancak birbirlerinden kopuk ve farklı anlayışlara sahip faaliyet gösteren koruma birlikleri, çocuklara yönelik ihtiyaç duyulan hizmetleri sunmada yetersiz kalmaktaydı (Sayıta,1996;30).

2.4.2. 1961 Anayasası'ndan Günümüze Kadar Olan Süreçte Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Politikalar

Türkiye'de sosyal devlet ve politikalarına ilişkin esaslı bir kırılma noktası 1961 Anayasası'yla gerçekleşmiştir. Bu anayasada öncelikle anayasal güvence altına alınan sosyal hukuk devleti ilkesi ile işçilere toplu sözleşme ve grev hakkının verilmesi sayesinde sendikal ve sosyal haklar genişletilmiş oluyordu. 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra kabul edilen 1961 Anayasası, Türk sosyal politika tarihinde bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bu dönüşümde, kuşkusuz 1961 Anayasası'nda benimsenen sosyal hukuk devleti ve sosyal adalet anlayışının büyük etkisi olmuştur. Bu anlayışın sonucu olarak çalışma, grev ve toplu sözleşme hakkı, sendika hak ve özgürlüğü anayasal güvence altına alınmıştır. Bunun ötesinde sendika-devlet ilişkileri daha dengeli bir temele oturtulmuştur (Koray,2005;163-164).

1961 Anayasası, her ne kadar ömrü kısa olmuşsa ve bazı kesimlerce eleştirilse de, sosyal devlet bilincinin oluşturulması gerektiğini benimsemesi yönüyle, çocuk koruma politikalarının oluşturulması hususunda cesaretlendirici ve sevk edici olmuştur. Bu hususta, siyasi söylemler üzerine dayalı yorum yapmaktan ziyade, çalışma açısından önemli olan çocukların korunması sürecine kattığı ivmenin değerlendirilmesidir. Bu dönemde kurulan sosyal hizmet enstitüsü, ardından sosyal hizmet uzmanlarını yetiştirecek sosyal çalışma ve sosyal hizmet bölümlerinin açılmasıyla, alanın en önemli sorunlarından birisi olan yetişmiş/kalifiye eleman eksikliği giderilmeye başlanmıştır.

Acar, 1961 Anayasası'nda yer alan sosyal devlet ilkesiyle paralel olarak, kamu kurumlarının, sosyal sorunların çözümünde daha etkin rol almaya başladığını belirtmiştir. 1960 sonrasında Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun alandaki etkinliğini, kamu kurumları, 1963 yılında 225 sayılı kanunla kurulan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ile ele almıştır (Acar,2004).

Ayrıca çocuk koruma politikalarına bağlı olarak Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde Türkiye'de ilk çocuk bürosu 1962 yılında İstanbul'da kurulmuş, sırasıyla 1967 yılında Ankara'da, 1995 yılında ise Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü 24 ilde faaliyete geçmiştir. Bu birim daha sonra, 2001 yılında Çocuk Şube Müdürlüğü ismini almıştır (Öntaş,2008;28-29).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi 1960'lı yıllar sosyal hukuk devleti olma yolunda önemli adımların atıldığı dönemdir. Bu dönem içinde özellikle çocukların korunması üzerine bazı önemli adımlar atılmıştır. Bu adımların en önemlileri, alana hizmet üretecek nitelikli personelin yetiştirilmesi hususunda atılmıştır. Nitekim 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmuş, 1961 yılında ise Sosyal Hizmetler Akademisi kurularak alanın ihtiyaç duyduğu nitelikli meslek elemanlarının ve sosyal hizmet uzmanlarının yetiştirilmesine başlanmıştır. 1967 yılında yine Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı Sosyal Hizmet bölümü kurularak personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik politikalar uygulanmasına devam edilmiştir (Koşar,1992;2).

1961 Anayasası'nın getirdiği sosyal devlet anlayışına yönelik hakların uygulanmasına yönelik çalışmaların 1960'lı yıllar boyunca devam ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün vilayet teşkilatları genişletilmiş ve illerde sosyal hizmet koordinasyon kurulları ile il sağlık müdürlükleri bünyesinde de sosyal hizmetler müdürlükleri kurulmuştur (Kongar 1972: 164).

1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı merkez teşkilatı bünyesinde kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü 1983 yılında 2828 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak kaldırılan bu yapı aynı yıl kurulan SHÇEK'in çekirdeğini oluşturmuş ve elde edilen bilgi birikimi de yeni kurulan SHÇEK'in modern esaslarda ve usullerde düzenlenmesini sağlamıştır (Çengelci, 1989, 12).

Türkiye’de planlı kalkınma dönemine 1961 Anayasası sonrasında girilmiş olup günümüze kadar hazırlanan on kalkınma planında korunmaya muhtaç çocuklara yönelik ayrı ve bütüncül bakış açısı geliştirilmeye çalışılmıştır. Hazırlanan ve uygulanan bu kalkınma planlarında sosyal hizmetler ve korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hükümler şöyledir:

1963-1967 yıllarını içeren Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, “Sosyal Hizmetler” başlığı altında mevcut durum, “Sosyal hizmet çalışmaları çeşitli gönüllü kuruluşlarla kamu kuruluşları tarafından dağınık ve programsız olarak yürütülmektedir. Bu konuda yetişmiş eleman sayısı da yetersizdir.” şeklinde belirtilmiştir. Bu durumda korunmaya muhtaç çocuklar açısından belirlenen hedeflerse şöyle ifade edilmiştir: “Korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve yetiştirilmeleri, çocuk suçluluğunun önlenmesi, intibaksız çocuklar ve geri zekâlı çocuklar meselesinin çözümü, çocuk emeğinin kötüye kullanılmasının önlenmesi, çocuk refahının sağlanması amaç alınacaktır.”

Hedeflenen bu amaçların gerçekleştirilmesi için düşünülen tedbirler ise: Gönüllü kuruluşlarla işbirliği halinde yürütülen sosyal hizmet alanındaki çalışmaların, kuruluşların birbirleri ile ve kamu otoriteleriyle işbirliğini sağlamak üzere il seviyesinde kurulacak “Koordinasyon Kurulları” vasıtasıyla yürütülmesi ve bu alanda çalışan kurumların, kamu kaynaklarını kullanması yerine yapılacak bağışlardan en üst seviyede yararlanmasıdır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine kadar daha çok gönüllüler tarafından dağınık halde yürütülen sosyal hizmetlerin tek elden yürütülmesi için Sosyal Hizmetler Kurumu kurulması hedeflenmiş, 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kurumun kurulması Sosyal Hizmetler alanında atılmış önemli bir adımdır (Danışoğlu,1999;430).

1968-1972 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmış olan İkinci Kalkınma Planı döneminde ise sosyal güvenliğin yalnızca sosyal sigortalar yolu ile sağlanamayacağı belirtilerek modernleşme ve sanayileşme yolunda ortaya çıkması muhtemel risklerle mücadele edebilmek için yeni yaklaşımlar ve çözüm yolları bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Bu plan döneminde de sosyal hizmetlerin kamu kurumu yanında gönüllüler eliyle, dağınık bir şekilde yürütülen hizmetler olduğu belirtilerek, hizmetleri tek elden yürütebilecek bir kurum kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Bu

plan döneminde korunmaya muhtaç çocukların bakım ve yetiştirilmelerinde 0-6 yaş grubunun sorumluluğunun Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na, 7- 18 yaş grubunun sorumluluğunun Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca çok sayıda çocuğun bakımının sağlandığı koğuş tipi bakımın yerine koruyucu aile ve gündüzlü bakım hizmetlerinin uygulanmasının gerektiği de vurgulanmıştır. Ayrıca evlat edinme konusu üzerinde de durulmuş, çocukların resmi evlat edinme işlemleri dışında “besleme” tarzında ailelerin yanında yaşadıkları vurgulanarak bu uygulamaya son verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Şehirleşmeyle birlikte çocuk suçluluğu oranının arttığını ancak bu alanda çocuk mahkemelerinin halen kurulmamış olması nedeniyle sorunun çözülemediği belirtilmiştir (Danışoğlu,1999;433).

1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Kalkınma Planı döneminde, daha önceki plan dönemlerinde çeşitli kuruluşlar ve gönüllüler eliyle yürütölen sosyal hizmetlerde koordinasyonu sağlamak amacıyla hizmetlerin tek elden yürütöleceği etkinlikte bir kurumun kurulması gerektiği ifade edilmesine rağmen halen bu kurumun kurulamadığı belirtilmiştir. Tüm hizmetleri tek elde toplayacak bir kurumun kurulamamış olması nedeniyle bu alanda karışıklıklar, boşluklar, tekrarlı hizmetler olduğu ifade edilerek bu durumun çok sayıda korunmaya muhtaç çocuğun korunup yetiştirilmemesine yol açtığı belirtilmiştir (Danışoğlu,1999;435).

1979-1983 yılları için hazırlanan Dördüncü Kalkınma Planı döneminde, korunmaya muhtaç çocuklar konusunda korunmaya gereksinim duyan çok fazla sayıda çocuk olmasına rağmen çok az bir kısmına bakım sağlanabildiği ifade edilmiştir. Bu plan döneminde de toplumsal güvenlik sisteminin yaygınlaştırılmasının yanı sıra yaşlı, engelli, kimsesizler, korunmaya muhtaç çocuklar, toplumsal sorunları olan gençler ile diğer engelli gruplara sosyal hizmet ve sosyal yardımların götürölmesi amacıyla ve bu hizmetleri tek elde toplayacak bir ihtisas kurumu kurulması gerektiği vurgulanmıştır. Bu plan döneminde yaşanan 1980 ihtilalinden sonra 1983 yılında sosyal hizmet alanındaki tüm hizmetlerin tek çatı altında toplanabilmesi amacıyla SHÇEK kurulmuştur (Danışoğlu,1999;437).

Çocuk suçluluğu konusunda ise ölkede hızlı değişen koşullar ve dengesiz sosyo-ekonomik gelişme nedeniyle suçluluk oranlarında, suç türlerinde ve çocuk suçluluğunda artış olduğu ifade edilerek Medeni Kanun, Ceza Kanunu gibi

kanunlarda yapılan ve bir bütünlük arz etmeyen değişikliklerin yerine çocuk suçlarıyla ilgilenecek Çocuk Mahkemeleri hakkındaki tasarının acilen yasalaşması gerektiği ifade edilmiştir.

1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci Kalkınma Planı döneminde sosyal hizmetlerin devletin denetim ve gözetiminde halkın gönüllü katkısı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülecek bir hizmet olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Sosyal Hizmet programlarının uygulanmasında korunmaya muhtaç çocuklar, muhtaç sakat ve muhtaç yaşlıya öncelik tanınacağı belirtilmiştir. Bu plan döneminde korunmaya muhtaç çocukların sosyal, psikolojik ve kültürel gelişmelerinin sağlanması için çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının niteliklerinin yükseltilmesi ve sayıca artırılması gerektiği vurgulanmış ve vakit geçirilmeksizin gerekli çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarında korunan çocuklardan çalışma yaşına gelenlerin sakatlar ve eski hükümlülerde olduğu gibi belli oranda iş yerlerinde istihdam zorunluluğu getiren yasal düzenlemeler gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Yetiştirme yurdundan ayrılan gençlerin işe yerleştirilmesi konusundaki ilk düzenlemeler beşinci plan döneminde ele alınmıştır. Nitekim SHÇEK kurulmasıyla ilgili yasada, 3413 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ve bu değişikliğe bağlı olarak çıkarılan tüzükle korunmaya muhtaç çocukların işe yerleştirilmesi imkanı sağlanmıştır. Ayrıca bu plan döneminde bakıma muhtaç çocuklar için koruyucu aile programı ve evlat edinmenin şartları konusunda gerekli çalışmalar yapılacağı da belirtilmiş ve evlat edinme ve koruyucu aile yönetmelikleri yayımlanmıştır (Danışoğlu,1999;438).

1990-1994 dönemini kapsayan Altıncı Kalkınma Planı döneminde milli ve manevi değerlerin korunması ve geliştirilmesinde temel unsurun aile olduğu belirtilerek aile fertleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verileceği belirtilmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar konusunda ise yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları gibi kamu kurumlarının bakımı yerine mümkün olduğu kadar aile içinde bakım hedef alınarak hizmetlerin bu yaklaşımla planlanması ve organize edilmesi, kurum bakımı altında bulunan çocukların toplumla bütünleşmelerine önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Danışoğlu,1999;441). Kalkınma planlarında ilk kez Altıncı Kalkınma Planında çocuk hususuna ayrı bir bölüm ayrılmış ve özel ihtisas komisyonu kurulmuştur (Kontaş,1998,15).

1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Kalkınma Planı döneminde ise çocukları kötü muamele ve alışkanlıklardan koruyucu, suça itilmelerini engelleyici önlemlerin bir bütün olarak ele alınacağı, suça eğilimli ve sokakta risk altında yaşayan çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirileceği, suça yönelen ve suç işleyen çocukların yeniden topluma kazandırılması sağlanacağı ifade edilmiştir. Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde ideal ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, aileyi destekleyici önlemlere, koruyucu aile ve evlat edindirme uygulamalarına ağırlık verileceğini ve kurum bakımının iyileştirileceği belirtilmiştir. Bu planda suça bulaşan çocuklar için çocuk gözlem ve kabul merkezlerinin kurulması, tutuklu çocuklar için çocuk alıkoyma merkezleri ve çocuk gözetim evlerinin kurularak çocukların yetişkin suçlulardan tamamen ayrılması hedefleri de açıklanmıştır (Danışoğlu,1999;443).

2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Kalkınma Planı döneminde 1995 yılında onaylanarak yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde öngörülen ilke ve standartların iç hukuka yansıtılmasına sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanması, izlenmesi ve koordinasyonu amacıyla bir veri tabanı oluşturulması hedeflenmiştir. Bu plan döneminde çocuk işçiliği, sokak çocukları ve çalışan çocuklar sorununun önemini koruduğu ifade edilerek korunmaya muhtaç çocuklar için alternatif bakım modellerinin yaygınlaştırılmasının gerekliliği de vurgulanmıştır. Kalkınma planında suç işleyen çocuklarla ilgili çalışmalar yapmak üzere ülke genelinde Emniyet Müdürlükleri'nde, Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü ya da Çocuk Büro Amirliği'nin yaygınlaştırılması dile getirilmiştir. Bütün bunların dışında 1987 yılında Ankara'da kurulan ilk Çocuk Mahkemesi'nden sonra Çocuk Mahkemeleri'nin sayısının ülke genelinde arttırılarak bu çocukların topluma yeniden kazandırılması için program geliştirilmesine ihtiyaç olduğu da belirtilmiştir (http://www.kalkinma.gov.tr/lists/Kalkinma_Planlar, Erişim Tarihi:02.02.2017).

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde, çocuk konusunda çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar ile zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması sayesinde çalışan çocuk sayısında azalma olduğu, ancak çocuk işçiliği, sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sorununun önemini koruduğu vurgulanmıştır. Ülkede göç, kentleşme, aile yapısında meydana gelen değişim, nüfus artışı ve işsizlik gibi nedenlerle sosyal hizmete olan ihtiyacın arttığı belirtilmiş ancak konu, sosyal hizmetlerin koruyucu-önleyici yönüyle değil sadece

sosyal yardımlar açısından ele alınmıştır. Bu dönem içinde yapılan yasal düzenlemeler ve yürütülen hizmetlerde de kalkınma planındaki bu düşüncenin etkisiyle hareket edildiği görülmektedir.([http://www.kalkınma.gov.tr/lists/Kalkınma Planlar](http://www.kalkınma.gov.tr/lists/Kalkınma_Planlar),Erişim Tarihi:02.02.2017)

2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı döneminde, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sevgi evi ve çocuk evi modellerine geçilmiş, engellilere yönelik evde bakım ve eğitim desteğinin kapsamı genişletilmiş ve istihdam teşvikleri getirilmiştir. Sosyal hizmet ve yardımlar alanında hizmet standartlarının oluşturulması, nitelikli personel istihdamı ve denetimin geliştirilmesi, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurum bakımı dışında alternatif modeller geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca fiziki çevre şartlarının engellilere uygun hale getirilmesi, engellilerin eğitime ve işgücü piyasasına katılımının artırılması ve bakım hizmetlerinin niteliğinin yükseltilmesi, artan yaşlı nüfusa yönelik hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması ihtiyacının önemini koruduğu da kalkınma planında yer almıştır. Bu bağlamda sosyal hizmet ve yardımlar alanında bütüncül hizmet sunulmasını sağlamaya yönelik Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) modeli uygulanacaktır. Sosyal hizmet ve yardım alanında nitelikli personel eksikliği giderilecek, aile yanında bakımı destekleyen modeller geliştirilecek, kurum bakımı hizmetlerinin standardı ve niteliği iyileştirilecektir. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik öncelikle aile yanında bakım olmak üzere koruyucu aile ve evlat edinme gibi alternatif modellerin yaygınlaştırılması da sağlanacaktır ([http://www.kalkınma.gov.tr/lists/Kalkınma Planları](http://www.kalkınma.gov.tr/lists/Kalkınma_Planları),Erişim Tarihi:02.02.2017).

Görüleceği üzere korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve yetiştirilmesinde çocuk refahının sağlanmasının amaçlandığı, çocuk koruma hususunun aile odağında ele alındığı, bu nedenle de ailenin korunmasının ve aile kurumunun her bakımdan güçlendirilmesi gerektiği gibi konular kalkınma planlarının ortak vurgusudur. Kalkınma planlarında ayrıca korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılmasına yönelik politikaların uygulanmasında ilgili bütün kuruluşların etkin işbirliği yapması gerektiği kurum bakımı yerine mümkün olduğu kadar aile içinde bakımın hedef alınarak hizmetlerin bu yaklaşımla organize edileceği, ailenin güçlendirileceği ilkelerine de yer verilmiştir.

12 Eylül darbesi sonrasında kabul edilen 1982 Anayasası sosyal hizmetleri ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. Anayasa'nın 60. Maddesinde: "Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar." ifadesine yer almıştır. Bu madde ile sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerden faydalanma hakkının genelliliği, kanunlarla kişilerin elinden alınmayacağı ve devlete ait bir görev olduğu hususları açıklığa kavuşturulmuştur. Yine Anayasa'nın 61. maddesinde, " Harp ve Vazife Şehitlerinin Dul ve Yetimleri", "Malul ve Gaziler", "Sakatlar ve Yaşlılar" ve "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" özel şekilde korunması gereken kişiler olarak belirtilmiştir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi korunmaya muhtaç çocuklar, sakat, yaşlı gibi korunmaya ve bakıma muhtaç kişilere yönelik hizmetler Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, yerel yönetimler ya da farklı kurumlar tarafından takip edilirken 1983 yılında Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) kurulmasıyla bu hizmetler tek çatı altında birleştirilmiştir. 1986 yılında ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve bu fona bağlı her ilçede kaymakamlıklar bünyesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuştur. Söz konusu vakıfların amacı yardım faaliyetleri ile sosyal güvencesi olmayan yoksul, kimsesiz, muhtaç ve düşkün vatandaşlara yardım etmektir. Bunun yanında istihdam odaklı mesleki eğitim ve proje destekleri ile işsiz, eğitimsiz bireylere yönelik faaliyetleriyle de devletin sosyal sorumluluklarını yerine getirmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Sosyal Yardımlaşma Fonlarının korunmaya muhtaç çocuklara yönelik faaliyetleri devam ederken Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı da bu konulara el atmış ve yoğun bir şekilde faaliyet yürütmüştür. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, korunmaya muhtaç çocukların bakılması ve yetiştirilmesi yönündeki faaliyet ve hizmetlerini; çocukların aile yanında desteklenmesi, kurum bakımı, koruyucu aile ve evlat edindirme olmak üzere dört tür uygulama ile yerine getirmektedir.

2.4.2.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın temeli 29 Aralık 1989 tarihinde 396 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile Araştırma Kurumu kurulmasıyla

atılmıştır. Amacı, aile bütünlüğünü ve aile bütünlüğünün korunmasını sağlamaktır. Aile Araştırma Kurumu, 13 Kasım 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5256 sayılı kanun ile Başbakanlık'a bağlı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü olarak faaliyetine devam etmiştir. 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması sonucu, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında faaliyet gösteren bütün kamu kurumları tek bir bakanlığa bağlanmıştır (Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı, 2013-2017 Stratejik Planı,2012;14-21). Bu nedenle bu alanlarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar yeni düzenlemelerle değiştirilmiş ya da kapatılmıştır.

Bu kapsamda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü de kapatılarak, işlevleri yeni kurulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Kurumun faaliyet alanlarından sadece Gençlik Hizmetleri, Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlanmıştır. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı, Bakanlar Kurulu listesinden kaldırılmıştır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu kapatılmış ve kanunu da yürürlükten kaldırılmıştır. Kurumun görevlerini yerine getirmesi için Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. İşlevleri, yeni kurulan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak görev yapan Özürlüler ve Yaşlılar Daire Başkanlıkları kapatılmıştır. İşlevleri, yeni kurulan Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı olan Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. İşlevleri, yeni kurulan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı kurulmuştur (Kesgin,2012;106-107).

2.6.2.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Amacı Ve Hedefleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının amaçları şu şekildedir (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu;34-38):

1. **Stratejik Amacı:** Ülkenin İhtiyaçlarına Yönelik Yeni Sosyal Politikalar Geliştirmek ve Model Oluşturmak. Bakanlık bu amacını gerçekleştirmek için ailenin yapısını güçlendirmeyi, toplumsal şiddeti azaltmayı, toplumsal istismarı azaltmayı, yerel yönetimler, özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşların sosyal hizmetlere olan katkısını artırmayı, ülkemizin sosyal yardımlar miktarını ülke ve aile bazında gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarmayı, toplumda sosyal ve ekonomik eşitsizliği gidermeyi, aktif yaşlanmayı sağlayıcı gibi düzenlemeler ve yenilikler yapmayı hedeflemektedir.

2. **Stratejik amacı:** Birey ve Aileyi Güçlendirmek, Toplumu Bilinçlendirmek. Bakanlık bu amacını gerçekleştirmek için koruyucu ve önleyici sosyal hizmetleri artırmayı, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakını ve gazilerin haklarının korunmasına, fırsat ve imkânlardan eşit şekilde yararlanmasına ilişkin toplumsal bilinci yükseltmeyi, uzun dönemde yoksulluk döngüsünün oluşmasını engellemeyi, aile yanında bakım hizmetini yaygınlaştırmak gibi düzenlemeler ve yenilikler yapmayı hedeflemektedir.

3. **Stratejik Amacı :** İhtiyaç Sahiplerinin Tespit Edilmesinde ve Değerlendirilmesinde Etkinliği ve Erişebilirliği Artırmak. Bakanlık bu amacını gerçekleştirmek için hizmetlerin tespit (arz) odaklı olarak yapılmasını yaygınlaştırmayı, hizmet sunum sürecini hızlandırmayı, sosyal yardım ihtiyaçlarını objektif temellere göre tespit etmeyi, kamu kaynaklarından yapılan sosyal yardımlarda mükerrerliği azaltmak gibi düzenlemeler ve yenilikler yapmayı hedeflemektedir.

4. **Stratejik Amacı:** Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Hizmetlerinde Etkinliği Artırmak. Bakanlık bu amacını gerçekleştirmek için afet durumlarında etkin müdahale etmeyi, bakım, koruma ve rehabilitasyon hizmeti verilen kuruluşlarda hizmet alanların memnuniyetini artırmayı, koruma altındaki çocukların eğitim seviyesini yükseltmeyi, kurum bakımından ayrılanların istihdam oranlarını artırmayı ve istihdam sürekliliğini sağlamayı, koruma altındaki kadınların gelişimlerini sağlamayı, yeni kuruluş açma ve yeni uygulama modellerinin uygulanmasını artırmak gibi düzenlemeler ve yenilikler yapmayı hedeflemektedir.

5. **Stratejik Amacı:** Hizmetleri İzleme, Değerlendirme ve Denetleme Faaliyetlerini Etkin Hale Getirmek. Bakanlık bu amacını gerçekleştirmek için

bakanlık hizmetlerini etkin ve sonuç odaklı izlemeyi ve denetim ve rehberlik hizmetlerini etkinleştirmek gibi düzenlemeler ve yenilikler yapmayı hedeflemektedir.

6. Stratejik Amac : Kurumsal Yapıyı Geliştirmek ve Güçlendirmek. Bakanlık bu amacını gerçekleştirmek için çalışan memnuniyetini artırmayı, temel iş süreçlerini tanımlamayı ve elektronik ortamda yürütülmesini sağlamayı, personelin niteliğini ve niceliğini geliştirmeyi, İç Kontrol Sistemi'ni kurmayı ve uygulamayı, Entegre Yönetim Sistemi'ni kurmayı, bilişim altyapısını geliştirmeyi ve yenilemeyi, fiziksel altyapıyı geliştirmeyi, bakanlık faaliyetlerinin etkin tanıtımı ile farkındalık oluşturmayı, bakanlığın AB mali kaynaklarından en üst seviyede yararlanmasını sağlamak gibi düzenlemeler ve yenilikler yapmayı hedeflemektedir.

2.6.2.1.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Görevleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri, 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesinde belirtilmiştir.

Buna göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri genel olarak sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini planlamak, yürütmek ve bu faaliyetler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktır. Bakanlık, sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine yönelik ulusal düzeyde politikalar oluşturmakta, bu faaliyetleri uygulamakta, faaliyetlerin durumunu izlemekte ve uygulamaları güncellemektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri şunlardır:

1. Sosyal sorunlara karşı aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılması amacıyla sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini planlamak, yürütmek ve bu faaliyetler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktadır. Bu görevlerini yerine getirebilmek için Bakanlık tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar: Aile Eğitim Programı, Evlilik Öncesi Eğitim Projesi, Boşanma Süreci Danışmanlık Hizmetleri, Toplum Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri, Özel Aile Danışma Merkezleri, Aile Sosyal Destek Programı, Sosyal Hizmet Merkezi, Afet ve Acil durumlar ile ilgili hizmete yönelik çalışmalar ile yürütülmektedir (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu;11-12).

2. Çocukların sağlıklı gelişimleri için her türlü ihmal ve istismardan korunması amacıyla sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini planlamak, yürütmek ve bu faaliyetler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktadır. Bakanlığın yapmış olduğu çocuk hizmetleri şunlardır: Koruyucu ve Önleyici Hizmetler, Aile Yanında Destek Hizmetleri, Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri, Bakım Hizmetleri, Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri, Çocuk Hakları Hizmetleri, Araştırma Geliştirme ve Proje Hizmetleri (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu; 34-36).

3. Aile yanında destek hizmetleri, öz ailesi yanında sadece maddi yetersizliği olan çocuklara verilen nakdi veya ayni sosyal yardımlar, koruyucu aile yanında bakım hizmetleri, evlat edinme hizmetleridir. Bu hizmetlerde temel amaç, korunmaya/yardıma muhtaç durumda bulunan çocukların gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde olabilmesi için bir aile yanında bakımının yapılarak aile sevgisi ile büyümesidir. Bakanlık, özellikle son dönemlerde çocuk hizmetleri alanında olumlu gelişmeler göstermiş ve çocuk bakım hizmetleri için yeni düzenlemeler geliştirmiş ve uygulamıştır (SHÇEK, 2016 Faaliyet Raporu;34-37).

Bakanlığın yapmış olduğu bir diğer çocuk hizmeti olan bakım hizmetleri ise 0-18 yaş arasındaki kurum bakımında olan çocukların korunması, bakımı, eğitimi ve meslek sahibi olmaları için yapılan hizmetlerdir. Bakanlık, kurum bakımında olan çocuklara karşı görevini yerine getirebilmek için 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları çocuk yuvalarına, 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları yetiştirme yurtlarına yerleştirmektedir. Ayrıca çocukların bakımının daha iyi koşullarda sağlanması için daha az çocuğun bakımının yapıldığı sevgi evleri ve çocuk evleri de bulunmaktadır (SHÇEK, 2016 Faaliyet Raporu;34-40).

4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın asli görevlerinden birisi de kadınlara yönelik olan hizmetleridir. Nitekim kadınlara yönelik karşı ayrımcılığı ortadan kaldırarak toplumsal alanlarda eşitliği sağlamak, kadınların insan haklarını korumak amacıyla sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini planlamak, yürütmek ve bu faaliyetler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktadır. Bakanlık, kadınlara yönelik hizmetlerini; toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinç düzeyini yükseltme, bu konuda politikalar oluşturup uygulama ve takip etme, kadına yönelik şiddetle

mücadele çalışmaları, kadının ekonomide yer almasını sağlama, kadının eğitim ve sağlık gibi gelişimlerinin kontrol edilmesi ve bu konularda bilinçlendirilmesi çalışmaları ile yerine getirmektedir (SHÇEK, 2016 Faaliyet Raporu;40).

5. Bakanlığın engellilere ve yaşlılara yönelik hizmetlerinde önceliği, toplumda ayırım gözetmeksizin yaşamaları için her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı korunmaları sağlamaktır. Bununla ilgili sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini planlamak, yürütmek ve bu faaliyetler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktadır. Bakanlık ayrıca , engellilere ve yaşlılara yönelik yatılı ve gündüzlü hizmetler ile evde bakım hizmetlerini de vermektedir. Bu hizmetler; evde bakım hizmeti, özel bakım merkezlerinde bakım hizmeti, yatılı ve gündüzlü resmi bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde bakım hizmeti, engelsiz yaşam merkezlerinde bakım hizmeti, geçici ve misafir olarak bakım hizmeti, evde bakıma destek hizmeti, huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde bakımdır (SHÇEK, 2016 Faaliyet Raporu;38).

6. Şehit yakınları ile gazilerin korunması da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri arasındadır. Nitekim bu görevler; sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini planlamak, yürütmek ve bu faaliyetler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktadır. Bakanlık, bu görevini yerine getirmek için şehit yakınları ve gazilere ayni veya nakdi yardımlar yapmaktadır.

7. Bakanlık yukarıda belirttiğimiz kendi hizmet ve görevlerinin dışında Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemektedir. Bu belirleme daha çok bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların taşınması zorunlu olan nitelikleri ve bunlara rehberlik edecek programları geliştirmek ve bunların denetimini yapmak şeklinde olmaktadır (633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,2011;2/1 md).

8. Bakanlık ayrıca sosyal hizmet ve yardım faaliyetleriyle bunlardan yararlananlara ilişkin bilgileri merkezî bir sistemde oluşturulacak veri tabanı aracılığıyla işleme ve bunları kontrol etme ve izleme görevi de bulunmaktadır (633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

Hükmünde Kararname,2011;2/i md).

9. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ülke dışına yönelik bazı hizmetler de yürütmektedir. Bu hizmetler daha çok sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki uluslararası gelişmeleri ve faaliyetleri izlemek, bunlara katkı vermek ve yürütülecek çalışmalarda yararlanmak üzere değerlendirmektir. Bakanlık bu hizmetleri yürütürken taraf olduğu uluslararası sözleşme ve anlaşmaların ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamakla da yükümlüydü (633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,2011;2/j md).

2.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Politikaların Yasal Zemini

Türkiye, sosyal devlet olmanın gereği olarak çocuk koruma konusunda uluslararası düzenleme olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye imza atmış, çeşitli politika belgeleri ve yasal düzenlemelerle çocuğun korunması konusunu düzenlemeye çalışmıştır. Bu nedenle çalışmamızın bu bölümünde korunmaya muhtaç çocuklara yönelik düzenlemeler konusunda önce Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Anayasalar incelenecektir. Bilahare de Medeni Kanun, Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda çocuk koruma konusundaki düzenlemeler ele alınıp değerlendirilecektir.

2.5.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi

2.5.1.1. Çocuk Hakları Kavramı

Hak düşüncesi insanın ruhsal yaşantısında saklı doğal bir ruhsal olgudur. Hak denilen nesne, aslında insanın doğuşundan itibaren önceleri duygusal bir dürtü biçiminde belirmektedir. Daha sonraları kişiliğin ve buna paralel olarak düşüncenin gelişmesiyle, kişiliğe bağlı bir bağlantıya ve bütünleşmeye dönüşmektedir (Emini, 2004: 203-204).

İçinde bulunduğumuz çağ; dünyada demokrasinin, barışın, hoşgörünün sembolü olan “İnsan Hakları” ve “Çocuk Hakları” gibi iki önemli kavramın geliştirilmesi ve nitelikli olarak anlaşılabilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. İnsan Hakları'nın doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkan çocuk hakları da gün

geçtikçe önemini arttırmaktadır. Anne-babası tarafından dünyaya geleceği bilindiği andan itibaren insan; korunma, sağlıklı olarak dünyaya gelme, yaşama hakkına sahiptir.

Akyüz'e göre doğal hukukta çocuk hakları, çocuğun insan olması ve bakıma gereksinim duyması nedeniyle doğuştan sahip olduğu hakların tümüdür. Pozitif hukukta ise devlet, çocuk haklarını kanunlarla ve uluslararası sözleşmelerde ayrıntıları ile düzenlenen bir şekilde ele alır ve uygular. Bu haklar, belirli bir yasal güvenceye ve yargı organları tarafından gerçekleştirilecek koruma yollarına kavuşturulur (Akyüz,2001;7). Çocuk hakkı genel olarak çocukların bedensel, ruhsal, ahlâksal ve düşünsel olarak iyi gelişebilme, eğitilebilme ve geleceğe hazırlanma haklarının tümü olarak adlandırılmaktadır (İnan, 1968: 202).

Bütün haklar temelde birtakım yükümlülük ve sorumluluk akla getirir. Bunlar güçlülerin güçsüzlere, yetişkinlerin yetişmekte olanlara karşı yükümlülükleridir (Doğan, 2000: 179). Çocuk hakları, yetişkin haklarıyla çelişki içinde değildir tersine insan hakları hukukunun bir parçasıdır. Nitekim bu haklardan çocukların diğer insanlara karşı özel haklara sahip olması anlamını değil, aksine gelişme gereksinimleri nedeniyle özel insan haklarına sahip olması anlamının anlaşılması gerekir. Bu bakımdan çocuk hakları, insan hakları öğretisinde olduğu gibi, doğal hukuk ve pozitif hukuk yaklaşımları ile ele alınabilir. Yukarıda da kısaca açıkladığımız gibi çocuk hakları bağlamında doğal hukuk; çocuğun insan olması, aynı zamanda da bakıma ve özene gereksinim duyması nedeniyle doğuştan sahip olduğu hakların tümü şeklinde tanımlanabilirken; pozitif hukuk, kanunlarda ve uluslararası sözleşmelerde ayrıntıları ile düzenlenen, belirli bir güvenceye ve özellikle de yargı organlarınca gerçekleştirilecek koruma yollarına kavuşturulan haklar olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2000: 3).

2.5.1.2. Çocuk Haklarının Önemi

Her çocuğun yetişkinler tarafından karşılanması gereken ihtiyaçları vardır. Dünya genelinde bakılırsa, çocukların ihtiyaçları farklı seviyelerde karşılanmaktadır. Çocuk hakları deyince çocukların vazgeçilmez olan haklarından söz edilir. Bu hakları dünyanın neresinde olursa olsun, her çocuğa ayırım gözetmeden sağlamak amacıyla, Birleşmiş Milletler tarafından "Çocuk Hakları Sözleşmesi" hazırlanmıştır.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların ilgi ve korunma ihtiyaçlarından hareketle oluşturulan “Korumacı Yaklaşım”ın karşısında, genç insanların yetişkinlerle aynı haklara sahip olması gerektiğini söyleyen “Özgürleştirme Yaklaşım”ını benimser ve ele alır. Çocuk haklarının neler olduğu konusunda farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Nitekim çocuk hakları: Refah Hakları, Korumacı Haklar, Yetişkin Hakları, Ana Babaya Karşı Haklar şeklinde sınıflandırıldığı gibi Yaşama Hakkı, Korunma Hakkı, Gelişme Hakkı, Katılım Hakkı olarak da sınıflandırılabilir (Özgirgin, 2004).

Bir toplumun mutluluğu ve refahı ile ilgili olan çocuğun ve çocuk haklarının korunması sorunu, tüm dünyada günümüzün en önemli sorunlarından biridir. Bir toplumda çocuklar kötü muamele görmekte, ihmal ve istismar edilmekte ise o toplumun kültürü geri kalmış bir kültür olarak değerlendirilebilmektedir. Buna karşın çocuklara değer veren, onlara sağlıklı büyüme ve gelişme olanakları sağlayan toplumda ilerlemekte olan bir kültürden söz etmek mümkündür. Bütün çocukların sözü edilen bu haklara sahip olduğunu söyleyebilmek için dünyadaki tüm çocukların durumuna göz atmak gerekir. Çocuk sorunları farklı şekillerde ve derecelerde toplumda mevcut bulunmaktadır. Çocuk sorunlarının temel nedenlerini incelediğimizde karşımıza çocuk katılımının göz ardı edilmesi, çocuk istismarı ve ihmali, çocuk yoksulluğu, sosyal eşitsizlikler gibi öncelikli çocuk sorunları karşımıza çıkmaktadır (Unicef,2012).

Çocuk haklarında uluslararası insan hakları ve anayasal temel haklar salt çocuklar için yinelenmekle kalmazlar aynı zamanda tüm toplum için de pekiştirilir. Çünkü yadsınamaz bir olgudur ki nasıl bir çocukluk yaşanır, öyle bir büyüklük yaşanır (Serozan, 2005: 9). Tarih boyunca toplumlar çocuğa, farklı bakış açılarıyla yaklaşmışlardır. Bu bakış açıları, çocukların haklarının belirlenmesinde önem taşıyan temel yaklaşımlardır. Nitekim sözleşme metinleri, bildirgeler, çocuk zirvelerinden yola çıkılarak çocuğun masum, duyarlı ve bağımlı bir varlık olduğu konusunda genel bir kabul vardır. Çocukluk dönemini mutlu ve huzurlu şekilde yeni şeyler öğrenerek ve gelişerek geçiren bir çocuk ileride hem kendisini mutlu kılar hem de toplumun mutluluğuna katkıda bulunur.

Bir toplumda çocuklar örselenmekte, ihmal ve istismar edilmekte ise o toplumun kültürü geri kalmış, çocuklara değer veren sağlıklı büyüme ve gelişme olanakları sağlayan toplumlar ise ileri kültüre sahip olarak değerlendirilebilir. Çocuklar bir parçasını oluşturdukları toplumu yansıtır, bir toplumsal grup olarak da sonsuz bir çeşitliliğe sahiptirler. Ancak tüm çocuklar sadece çocuk oldukları için çeşitli politik, ekonomik, yasal kısıtlamalara maruz kalırlar.

2.5.1.3. Türkiye'de Çocuk Hakları'nın Tarihi Gelişimi

Türk hukukunda çocuk haklarının gelişimi Türk Medeni Kanunu'nun yürürlük tarihi olan 1926'da başlamıştır (Serozan, 2005). 26 Eylül 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1928 yılında imzalanmıştır. Hatta Atatürk bu imzadan daha öteye giderek 23 Nisan'ı çocuklara bayram olarak armağan etmiştir. Bu bayram, Atatürk'ün ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gelişmelere gösterdiği duyarlılığın bir kanıtı olarak gösterilebilir (Kop ve Tuncel, 2010; 6).

Türkiye'nin katıldığı çocukların korunmasına ilişkin ilk uluslararası çalışmalar 1936 yılı Birinci Balkan ve 1938 yılı İkinci Balkan Kongreleri'dir. Bu kongreler, uluslararası alanda çocuk hakları konusundaki çalışmalara öncülük etmiştir. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin yeniden gözden geçirilerek "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi" olarak kabul edilmesinin ardından 1979 yılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda "Dünya Çocuk Yılı" olarak kabul edilmiştir. Türkiye 1979 yılından itibaren dünyada ilk ve tek Çocuk Bayramı olarak kutlanan 23 Nisan'ı, Dünya Çocuk Bayramı olarak kabul etmiş ve bütün dünya çocuklarıyla birlikte görkemli bir şekilde kutlanmaya başlamıştır.

20 Kasım 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun bünyesinde oluşturulan çalışma grubu tarafından 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi ve 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi güncellenerek "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi"ne dönüştürülmüş ve oybirliği ile kabul edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi, 29- 30 Eylül 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde toplanan Çocuklar İçin Dünya Zirvesi'nde, 17, 29 ve 30. maddelerine çekince koyarak imzalamıştır. 4058 sayılı yasayla onaylanması uygun bulunan sözleşme, 27 Ocak 1995 günü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye sözleşme gereği olarak, çocuklara tanınan hakları gerçekleştirmek için aldığı önlemleri ve hakların yaşama geçirilmesi konusunda kaydedilen ilerleme raporlarını, önce iki yıl içinde, daha sonra beş yılda bir komiteye sunmuş ve komitenin tavsiye kararları doğrultusunda uygulamalar yapmıştır (Yurtsever,2009;20-33).

1982 Anayasası çerçevesinde, çocuk hukukunda devreye girecek ilk anayasal ilke sosyal devlet ilkesidir (1982 Anayasası, 2. md.). Çocuğun aile, okul ve toplum içindeki sosyal korunma gereksinimlerini bu ilke içine alır (Serozan,2005). Sosyal devlet ilkesinin dışında anayasal eşitlik ilkesi de çocuk hukukunda özel bir ağırlık taşır (1982 Anayasası, 10.md.). Eşitlik, tersini haklı kılan akılcı nedenler bulunmadıkça eşit kişilere ve olgulara eşit işlemin yapılması anlamına gelir. Bu anlamıyla eşitlik; keyfiliği, temelsiz, haksız ayrımcılığın ve ayrıcalığın tersi olarak algılanır. Böylece eşitlik ilkesi sayesinde evlilik dışı çocukların evlilik içi çocuklardan ayrımı da düzeltilmiş olmaktadır.

Çocuk Hakları; Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi; Avrupa Sosyal Şartı; Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi; Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve Uluslararası Çocuk Kaçakçılığının Sivil Yönleriyle İlgili Lahey Sözleşmesi gibi antlaşmalarda iç hukukun ayrılmaz ve tartışılmaz birer parçası haline gelmiş, temel haklar ve özgürlükler söz konusu olduğunda iç hukuka üstünlük kazanmıştır. 2011 yılında TBMM, Birleşmiş Milletler İşkenceye, Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezalara Karşı Sözleşme'nin İsteğe Bağlı Protokolü ile Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi'ni onaylamıştır. Türkiye aynı zamanda Avrupa Konseyi'nin 2011 tarihli kadınlara karşı ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bu olguya karşı mücadele edilmesiyle ilgili sözleşmenin (İstanbul Sözleşmesi) ilk onaylayıcısıdır (Unicef, 2012).

Ülkemizde ÇHS'nin uygulanması ve yürütülmesinde koordinatör kuruluş olarak SHÇEK tayin edilmiştir. Sözleşmenin ülkemizde kabulünden sonra, SHÇEK kanununun bazı maddeleri ÇHS'nin ruhuna uygun olarak değişikliklere uğramış, yönetmelik ve yönergelerde sözleşme maddeleri esas alınmıştır. ÇHS ile çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi için uygun koşulların düzenlenmesi

görevi, aile kadar toplumun ve devletin de sorumluluğu sayılarak, güvence altına alınmıştır. 2002- 2004 yılları arasında gerçekleştirilen yasal reformlar iç hukuku, ÇHS standartlarına daha da yakınlaştırmış, böylelikle çocuğun hukuksal ve toplumsal kurumlar aracılığıyla daha üst düzeyde korunması hedefine bir adım daha yaklaşmıştır (<http://ismetgalip.com>. Erişim Tarihi: 18.04.2017).

2.5.1.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Amacı, Yapısı ve Dayandığı İlkeler

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk hakları için evrensel kural olarak kabul edilmiş 54 maddeden oluşur. Sözleşme, önsöz ve üç kısımdan oluşmaktadır. Başlangıç bölümünde, sözleşmenin ele aldığı soruna ilişkin temel ilkeler tespit edilmiştir. Birinci bölüm, sözleşmeyi onaylayan devletin görevlerini düzenleyen kurallardan oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü bölümlerde ise sözleşmeye uyulmasının nasıl sağlanıp denetleneceğini belirleyen uygulama maddeleri bulunmaktadır. Önsözde; dünyada özgürlük, adalet ve barışın temelinin, insanlık ailesinin tüm üyelerinin eşit ve devredilemez haklara sahip buldukları belirtilerek açıklanmış ve Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde yer alan haklardan herkesin hiçbir ayırım gözetmeksizin yararlanma hakkı olduğu belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler'in, çocukların özel ilgi ve yardım hakkı olduğunu ilan ettiği de önsözde yer almıştır. Önsözde ayrıca, çocuğun gelişimi ve esenliği için gerekli doğal ortamı oluşturan ailenin, kendisinden beklenen sorumluluğu yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğundan söz edilerek çocuğun barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Polat,1997: 40).

Çocukların Manga Carta'sı olarak nitelendirilen sözleşme dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar bütün halklar için aynı anlamı taşımaktadır. Irk, dil, cinsiyet, din, etnik ya da toplumsal farklılık, mülkiyet, özrürlük, doğum ya da başka farklılık gözetilmeksizin bütün çocuklar için geçerlidir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin temel ilkesi çocuğun yüksek yararınıdır ve sözleşme her konuda çocuğun yüksek yararının gözetilmesini öngörür.

Sözleşme'de yer alan dört hak, çocuklara tanınan diğer bütün hakların kullanılmasında ve devletlere yüklenen görevlerin yerine getirilmesinde göz önünde bulundurulacak temel ilkeler niteliğindedir.

Ayrımcılığın Önlenmesi

Sözleşme'nin 2. maddesine göre taraf devletler, sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının, vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka düşünceler, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanırlar ve taahhüt ederler.

Yaşama ve Gelişme Hakkı

Çocuk haklarına dair sözleşmenin 6. maddesine göre, her çocuk yaşama hakkına sahiptir. Devlet çocuğun yaşamını ve gelişimini güvence altına almakla yükümlüdür.

Çocuğun Yüksek Yararının Korunması

Çocuğun yüksek yararı, çocuğun güvenliği kavramı ile eş anlamlıdır. Çocuğun güvenliği somut bir durumda, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, ahlâksal, sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuksal bakımlardan korunması ve geliştirilmesidir.

Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin uygulanması ve diğer bütün maddelerin yorumlanmasında temel önem taşıyan ilkelerden biri de, belirli bir görüş oluşturma yeteneğine sahip her çocuğun, kendini ilgilendiren bütün konularda görüşlerini serbestçe ifade edebilmesi, bu görüşlere yaşı ve olgunluk derecesi göz önüne alınarak gereken önemin verilmesidir.

ÇHS; uluslararası düzeyde, çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesi bakımından atılan ilerici bir adım olarak çocuk koruma sistemlerinin, çocuğun yüksek yararını temel alan anlayışa göre şekillendirilmesini öngörür. Sözleşme, modernitenin tüm yapıları ve değerleriyle hakim olduğu 20. yüzyılın ikinci yarısında kabul edilmiştir. Modernlik, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin kurumlara etki etmesi anlamına gelmektedir.

Günümüzde ÇHS'ne imza atan devletler yukarıda belirtilen özellikle politikalar oluşturmak ve çocuk koruma sistemlerini, sözleşmede belirtilen hususlara özen göstererek şekillendirmek zorundadırlar. Modern bir çocuk koruma sisteminde de çocukluk dönemi özen gösterilmesi gereken bir dönem olarak ele alınmalı ve bu sistemde çocuklar ve ailelerin gereksinimleri temel alınarak özellikle çocuğun

olumlu yönde gelişmesini sürdürmesine odaklanılmalıdır (Yolcuoğlu, 2009: 46). Sözleşme ile çocukların korunması için evrensel olarak kabul edilen standartlar belirlenmekte ve çocukların durumunu amaçlayan programlar için çok değerli bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu çerçeveye göre, sözleşmenin çocuklara getirdiği haklar aşağıdaki gibidir.

2.5.1.5. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Çocuklara Getirdiği Haklar

Kültür, ideoloji ve ekonomik refah düzeyindeki farklılıklara rağmen, çocuk hakları hemen hemen bütün devletler tarafından genel esaslar dahilinde ele alınarak kabul edilmiştir. Ancak yer, zaman ve bireysel ihtiyaçlar bakımından devletlerin bu haklardan hangisine öncelik tanıyacağı farklılık gösterebilir. Ama yine de çocuğun uyumlu ve tam gelişmesi için bu haklar vazgeçilmez ön koşullar olmaya devam eder. Bu açıdan bakıldığında sözleşme, bu temel hakların neler olduğu konusunda uluslararası alanda benimsenmiş fikirleri içine alan kapsamlı bir bütünlük oluşturan metindir (Tiryakioğlu, 1991: 52-53).

Genel olarak insan hakları ile bağlantılı bütün haklar çocuklara tanınmıştır. Bu haklar:

1- Hangi yaşta olursa olsun bütün insan varlıklarına tanınan hakları, işkenceye karşı koruma, bir isim ve tabiiyet edinme vb. hakları teyit eder ve bunları yansıtır.

2- Çocuklara ilişkin olarak, genel anlamda bütün insanlara uygulanabilecek standartların yükselmesine yönelmiştir. Özel çalışma koşullarının sağlanması, özgürlüğün kısıtlanması koşulları bunlara örnek olabilir.

3- Yalnızca çocuklarla veya onlarla ilgili konuları örneğin evlat edinme, ilkokul eğitimi, ana-babalarla ilişkileri ele alır (Polat, 1997:41-42).

Kuşkusuz Çocuk Hakları Sözleşmesi, tek başına çocukların haklarına ilişkin tüm sorunlarla hesaplaşıp, toplumsal yapıları dönüştürme gücüne sahip değildir. Ancak toplumsal yapıların dönüşümüne bir söylem yaratarak, dönüşümün gerçekleşmesi için yapılması gerekenleri dayatabilir. Çocuğun sosyal yapılarla olan ilişkisinin niteliğine, tutumlara, inançlara, ideolojilere ve kültüre bazı gönderimlerde bulunabilir (Yurtsever,2009;40). Serozan'ın belirttiği üzere, Çocuk Hakları Sözleşmesi salt bir iyi niyet bildirisi değil, altına imza atan devletleri bağlayıp

yükümlülük altına sokan bir hukuksal bağlılıktır. Sözleşme çocuğu anne ve babasının, işverenin ve devletin üzerinde dilediği gibi tasarruf edebileceği bir nesne olmaktan çıkartıp, bağımsız kişiliğe sahip, onurlu ve saygın bir özneye dönüştürme sürecine ciddi bir katkıda bulunmaktadır (Serozan,2005;50).

Çocuğun yaşaması ve gelişmesi, ayrımcılık gözetilmemesi ayrı düşünülemez. Nitekim bu temel ilkeler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çatısını oluşturmakta ve Çocuk Hakları Komitesi tarafından da son yıllarda şemsiye haklar olarak nitelendirilmektedirler. Sözleşmede artık şemsiye haklar olarak da nitelendirilen 83 temel ilkeleyle birlikte, çocuğa önem ve öncelik verilmesi gereken alanlar sekiz başlık altında gruplanır:

1- **Çocuğun tanımı:** Sözleşmenin kapsadığı yaş sınırını barındırır.

2- **Şemsiye haklar:** Çocukların yaşaması ve gelişmesi, ayırım gözetmeme, çocukların yüksek yararının gözetilmesi ve çocukların katılımı gibi temel hakları barındırır.

3- **Medeni Hak ve Özgürlükler:** İsim ve vatandaşlık, kimlik, ifade özgürlüğü, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü, özel yaşantının korunması, gerekli bilgilere ulaşma, işkence ve özgürlükten yoksun bırakılma gibi alt hakları barındırır.

4- **Temel Sağlık ve Refah:** Yaşam ve gelişme, anne-babanın sorumlulukları, özel gereksinimli çocuklar, sağlık ve sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik ve yaşam standardı gibi hakları barındırır.

5- **Aile Ortamı ve Alternatif Bakım:** Anne-babanın yönlendiriciliği, anne-babadan ayırma, ailenin yeniden birleşmesi, yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarma ve geri döndürmeme, ana babanın sorumlulukları, suiistimali ve ihmali, aile ortamı ve alternatif bakım, evlat edinme, yerleştirme uygulamasının düzenli denetimi, yaşam standardı ve yeniden sağlığa kavuşturucu bakım gibi konuları barındırır.

6- **Eğitim, Boş Zaman ve Kültürel Faaliyetler:** Eğitim, eğitim hedefleri, boş zaman gibi konuları barındırır.

7- **Özel Koruma Tedbirleri:** Mülteci çocuklar, azınlıklara ve yerli halklara mensup çocuklar, çocuk işçiler, uyuşturucu kullanımı, cinsel sömürü, çocukların satılmaları, kaçırılmaları ve fuhuşa zorlanmaları, sömürünün diğer

biçimleri, işkence ve özgürlükten yoksun bırakma, silahlı çatışma, yeniden sağlığa kavuşturucu bakım, çocukların yargılanmaları gibi konuları barındırır.

8- Uygulamaya Yönelik Genel Önlemler: Sözleşmedeki hakların yaşama geçirilmesi, sözleşmenin yaygın olarak tanıtılması, taraf devletlerin bildirim yükümlülükleri ile ilgili konuları barındırır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, farklı şekillerde sınıflandırılrsa da siyasal haklar dışında geniş bir haklar listesini içermektedir. Sözleşme'nin hayata geçirilmesi bu bakımdan çok önemlidir. ÇHS'nin dünyanın hemen hemen bütün ülkeleri tarafından onaylanması, insanlık açısından önemli bir başarıdır. Çocukların, yaşaması ve gelişmesi, yüksek yararının gözetilmesi, ayırım gözetmeme ve katılımı, sözleşmede tanımlanan hakların gerçekleşebilmesi için temel ilkeleri oluşturmaktadır. Bu temel ilkeler çocukların onurlu, eşit ve özgür bireyler olarak yaşamalarını sağlar.

2.5.2. Anayasalar

Türkiye'de 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasaları ne yazık ki çocuğun görünür olmadığı anayasalardır. Ancak 1982 Anayasası kabul edildikten sonra 17 kez değişmiş ve en son Ocak 2004 ve Eylül 2010' da yapılan değişikliklerle çocuğun korunması ve bakımına vurgu yapan bölümler eklenmiştir. 2004 yılında 90. maddeye eklenen bir ifadeyle yasaların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşmelerin esas alınacağı hükmü getirilmiştir. Bu maddeye göre 27 Ocak 1995'ten itibaren Çocuk Hakları Sözleşmesi, bir iç hukuk kuralı haline getirilmiştir (Çocuk Vakfı, 2012: 7).

Anayasa'nın "Cumhuriyetin Nitelikleri" başlıklı ikinci maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir. Sosyal devlet olmanın gereği olarak Türkiye'de "Korunmaya Muhtaç Çocukların" durumunu iyileştirmeye yönelik yasal düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemelere uygun idari yapılanma gerçekleştirilmiştir. 1982 Anayasası'nın "Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler" başlıklı 61. maddesinde devletin: "Korunmaya Muhtaç Çocukların" topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alacağı ve bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kuracağı ya da kurduracağı ibaresi bulunmaktadır (1982 Anayasası; 61.md.).

Anayasa'nın 61. maddesi gereğince, birçok yasadaki çocuğun korunmasına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, SHÇEK Kanunu ailenin ve çocuğun korunmasına ilişkin hükümlere yer veren yasal düzenlemelerdir (Balo, 2009: 62).

2010 yılında yapılan değişiklikle 1982 Anayasası'nın çocuklara yönelik korumacı ve özel bakıma ağırlık veren karakteri güçlendirilmiştir. Bu değişikliklerle 10. Maddeye: "Çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel surette korunması gerekenler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz." fıkrası eklenmiş daha sonra "Ailenin Korunması" başlıklı 41. maddenin başlığı "Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları" şeklinde değiştirilerek, maddenin sonuna ikinci fıkra olarak "Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir." "Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır." ibareleri eklenmiştir (1982 anayasası;10. ve 41. md.).

Çocuk koruma sistemi içinde, koruma uygulamalarından yararlandırılması gereken çocukların devletçe topluma kazandırılması hususunda 61. maddedeki "Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur." hükmü, devletin bu doğrultuda gerekli kurumsallaşmayı yapması, plan ve politikalar oluşturması ve uygulaması görevlerini işaret etmektedir (1982 Anayasası;61.md.).

1982 Anayasası'nda 2010 yılında yapılan değişiklikler, kadın, çocuk ve aileyi güçlendirme yolunda atılmış çok önemli adımları içermektedir. Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, devlete daha fazla sorumluluk veren bu değişiklikler ile özellikle korunmaya ihtiyacı olan çocukların her türlü istismara karşı daha iyi korunması ve gözetilmesi yükümlülüğü anayasal temele kavuşturulmuştur. Çocukların öncelikli olarak korunması gereken bir kesim olduğunun vurgulanması ve onların yüksek yararlarının gözetilmesi çocuklar açısından önemli bir kazanımdır. Ancak sadece anayasada değişiklik yapılması çocukların korunması için yeterli olmamakta, ilgili kanunlarda da bu yönde düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

2.5.3. Kanunlar

2.5.3.1. Medeni Kanun

Türk Medeni Kanunu, İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak hazırlanmış ve 17 Şubat 1926'da yürürlüğe girmiştir. Dönemin koşullarına göre ileri görüşlü olarak hazırlandığı düşünülen ve Türk aile yapısında eşitlik açısından önemli haklar getiren Medeni Kanun, 01 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren yeni Medeni Kanun ile tümüyle değişmiştir. Yeni Türk Medeni Kanunu'nda, ana ya da babanın çocuğun kişiliği ve malları yönünden sahip olduğu ödevleri, kanunda belirtilen şekilde yerine getirmemesi durumunda, çocuğun bundan zarar görebileceği düşüncesiyle, doğmuş veya doğabilecek zararlardan korunması bakımından çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir (Balo, 2009: 87).

1926 yılında kabul edilen 743 sayılı Medeni Kanun korunması gereken çocuğa ilişkin geniş bir çerçeve sunarak anne-babanın görevlerini yerine getirmemesi nedeniyle;

1. Yeterince beslenemeyen,
2. Eğitim olanaklarından faydalandırılmayan
3. İçki ve uyuşturucu madde kullanmaya yönlendirilen
4. Evden, okuldan, işten kaçan
5. Ağır işlerde çalıştırılan
6. Yalan söyleyen
7. Aile çevresinden uzaklaşarak günlerini uygunsuz yer ve kişiler arasında geçiren
8. Terbiyesinde güçlük çekilen
9. Suça yöneltilen çocuğu "korunma gereksinimi olan çocuk" olarak tanımlamıştır.

Medeni Kanun'da anne-babası olan çocukların durumu geniş ölçüde ele alınmış, anne-babası olmayan çocuklar hakkında ise vasi tayini ve vesayetle ilgili hükümler getirilmiştir. Medeni Kanun'un 28. maddesinin 6. bölümü velayet hakkına ayrılmıştır. 18 yaşına kadar çocuk anne ve babasının velayeti altındadır. Ancak yasal bir sebep varsa velayet, anne babadan alınabilir. Kanuna göre velayet, anne ve babanın çocuğun bakımı ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak

gerekli kararları alması ve uygulaması şeklinde tanımlanmaktadır. Kanun çocuğu ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlü kılarken, bir yandan da anne ve babaya çocuğun olgunluğu ölçüsünde hayatını düzenleme ve önemli konularda düşüncesini göz önünde bulundurma yükümlülüğünü vermiştir (Zevkliler, 1968: 174-175).

Çocuğun korunması Medeni Kanun'un 346. ve 347. maddelerinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü durumda ana ve baba bu duruma çare bulamaz ya da bu durumu değiştirmeye gücü yetmezse ya da çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim çocuğun korunması için uygun önlemleri alır, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir. Çocuğun menfaati ve gelişiminin tehlikeye düşmesi hususundaki "tehlike" kavramı çocuğun güvenliğini ciddi biçimde zarara uğratabilecek durumdur. Hâkim tehlikenin ağır ya da hafif olmasından çok tehlike hafif de olsa doğurduğu zararın ileride artacağından ve normal şartlara göre ana babanın bu zararın sonuçlarını ortadan kaldıramayacağından endişe ediyorsa çocuğun KMÇ durumunda olduğuna karar verebilir. Çocuğun manen terk edilmiş olması, ana babanın veya onların temsilcilerinin veya özel bir eğitimcinin çocuğun yetişmesinde ihmalkâr davranmasından meydana gelen bir eğitime muhtaçlık durumudur. Bu durum ihmal edilmiş çocuğun yaşına göre normal ahlâki olgunluğa sahip olamaması ve bu yüzden çevresi ve toplum için tehlike oluşturması anlamına gelmektedir. Manen terk edilmiş bir çocuk öyle hatalı davranışlar yapmaktadır ki bu davranışlar artık alışkanlık haline gelmiştir ve kişinin kendi gücüyle düzeltilemez. Manen terk edilmişliğe ilişkin olarak çocuğun yeterli besin alamaması ve gelişiminin geri kalmış olması, yalan söyleme, okuldan kaçma, suç eğilimleri göstermesi gibi davranışlar örnek olarak gösterilebilir (Akyüz 1988, 411-412).

Çocuk koruma sisteminin önemli yöntemlerinden olan evlat edinme ile ilgili olarak Türk Medeni Kanunu'nda, ayırt etme çağındaki çocuğun rızası olmadıkça evlat edinilemeyeceğini hükme bağlamıştır (TMK, 308. md.). Ayrıca evlat edinilecek çocuğun anne ve babasının rızası gereklidir (TMK, 309. md.). Ana-baba, çocuklarının evlat edinilmesine rıza göstermiş olsa bile 6 hafta içinde rızasından geri dönebilir (TMK, 310. md.). Ancak bazı durumlarda ana-babanın rızasının aranmasına gerek bulunmamaktadır. Kanunda bu durumlar, küçüğe karşı gerekli özen yeterince gösterilmiyorsa veya kim olduğu, uzun süreden beri nerede oturduğu

bilinmiyorsa şeklinde belirtilmiştir (TMK, 311. md.). Nitekim aynı kanun bir çocuğun evlat edinilmesinde, evlat edinilecek çocuğun bir yıl süreyle, evlat edinecek kişi veya aile tarafından bakılmış olmasını gerekli görmektedir (TMK, 305. md.).

Ayrıca çocuğun aile içinde korunması ile bağlantılı olarak Medeni Kanunu'muz, çocuğu da bazı hususlarda sorumlu tutmaktadır. Bu doğrultuda, çocuğun anne ve babasının sözünü dinleme yükümlülüğü, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemeyeceği, yasal sebep olmaksızın onlardan alınamayacağı hükme bağlanmıştır (TMK, 339. md.) Çocuğun ergin oluncaya kadar ana-babasının bakım borcunun devam ettiği belirtilmektedir (TMK, 328. md.).Bu kanun çocuğun nafaka hakkı üzerine de düzenleme yapmıştır (TMK, 330-334. md.leri).

2.5.3.2. Çocuk Korunma Kanunu

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuk hakları dört ana grupta toplanmaktadır. Bu haklar yaşama, gelişim, korunma ve katılım haklarıdır. Bu hakların korunmasındaki temel ilke sözleşmenin üçüncü maddesinde “Kurumsal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler ya da idari makamla veya yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yararı temel düşüncedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Özellikle 2000 yılından sonra yürürlüğe giren kanunlarda bu ilkeye uyulmaya başlanmıştır (Asma, 2006: 58).

Türkiye'nin 2005 yılında Avrupa Birliği ile ilişkileri çerçevesinde başta hukuk alanında başlatılan yasal düzenlemelere dönük çalışmalar kapsamında, 03. 07. 2005 tarihinde hem çocuk ve gençlerin korunması hem de çocuk ve gençlerden suça sürüklenenlerle ilgili olarak 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası (ÇKK) temel yasa kapsamında değerlendirilerek Meclis Genel Kurulu'nda tartışılmadan, Adalet Komisyonu'ndan geldiği şekli ile kabul edilmiştir (Tarımeri, 2005: 1).

Kanunun çocuğu daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlamakta ve kanun kapsamındaki çocuklar iki boyutta değerlendirilmektedir.

1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlâki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk.

2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk (ÇKK; 3. md.).

Yasada çocuğun; yaşama, gelişim, korunma ve katılım hakkının güvence altına alınması, öncelikle yarar ve esenliğinin gözetilmesi, çocuk ve ailesinin ayrımcılığa tabi tutulmaması, çocuk ve ailesinin soruşturma ve kovuşturmanın her evresinde bilgilendirerek yargılama ve karar süresine katılımların sağlanması, adil etkili ve sürekli bir yargılama usulünün izlenmesi, soruşturma ve kavuşturma sürecinde çocuğun durumuna özel ihtimam gösterilmesi öncelikli olarak ele alınmaktadır. Bunun dışında Çocuk Koruma Yasası kararların alınmasında ve uygulanmasında çocuğun yaşamı ve gelişimine uygun eğitim, öğretim ve toplumsal sorumluluğunun desteklenmesi, geliştirilmesi, çocuk hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasının en son çare olarak verilmesi, tedbir kararları verilirken kurum bakımı ve kurumda tutulmanın en son çare olarak görülmesi, çocukların bakılıp gözetildiği tedbir kararlarını uygulayan kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulması, çocukların damgalanmasının yargılamanın ve uygulamanın gizliliğine onay verilmesi gerektiği gibi konulara da yer vermiştir (Asma, 2006;59).

Yasaya göre koruyucu ve destekleyici tedbirler; çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık Tedbiri: Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik uygulanan tedbirlerdir. Hem Milli Eğitim Bakanlığı hem SHÇEK'in hem de yerel yönetimlerde görev yapan sosyal çalışma görevlileri tarafından uygulanabilmektedir (ÇKK; 5. md.).

Danışmanlık tedbirinin amaç ve kapsamını maddeler halinde şu şekilde belirtebiliriz: (27035 sayılı Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğin,2008;1-5 md.)

1. Çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu ve bakımından sorumlu olan kimseleri desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.

2. Bazı sorun alanlarında tek başına riski azaltıcı bir müdahale olarak bazılarında ise diğer tedbirlerin uygulanmasından önce veya diğer tedbirlerle birlikte, o tedbirlere destek vermek amacıyla uygulanır.

3. Danışmanlık tedbirlerinin kapsamı içerisinde çocukların; bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak da yer alır. Bunun yanı sıra okul başarısızlığı, okuma yazma bilmeme, okul devamsızlığı, gibi eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısını artırma gibi konular danışmanın eğitimle ilgili tedbirleri arasında sıralanmıştır. Madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları gibi daha çok çocuktan ve aileden kaynaklanan sorunlarda danışmanlık tedbirleri kapsamında belirtilmiştir. Böyle durumlarda korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğu, aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişileri bir arada sistematik bir şekilde ele alan, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendiren ve normal gelişimi destekleyen, müdahale eden, psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmetlerinin uygulanması danışmanlık tedbirinin amaç ve kapsamı içerisinde ele alınır ve uygulanır.

4. İhtiyaç duyulan danışmanlığın içeriği, sosyal inceleme raporunda belirtilir. Sosyal inceleme raporu, bu tedbire ihtiyacı ortaya koyan sorun veya durumun gerektirdiği uzmanlığı tarif edici ve bu tedbire ilişkin önerileri açıklayıcı nitelikte düzenlenmelidir.

b. Eğitim Tedbiri: Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine, meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesini içeren tedbirdir. Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir (ÇKK;5. md.).

Özellikle çocukların zorunlu eğitimi tamamlayamamaları ve yaşına uygun akademik devamı sağlayamamaları halinde yaşitlarının seviyesine getirilmesi bir eğitim tedbiri olarak sıkça uygulanmaktadır. Ayrıca ailesi tarafından okula

gönderilmesinde ve devamının sağlanmasında zorluk yaşayan çocuklarda da aynı tedbir başarılı bir şekilde uygulanabilmektedir. Ancak çocuğun okula devam etmemesi, bakım tedbiri alınmasına esas teşkil etmiş ise çocukta kuruluştan izinsiz ayrılma davranışının eşlik ettiği durumlarda bu tedbir çok verimli olmamakta ve başarı olanaksız hale gelebilmektedir. Buna karşın; sosyal devletin gereği olarak devlet çocuğun eğitime devam edebilmesi için her türlü olanağı seferber etmelidir. Çocuğun eğitime geç başlaması veya ciddi akademik başarısızlık eğitim tedbirinin uygulanmasını önemli derece engellemektedir.

c. Bakım Tedbiri: Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesini kapsayan tedbirdir. Halen yalnızca SHÇEK tarafından çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri tarafından uygulanmaktadır (SHÇEK Kanunu, 1983)

Bakım tedbiri SHÇEK Kanunu'ndaki korunma kararı düzeyinde bir tedbirdir. Ancak bakım tedbiri hem hızlı alınabilmekte hem de daha hızlı kaldırılabilir. Daha işlevsel ve sorun çözücüdür. Ayrıca "30 günlük acil korunma kararı" şeklinde de geçici uygulama özelliği de bulunmaktadır. Çocuk koruma önlemi geniş anlamıyla çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve ahlâk güvenliğinin sağlanması veya suç mağduru olmasının önlenmesi için idari ya da yargı mercilerince alınan önlemler bütünüdür.

d. Sağlık Tedbiri: Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir (ÇKK; 5 md.) Son zamanlarda SHÇEK'e teslim edilen çocuklarda özellikle sigara, alkol, uçu ve uyuşturucu madde bağımlısı çocuk sayısında artış gözlemlenmektedir. Sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Çocuğun kendi isteğinin/kabulünün veya katılımının olmaması durumunda özellikle bağımlılık ve psikiyatrik tedavisi olumlu sonuç vermemektedir.

e. Barınma Tedbiri: Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

SHÇEK, Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından uygulanabilmektedir. Barınma tedbirinin uygulandığı temel hizmet modeli ise daha çok kadın konuk evleridir (ÇKK; 5. md.). Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının kesinleşmesi beklenmeden uygulanma zorunluluğu bulunmaktadır. Sorunlara acil müdahale etme ve önlem alma kabiliyetini artırmaktadır. Yani sorun çözücü, sonuç verici özelliğe sahiptir.

Yasaya göre adli ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kişiler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na başvurabilir. Yukarıda bahsi geçen birimler veya kişiler başvuru yaptığında, kurum kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı en kısa sürede yapmak durumundadır. Hakkında tedbir kararı verilmesi istenen çocuk ile ilgili sosyal inceleme yapıldıktan sonra kararda tedbirin türü gösterilir. Tedbirle birlikte çocuğun denetim altına alınmasına da karar verilebilir. Tedbirin uygulanması, çocuğun 18 yaşını doldurmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin belli bir süre daha uygulanmasına karar verebilir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çocuğun korunmasına yönelik hükümler ihtiva ettiği gibi cezalandırılmasına ilişkin düzenlemelere de yer vermektedir. Kanunun genelinde ise çocuklar için uygulanacak cezalandırma yani tedbir yöntemleri, çocuklara ilişkin görülecek davaların hangi mahkemelerde görüleceği, bu kanun çerçevesinde kimlerin görev alacağı konusu düzenlenmiştir (Tomanbay 2011: 26).

Suçta sürüklenen korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar problemi geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm dünya ülkelerinde önemini koruyarak devam etmektedir. Sebebi ne olursa olsun temelde suça yönelen korunma ihtiyacı içinde olan çocukların yarattığı sorunlar sadece korunma ihtiyacı içinde olan çocukları değil toplumun tamamını ilgilendirmektedir. İlgili kanun kapsamında suça yönelen 13-18 yaş arası korunma ihtiyacı içinde olan çocukların sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi artık bir zorunluluk halini almıştır. Bu bağlamda ülkemizde geniş kapsamlı, sorunun tüm boyutlarının ele alan bir

politika oluşturulmalıdır (Karakuş vd.,2012; 31-32).

2.5.3.3. Türk Ceza Kanunu

Yukarıdaki bölümde çocukların korunmasına yönelik olarak koruma tedbirleri konusunda mevzuatımızda yer alan hükümler üzerinde durulmuştur. Bu koruma tedbirlerinin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yükümlülük altında bulunanlar bakımından ceza hükümlerine yer verilmiştir. Çocuk ceza sistemi, bir çocuğun suçlu olarak yargı sistemi içerisine girmesinden dolayı, çocuğun durumuna özgü yaklaşım, mevzuat, örgütlenme ve hizmetler bütünü olarak tanımlanabilir. Ancak Türkiye'de suç işleyen çocuklar hakkında büyük çoğunluğu yetişkinlere özgü düzenlenmiş ceza kanununa göre adli işlem yapılmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'na göre suç işleyen çocuklar üç grupta değerlendirilmektedir (TCK, 2004).

Birinci gruptaki çocuklar suç işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış çocuklardır. Bu çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

İkinci gruptaki çocuklar suç işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş 15 yaşını aşmamış çocuklardır. Bu yaş grubundaki çocukların işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin gelişmiş olup olmamasına göre cezai sorumluluğu değişmektedir. Bu yaş grubundaki çocuğun, suç işlediği tarihte işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş ise cezai sorumluluğu yoktur. Fakat bu çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması zorunludur. Eğer bu yaş grubundaki çocukta işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemişse verilecek cezada indirim uygulanmaktadır. Örneğin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası gerektiren suçlarda 12 yıldan 15 yıla, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda dokuz yıldan 11 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her suç için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

Üçüncü gruptaki çocuklar ise suç işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını aşmamış çocuklardır. Bu gruptaki çocuklar hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 18 yıldan 24 yıla, müebbet hapis

cezasını gerektirdiği takdirde 12 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her suç için verilecek hapis cezası 12 yıldan fazla olamaz (Polat, 2010: 70).

Suç işleyen çocuklarla ilgili olarak çocukların suça azmettirilmesi durumunda azmettiren kişi üst soy ya da alt soy olup olmamasına bakılmaksızın verilen cezanın üçte birden yarısına kadar arttırılabileceği ifade edilmiştir (TCK, 38.md.).

Günümüz koşullarında çocukların korunması ile ilgili en önemli sorunlardan birisi de çocukların cinsel istismarıdır. Çocukların pornografik içerikli yayınlarda kullanılmasının son zamanlarda giderek artması, bu sorunla mücadelede yeni yaklaşımları gerekli kılmıştır. Nitekim Türk Ceza Kanunu müstehcen yayınların çocuklara izlettirilmesini, dinlettirilmesini, bunları çocukların görebileceği, ulaşabileceği şekilde kolaylaştırılmasını suç olarak görmektedir (TCK, 226.md.). Çocukları bu yayınlarda kullananlar, yayınları yayanlar, satanlar ve alanların suç işlediği ve cezalandırılacağı belirtilmiştir. Aynı kanunda çocukların fuhşa teşvik edilmesi ve kullanılması da ciddi suçlar arasında yer alır. Ayrıca çocukları dilencilikte araç olarak kullanan kişinin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı, bu suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması hâlinde, verilecek cezanın bir kat artırılacağı belirtilmiştir (TCK,229.md.).

Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen bir başka husus çocuğun kaçırılması ve alıkonulmasıyla ilgilidir. Bu maddeye göre velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, on altı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması hâlinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur demektedir. Kanunda suç cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz on iki yaşını bitirmemiş ise cezanın bir katı oranında artırılacağı belirtilmektedir (TCK,234.md.).

Kanun, çocuklara kumar oynatılmasını, çocukların dilendirilmesini, çocuk emeğinin sömürülmesini suç saymıştır. Çocukların sağlığı için tehlikeli maddelerin çocuklara verilmesi veya satılması yasaklanmıştır. Çocuk ticaretini, çocukların organ ve dokusuna zarar vermeyi ve ticaretini, çocuğun hürriyetinden yoksun kılınmasını, çocuklara işkence yapılması, önemli bir suç olarak görmüş ve hatta yetişkinlere karşı işlenen suça göre çok daha ağır cezalar ön görmüştür.

2.5.3.4. SHÇEK Kanunu

SHÇEK Kanunu 24.05.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girene kadar Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili iş ve işlemler 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’na göre yürütülmekteydi. 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurularak SHÇEK ilga edilmiş ve görevleri bakanlığa devredilmiştir. Ancak yeni bir kanun hazırlanmadığı için SHÇEK Kanunu, Sosyal Hizmetler Kanunu adıyla yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Yürürlükten kaldırılmış bulunan SHÇEK Kanunu’nun amacı: “Korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri belirlemektedir.” şeklinde tanımlanmıştır.

Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 21.maddesinde kurum “Korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile, çocuk, engelli ve yaşlılar ile sosyal hizmetlere muhtaç diğer kişileri tespit ve incelemekle görevlidir.” diyerek korunmaya muhtaç çocuğun sorun ve ihtiyaçlarını tespit etmekle ilgili görevi Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’ne vermiştir. Muhtaç kişilerin kuruma duyurulmasında ve incelemeye ilişkin olarak kurum ile işbirliğinde bulunulmasında mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurlarını yükümlü kılan kanun, ihbar ve bildirim sorumluluğunu tanımlamıştır. 2828 sayılı kanun kapsamında korunma altına alınan çocuklar 18 yaşına kadar kurum bakımında kalmaktadırlar. 18 yaşını doldurup ortaöğrenimine devam edenlerin korunma kararı 20 yaşına kadar, yükseköğrenime devam edenlerin ise 25 yaşına kadar uzatılabilmektedir. Korunma kararı sona eren çocuklar ise 3413 sayılı yasa kapsamında kamu kurumlarında işe yerleştirilmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE' DEKİ KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN SOSYAL HAYATTAKİ YERLERİNİ BELİRLEYEN UYGULAMALAR

3.1. Sosyalleşme

3.1.1. Sosyalleşme Kavramı

İnsanlar, yaşadığı toplumda davranışlarıyla kendini ifade eder ve bu davranışları sayesinde toplumun diğer fertlerinden ayrılırlar ve birey olarak toplum içerisinde var olurlar. Tüm bireyler bir grup içinde doğar ve toplumsal niteliklerini bu gruplarda kazanırlar.

Bir toplumun yaşam biçimiyle, o toplumda yaşamak için gereken bilgiler ve değerler, gruplar aracılığıyla bireye aktarılır. Bu bilgi ve değerlerin benimsetilmesiyle birey, belirli bir toplumun üyesi olma özelliği kazanır. İnsanların fiziksel çevrelerine uyum çabalarının neticesinde tarihsel bir gelişme ile birlikte ortaya çıkmış örgütlere “toplum” denir. Toplumsal örgütlenme, insanın varlığını devam ettirebilme ve çoğalma imkânını artıran ve zaman içinde geliştirdiği bir uyum biçimidir. Toplumsal hayat sayesinde, insan kendisini diğer canlı türlerinden ayıran niteliklerini ortaya çıkarmış, sosyalleşmiş, geliştirmiş ve kültürünü yaymıştır (Yetim, 2000; 148-151).

Sosyalleşme kavramını ilk kullanan E. Durkheim'dır. Sosyalleşme, bireyin bir sosyal gruba katılması olgusudur. Birey bir gruba girerken o grupta geçerli olan sosyal normları, o grup içinde girişte ve ilerde alacağı rolleri, ulaşacağı sosyal mevkileri, bu rol ve yerlerin kendisinden beklediği davranış, beceri ve yetenekleri, grubun kültürünü oluşturan değerleri, inançları öğrenip benimsemek durumundadır (Ergün, 1987;37).

Sosyalleşme, toplumda geçerli olan kültürel değerleri öğrenerek, yetişkinlerin dünyasına hazırlanma ve onların davranış biçimlerini yaşantısına uygulayabilir duruma getirme anlamına gelmektedir (Bilen, 1994; 62).

Sosyalleşmeyle aynı anlama gelen kelimeler de vardır. Bunlar sosyalizasyon ve toplumsallaşmadır. Toplumsallaşma, bir kimsenin içinde bir takım işlevleri olabileceği belirli bir toplum ya da toplumsal grubun tarzlarını öğrenmesi sürecidir (Tezcan, 1988; 37)

Kişinin; toplum içinde diğerleri ile birlikte ortak bir yaşam sürdürebilmesi, toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine, göreneklerine itaat etmesi, giyinme, yeme-içme, uyuma, oynama, eğlenme, çalışma bakımından asli bir takım teknikleri kabul etmiş bulunması, toplumsal hayatın norm ve kültürüne uyması ve grup içinde kendisine verilecek rolleri gereğince yerine getirebilmesi halinde mümkün olabilir (Dönmezer, 1999; 122).

3.1.2. Sosyalleşme Süreci ve Amacı

“Sosyalleşme süreci bir sosyal olgu olarak bireyin doğuştan itibaren toplum üyeliğini kazanmasında geçirdiği safhaların tümüne verilen isimdir.”(Erkal, 1987;61). Sosyalleşmede yüz yüze olduğu için en büyük görev anneye düşmektedir. Bununla beraber baba, kardeş, akraba ve ailenin yakınları bu görevde yardım edecek olan fertlerdir. Anne ne derece iyi yetişmiş ve yeterli kültürel bir seviyeye sahipse, gördüğü eğitimin yanı sıra, yeterli bir sosyal çevreden geliyorsa, bu durum çocuk üzerinde çok olumlu etkiler yapabilir. Bu açıdan konuya baktığımızda annenin ilk öğretmen olarak bireye sosyalleşme yolunda olanaklar sağladığını görürüz (Özçelik, 2007;73-74).

Çocuğun sosyalleşmesinde ilk yıllardan itibaren aile etkili olurken, eğitim ve öğretim yaptığı okul ve sosyal ilişkilerde bulunduğu çevre de etkili olmaktadır (Acar, 1990; 24). Çocuğun kişiliğinin gelişmesi ailede başlar. Yani insan kişiliğini ailesinde kazanır. Aile kişiliği geliştirici, şekillendirici, terbiye edici rolü ile temel bir alt kurum olarak üst grupları destekleyen, besleyen bir “güç merkezi”dir (Nirun, 1994;93-95).

Sosyalleşme uzun bir süreçtir. İnsan, doğuştan itibaren yaşam boyu bilgi, beceri öğrenip davranış, tutum ve alışkanlıklar kazanarak topluma uyumlu ve yararlı bir varlık haline gelmekte ortak değerler edinip toplumun beklentilerine cevap vererek “sosyal benini” veya “sosyal-kültürel şahsiyetini” kazanarak toplumla bütünleşmektedir. (Ergün, 1987; 35) Böylece bireyler arasında çatışma azalmakta, uyum gerçekleşmekte ve toplumsal yaşamın sürekliliği sağlanmaktadır (Erden, 1998: 81). Her toplumun kendi yapısına özgü beslenme, barınma ve giyim tarzı vardır. Bunlar kültürün birer parçasıdır. Birey toplumsal yaşam süreci içinde bu kültürel değerleri öğrenerek toplumsallaşır (Erden, 1998; 81-83). Sosyalleşme, toplumsal

etkileşim ve “topluma hazırlanmadır” (Tezcan, 1997: 34). Diğer ifade ile bireyin bir sosyal gruba katılması olgusudur (Ergün, 1987: 35). Çocuğun birincil sosyalleştiği yer ailedir. İkincil sosyalleştiği yerler ise okulda, akran grubunda, meslek hayatında ve kitle iletişim araçları ile çevrede olmaktadır (Ergün, 1987: 39).

Aile ve okul içinde olgunlaşan ve yavaş yavaş sosyalleşme süreci içinde ilerleyen fert, daha sonra işyeri içinde de kendi şahsiyetini bulur ve geliştirir. Çalışma hayatı, okul ve aile gibi ferdi saran başka bir sosyal çevredir. Şahsiyetini bulan ve farklı konu ve faaliyet alanları ile ilgi kurarak sosyal ilişkilerini arttıran ve yoğunlaştıran fert artık farklı amaçlar güden, farklı kuruluşların (kooperatif, mesleki kuruluş, spor kulübü, sendika vb.) faaliyetlerine katılabilmektedir. Böylece sosyal hayat içinde şahsiyetini geliştirebildiği gibi ilgi kurduğu birbirinden farklı alanlarda yaratıcı olma özelliğini de geliştirmektedir. Sosyalleşmenin en belirgin özelliği bireyin kendi dışındaki diğer fertlerle ve sosyal gruplarla dayanışma ve işbirliği içine girebilmesidir (Erkal, 1991 ; 69-70).

Bireyin sosyalleşebilmesinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yeri önemlidir. Bu faaliyetler hem devlet ve birey hem de devletle bireyin birlikte ortaya koydukları gayretlerle ortaya çıkabilir. Kültürün kazanılması ve genç nesillere aktarılması da eğitim, öğretim ve öğrenme süreci sonucunda elde edilir. Eğitimin sosyalleşme içinde etkin bir yeri vardır. Nitekim Ziya Gökalp’e göre de sosyalleştirme, eğitim demektir. Birey dünyaya geldiği zaman sosyal olmayan bir varlıktır. Fakat cemiyet öyle bir muhittir ki bu sosyal olmayan varlıkları içine girdiği andan itibaren kendisine benzetmeye yani temsil ettirmeye çalışır. Bireylerin cemiyeti benimsemesi yani sosyalleşmesi, cemiyetin bekası için gereklidir (Erkal, 1987; 12-13).

Sosyalleşme sürecinde eğitim çok önemli bir yere sahiptir. Okul denildiği zaman insanların aklına genellikle Türkçe ve matematik gibi teorik dersler gelir. Oysaki bu dersler öğretim kapsamına girmektedir. Öğrencinin bilgili ve yeniliklere açık olmasını, akılcı düşünmesini sağlar. Okulların öncelikli amacı eğitimidir. Öğrencilerin davranışlarını değiştiren, onların saygılı, terbiyeli, anlayışlı ve girişken gibi daha birçok insani özelliğini geliştiren şey öğretimden çok eğitimidir. Eğitimin amaçlarından bir tanesi ise sosyal gelişimdir. İnsan eğitim ve öğretimle, toplumla bütünleşir. Bir yönüyle bencil olan insan diğer insanlarla karşılıklı sevgi, saygı, anlayış esaslarına bağlı ilişkiler kurar. Bu iki ruh durumunu yaşayan insanın

olgunluk çağlarına geldiğinde davranışlarından sorumlu olması toplum hayatının temelidir.

Bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sağlayan spor, bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı, kişinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahip değişkenlerden biridir. Spor, bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlarla diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönüyle sporun, yeni dostlukların kurulmasının pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı söylenebilir. Spor, sadece spor yapanlar değil izleyici kitleler arasında da önemli bir sohbet ve muhabbet konusu oluşturmaktadır (Küçük ve Koç, 2009; 3).

Spor sosyal yönü ile çevre - birey bütünleşmesi, grup içerisinde hüküm verme, başkalarıyla iletişim kurmayı öğrenme, fikirleri değerlendirme ve mücadele etme özelliklerinin gelişmesini sağlar. Ayrıca, toplum tarafından kabul edilme ve ait olma duygusunun gelişimi, olumlu kişilik özelliklerinin gelişimi, boş zaman uğraşısı olarak kullanımının öğrenilmesi, iyi ahlaki hareketleri yansıtan davranışlarının gelişmesine hizmet etmektedir (Bayrakçı, 2006; 6).

Ayrıca bireyin aile, okul, iş ve yakın çevresi ile sürdürdüğü ilişkiler sonucu edineceği davranış, tutum, düşünce ve bilgi birikimi hem kendisinin hem de toplumun geleceğini biçimlendirecek unsurlar olacaktır. Bu nedenle henüz olgunlaşmamış bir insanın sosyal olgunluğa yöneltilmesi, içinde bulunduğu toplumun alışkanlık, değer, tutum ve inanışlarını öğrenme ve uygulama süreci olarak tamamlanan sosyalleşmenin niteliği, gençlik döneminde daha da önemlidir.

Spor; özdeşleşme, özerklik ve sorumluluk duygularını geliştirmekte ve bireyin sağlıklı sosyalleşmesine yardımcı bir unsur olmaktadır (Akıncı, 2007; 54). Birey değişken ve dinamik yapısını nitelikli ve yeterli bir sosyalleşme süreci içinde sürdürdüğünde ancak verimli ve sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olabilecektir.

Eski zamanlarda ailesi ve sosyal çevresi sayesinde sosyalleşebilen insan günümüzde teknolojinin çok hızlı bir şekilde gelişmesiyle kitle iletişim araçlarını bir sosyalleşme aracı olarak kullanmaktadır. Yapılan araştırmalarda günlük hayatta kendini ifade edemeyen ve çekingen davranan insanların sosyal paylaşım siteleri ve diğer kitle iletişim araçları sayesinde çekinmeden karşısındaki insana düşüncelerini

ifade edebildiği ortaya çıkmıştır. Kendini ifade eden ve görüşleri beğenilen insan özgüven kazanacak ve günlük hayatta da daha sosyal daha girişken olmaya başlayacaktır.

Kitle iletişim araçları, bireylerin toplum ile bütünleşmesinde, toplumun bir parçası olmalarında, toplumun kültürel değerlerini almalarında ve yeni değerler eklemelerinde, inanç, tutum ve davranışlarındaki değişimlerde rol oynamaktadır. Bu etkileşimin düzeyi, bireylerin kitle iletişim araçları ile ilgili ön yargılarına, bu araçları ne sıklıkla kullandıklarına ve bu araçlar ile kendilerine ne tür mesajlar verildiğine bağlı olarak değişebilmektedir (Güz, 1996; 982-983).

3.2. Çocuğun Aile Yanında Bakımını Sağlayan Uygulamalar

Çocukların aileleri içinde bakılmaları, günümüzde herkes tarafından arzu edilen bir durumdur. Bununla birlikte, bazı ailelerin çocukların gereksinimlerini karşılayamadığı, ailenin çocuğu koruyamadığı ve hatta çocukların aileleri içinde ihmal ve istismara uğradığı durumlar söz konusudur. Böyle durumlarda, öncelikle destekleyici hizmetlerin sağlanmasıyla birlikte, çocuğun aile içinde korunabilmesinin yolları aranmalıdır. Çocuğun ailesi içinde korunup korunamayacağı öncelikli olarak düşünülmesi gereken ilk adım olmalıdır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin başlangıç bölümünde, toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin, toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardım görmesinin bir zorunluluk olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havası içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekli olduğu kabul edilmektedir (Tunç,2008;296).

Çocuğun ailesinden alınması başvurulacak son çare olmalıdır. Bu görüş, bütün dünyada korunma ve bakım gereksinimi olan çocuklar için kabul gören bir anlayıştır. Çocukların aile içinde bakılmalarını teşvik eden günümüz çağdaş çocuk koruma sistemleri, anne-babanın çocuklarına bakmalarını desteklemektedir. Anne-babanın çocuklara bakamadığı durumlarda çocuk koruma sorumluluğu çekirdek aileden çıkıp geniş aileye doğru kayar. Bu durumda aile içinde çocuğa bakacak başka bireylerin belirlenmesi gerekmektedir.

Ailesi yanında yetişen çocukların aidiyet duygusu geliştiği gibi ailenin verdiği sevgi, şefkat duygularının çocuğun duygusal gelişimine oldukça önemli katkılar sağladığı da görülmektedir (Uluğtekin, 1993: 35–37). Çocuğun ailesi yanında yetişmesiyle kazandığı olumlu özelliklere başka özellikler de eklemek mümkündür. Öncelikle, çocuğun aileden etkilenen kimliği ve ailenin aktardığı kültürel değerleri aile içinde korunur. Bu durum, çocuğun ileride daha sağlam bir kişilik geliştirmesine, toplumda kabul edilmesine ve özgüveni tam bir birey olmasına yardımcı olur. Çocuğun aile içinde büyümesi onun sosyal bir kişilik geliştirmesinde etkili olacaktır. Ayrıca çocuğun yabancılaşma, sosyal dışlanma ve bunun gibi asosyal davranışlar geliştirmemesinde de ailenin katkısı büyüktür.

Çocuğun kurum tarafından bakılmasından ziyade ailesi yanında bakılmasını önerilmektedir. Dünya çapında ailesinden alınıp kurumlarda bakılan çocukların sayısı çok daha fazladır. Bu durum ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, yönetim biçimleri, çocukların toplumdaki değeri ve konumu, aile politikaları gibi birçok etkene bağlı olarak değişebilmektedir. Çocuğun ailesi yanında bakılması ve gereksinimlerinin karşılanması için sağlanacak hizmetlerin niteliği ve niceliği, ülkeden ülkeye değişmektedir. Bazı ülkelerde ailenin yoksulluğu ve bu durumdan kaynaklanan başka sorunlar, çocuğun ailesi dışında bakılmasını gerektirirken, günümüzde çocukların yoksulluk gibi nedenlerle ailelerinden koparılmaları gelişmiş ülkelerde ilkel çocuk koruma politikalarının bir ürünü olarak algılanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde çocuğun bakımının çekirdek ailede olmadığı durumlarda, çocuğun geniş aile üyeleri tarafından bakılıp korunmasına gayret edilir. Akraba, aile dostu veya çocuğun tanıdığı kimselerin de çocuğa bakıp bakamayacağını araştırılması gerekir. Mahkemeler, bu konuda gereken bütün adımların atılmış olduğuna ikna olmalıdır. Aksi takdirde karar verilmez. Çocuğa bakmak ve çocuğun velayetini tamamen almak veya velayete ortak olmak isteyen kişilerin devlet otoritesi tarafından gerekli incelemelere tabi tutulmaları ve çocuğa bakıp bakamayacaklarının belirlenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de, geçmiş yıllarda korunma ve bakım ihtiyacı olan çocuklara verilen hizmetlerin, daha çok ilgili kurum tarafından yapılırken günümüzde SHÇEK, her çocuğun sağlıklı bir aile ortamında yaşama hakkının olduğu gerçeğinden hareketle, çocukların aile yanında bakımlarının sağlanmasını hizmet önceliği olarak

belirlemiştir. Bu bağlamda, 2005 yılında muhtaçlıkları nedeniyle korunma kararı alınarak kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, kurum bakımına alınan çocukların aile ve yakınları, sosyal yardım ve hizmetlerle güçlendirilerek çocuklarını kurum bakımından en kısa zamanda geri almalarına yönelik çalışmalara öncelik ve ağırlık verilerek “Aileye Dönüş”, ” Benim Ailem (7–18 Yaş Aile Eğitim Programı)” ve “Aile Yanında Destek” projeleri uygulamaya konulmuştur (SHÇEK,2007 Yılı Faaliyet Raporu;7-9).

Aile Yanında Destek Projesinde amaç şu şekildedir; çeşitli nedenlerle aileleri yanında yaşamaları olanaklı olmayan ve kurum bakımına alınan veya kurum bakımına alınmasına gereksinim duyulan çocukların ya da ailesi yanından alınmadan desteğe gereksinim duyan çocukların, aile ilişkilerinin yapılacak rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile sağlıklı hale getirilerek, ailede var olan problemlerin giderilmesine yardımcı olunarak çocuğun ailesi ile birlikte yaşamasını sağlamaktır.

Ankara ve Konya illerinde ikisi koordinatörlük görevini yürütmek üzere toplam 10 meslek elemanına projeye ilgili eğitim verilmiştir. Eğitici niteliğini kazanan bu meslek elemanları Türkiye genelinde çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları ve il müdürlüklerinde görev yapan meslek elemanlarına bir plan dâhilinde eğitim vermektedirler (www. shcek. gov. tr. Erişim Tarihi 12.01.2017).

Benim Ailem Projesinde, çocuğun psiko-motor, sosyal ve bilişsel gelişim hakkını güvence altına alarak gelişimsel gecikmelerini önlemek, anne babaların erken çocukluk konusunda bilgilerini arttırmak, bölgeler ve cinsiyetler arasındaki eşitsizliği azaltmak, öğrenme başarısını desteklemek ve etkili ana-babalık programını ulusal düzeyde yaygınlaştırmak, bütüncül yaklaşımı sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca bu programla, danışmanlık tedbiri verilen aile ya da çocuğun, aile içi iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi de amaçlanmaktadır (www. shcek. gov. tr. Erişim Tarihi 12.01.2017).

Aileye Dönüş Projesi’nde ise muhtaçlıkları nedeniyle korunma kararı alınarak kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlere öncelik verilmektedir. Bu hizmetlerin olanaklı olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesine çalışılmaktadır. Bu projede

esas amaç kurum bakımına alınan çocukların öz ailelerinin sosyal yardım ve sosyal hizmetlerle güçlendirilerek çocuklarını kurum bakımından en kısa zamanda geri almalarını sağlamaktır (www. shcek. gov. tr. Erişim Tarihi 12.01.2017).

Çocukların öncelikle ailesi yanında desteklenmesine yönelik hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülmesi ve çocukların korunması ve desteklenmesini amaçlayan bu projeler kapsamında, 2013 yılında 263.381.284 TL, 2014 yılında 351.000.000 TL, 2015 yılında 476.561.757 TL, 2016 yılı içinde toplam 623.714.806,00 TL ödenek kullanılmıştır. Bu kapsamda 2013 yılında 55.087, 2014 yılında 73.164, 2015 yılında 93.256, 2016 yılında 111.880 çocuğa sosyal ve ekonomik destek, eğitim ve danışmanlık hizmeti verilerek aile veya yakınları yanında desteklenmiştir (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu; 70-75).

3.2.1. Aile Yanında Sosyal Yardımla Destekleme Hizmeti

Ülkemizde, sosyo-ekonomik yoksulluk en çok çocukları olumsuz etkilemektedir. Yaşanılan sıkıntılarla aile içinde çocukların durumu geç fark edilmekte, yeterince ilgi ve alaka gösterilememekte ve çocuğun ihtiyaçları karşılanamamaktadır. Örneğin sokakta çalışan veya yaşayan çocukların çok büyük bir kısmı alt sosyo-ekonomik düzeye mensup ailelerin içinde yer almaktadır.

Sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olan kişi ve ailelerin çocuklarının ailesi ya da yakınları tarafından bakılıp eğitimlerinin sağlanmasına yönelik olarak devlet tarafından aileye sosyal ve ekonomik destek hizmetleri verilmektedir. Çocukların korunma altına alınmasındaki en önemli nedenlerden biri ailenin parçalanmasının ardından ortaya çıkan yoksulluktur. Nitekim kurumlarda kalan çocukların 4/5'i için böyle bir durum söz konusudur. Aile parçalandıktan sonra çocukla bir arada kalan ebeveyn başta yoksulluk, daha sonra da hastalık, sakatlık, iş arama, işi olduğu halde çocuğun bakım sorununu çözemediği için çocuğunu kurum bakımı hizmetinden yararlandırmak istemektedir. (Uluğtekin,1993: 36). Aile yanında sosyal ve ekonomik destek verme hizmeti bu çocukların kurum bakımına alınmadan aile yanında bakımının sağlanması için daha uygun bir hizmet modeli olarak tercih edilmektedir.

Bu hususta 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na dayalı olarak 28.09.1986 tarihinde çıkarılan "Ayni Nakdi Yardım Yönetmeliği" hükümleri çerçevesinde verilen "sosyal yardım", yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve

yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde yapılan ayni ve nakdi yardımları kapsamaktadır. Yönetmeliğe göre, çocuklar açısından ayni nakdi yardımdan yararlanabilecek öncelikli çocuk grupları şunlardır:

- Hakkında korunma kararı alınmış ve halen kuruluştaki bakılan çocuklardan ailesi yanında bakılabilecek olanlar,
- Hakkında korunma kararı alınmış olup kuruluşa yerleşmek üzere sırada bekleyen çocuklar,
- Hakkında korunma kararı alınmak talebiyle başvuruda bulunulup, korunma kararı alınmaksızın ekonomik destek ile ailesi yanında bakılabilecek durumda olan çocuklar,
- Korunma kararı olmamakla birlikte eğitimine devam etmekte ekonomik güçlükler yaşayan ilk ve orta öğretim öğrencileri.

Bu doğrultuda, yıllara göre SHÇEK tarafından korunmaya muhtaç durumda olup korunma kararı alınmadan aile yanında destelenen çocuk sayısı 2014 yılında 37.216'sı kız 35.948'i erkek olmak üzere toplam 73.164 çocuk, 2015 yılında 47.461'i kız 45.795'si erkek olmak üzere toplam 93.256 çocuk, 2016 yılında ise 56.980'i kız, 54.900'ü erkek olmak üzere toplam 111.880 çocuk hakkında ayni ve nakdi yardım hizmeti verilmiştir (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;75).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nca, ekonomik sorunlar nedeniyle çocuklarını kurum bakımına vermek isteyen ailelerin talepleri, ailenin ekonomik yönden desteklenerek çocuğun aile yanında kalmasının sağlanması şeklinde devam etmektedir. Daha önce kurum bakımına alınmış olan çocukların ve ailelerinin durumu ise tekrar değerlendirilerek çocuğun aile veya akraba yanına döndürülmesi, ailenin birleştirilmesi yönünde çalışmalar gerçekleştirilmektedir (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr>. Erişim Tarihi: 13.01.2017). SHÇEK tarafından ailesine döndürülen çocuk sayısı yıllara göre dağılımı şu şekildedir: 2014 yılında 1.570'i kız 2.561'i erkek olmak üzere toplam 4.131 çocuk, 2015 yılında 1.380'i kız 2.094'ü erkek olmak üzere toplam 3.474 çocuk, 2016 yılında ise 944'ü kız 1387'si erkek olmak üzere toplam 2331 çocuktur (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;76).

Kurumun öncelikli hedef grubu olan korunmaya muhtaç çocukların korunma altına alınmasına esas oluşturacak nedenin ekonomik yoksunluk olması halinde, bu kişilere ve ailelerine kurum bakımı yerine, ekonomik yardım ve diğer destekleyici sosyal hizmet uygulamalarıyla destek sağlanmakta ve ailenin parçalanmadan bir arada yaşamasına çalışılmaktadır. 2016 yılında aile yanında sosyal destekleme verilenlere göre ödenen aylık destek miktarı ortalama 653,40 TL'dir. 2016 yılı içinde geçici ve süreli yardımlardan toplamda 137.415 kişi yararlanmıştır.

3.2.2. Koruyucu Aile Hizmeti

Devlet korunmaya muhtaç hale gelmiş çocukların bakımını almış olduğu koruma tedbirleri ile sağlamaktadır. Bu koruma tedbirleri, kurum bakımı, evlat edinme ve koruyucu aile bakımındır. Çocukların sağlıklı bir şekilde yetişmesi, toplumsal hayata uyum sağlayan, yararlı birey olmaları ancak aile ortamında sevgi ve ilgi ile büyümeleri ile mümkündür. Bu nedenle aile yanında yetişmeyen çocukların devlet tarafından korunmasında aile ortamına benzer bir ortam sağlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu amacı sağlayabilecek koruma yöntemi ise koruyucu aile bakımındır. Bu sebeple çocuğun güvenliğinin korunmasında ailenin önemine inanmış gelişmiş ülkeler, kurum bakımını en az seviyeye indirip, tüm ağırlığı iyi örgütlenmiş koruyucu aile bakımına vermişlerdir (Akyüz,1991;731).

Koruyucu ailenin tanımı, koruyucu aile yönetmeliğinin tanımlar başlıklı 4.cü maddesinin (e)bendinde yer almıştır. Buna göre koruyucu aile, belirlenen esas ve usullere göre İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri denetiminde kısa veya uzun süreli, bedelli veya bedelsiz olarak çocuk bakımını üstlenen, çocuğun aile ortamında yaşamını sağlayan öz ana-babasının yerini tutabilecek aile veya kişilerdir.

Koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılan çocukların özellikleri şunlardır (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 12.12.2016):

1. Öz ailesi bulunan ancak ailesinin ekonomik yoksunluğu nedeniyle aynı nakdi yardım verilmesine rağmen birlikte sağlıklı bir şekilde yaşamını gerçekleştirilemediği gruptaki çocuklar. Örneğin ebeveynin iş kaybı, iş arama sürecinde olması gibi.

2. Sosyal yetersizliği nedeniyle öz aileleriyle birlikte yaşama şansı bulunmayan çocuklar. Eşlerden birinin ölümü ya da boşanma sonucunda tek ebeveyn kalma.

Örneğin akraba destek sisteminin yeterince güçlü olmaması, hükümlülük durumu, öz ailenin uzun süreli tedavi gerektiren sağlık sorunları nedeniyle çocuğun bakımını üstlenmede yetersiz kalması gibi.

3. Psikolojik sorunlar nedeniyle öz ailesinin yanında kalması uygun bulunmayan çocuklar. Örneğin ebeveynlerin kısa ya da uzun süreli psikiyatrik tedavi sürecine ihtiyaç duyması, ebeveynlerin bu sorunları nedeniyle çocuğuna kötü muamelede bulunması, ihmal ya da istismarına neden olması gibi.

4. Yukarıda sayılan nedenlerle öz ailesi yanında bir süre için bakılamayan ve çeşitli nedenlerle evlat edindirilme şansını tümüyle yitirmiş olan; sağlık sorunlu, engelli, ikiden fazla kardeşe sahip olan, yaşı büyük olan, durumunun koruyucu aile yanına yerleştirilmeye uygun olduğu sosyal çalışmacı tarafından belirlenmiş çocuklardır.

Koruyucu ailenin tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de özellikle son dönemlerde ön plana çıkarıldığını hatta çocuklara bir aile ortamı sağlandığı için desteklendiğini, teşvik edildiğini görmekteyiz. Bu durumu, koruyucu ailenin, bakım hizmetlerinden biri olan kurum bakımıyla karşılaştırıldığında daha iyi gözlemlemekteyiz. Kurum bakımının çocuk üzerindeki etkilerine yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde de bu bakım türünün sadece pahalı olmadığı, çocuğun gelişimini bazı yönlerden eksik tamamlanmasına da yol açtığı ortaya çıkmıştır. Şöyle ki kurum bakımı ile koruyucu aile bakımı hizmeti arasında oldukça fazla farklılıklar söz konusudur. Koruyucu aile sisteminde bakım veren kişi, genelde değişmez ve uzun süreli olur. Bu durum, çocuk ile bakım veren arasında sağlıklı ve güvene dayalı bir ilişki oluşmasını sağlamakta ve çocuğun ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle korumaya muhtaç çocuklara yönelik kurum bakımı uygulamasını sürdürmek, çocuğun iyilik halini sağlamaya yönelik bir müdahale değildir. Çocukların hiçbir şekilde kurum bakımına alınmadan toplum temelli uygulamalarla koruyucu ailelerin yanına, ev ortamına yerleştirilmelidir. (Üstüner ve diğ.(2005),130; Yörükoğlu ve diğ.(1968)).

14 Aralık 2012 tarihine kadar sadece süreli koruyucu aile modeli olarak uygulanan koruyucu aile hizmeti, bu tarihten itibaren; süreli koruyucu aile modelinin yanında akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli ve uzmanlaşmış koruyucu aile modeli olarak dört biçimde uygulanmaya,

yürütölmeye başlanmıştır.

Ölkemizde yürütölmeye çalışılan bu modellerden: (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/16/20161214-2htm>, Erişim Tarihi:13.11.2016)

Sürekli Koruyucu Aile Modeli; öz ailesi yanına kısa sürede döndürölme imkanı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve koruyucu aile birinci kademe eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.

Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli; özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.

Geçici Koruyucu Aile Modeli; acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için temel ana-baba eğitimleri ve koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımdır.

Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli; veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu ve tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana-baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.

3.2.2.1.Koruyucu Aile Olabilme Şartları

Koruyucu aile, bir koruma tedbiridir. Çocuğun zihinsel, bedensel yahut da psikolojik sorunlar, ekonomik yetersizlikler, boşanma, ölüm, hükümlölük gibi nedenlerle koruma tedbiri alınır ve çocuk koruyucu aileye verilir. Koruyucu aile uygulaması çocuğun geçici veya sürekli olarak aile ortamında bulunamaması ya da aile ortamının zararlı olması halinde devlet tarafından alınan bir koruma tedbiridir. Bu uygulama ile çocuk himaye edilerek, kendisine koruyucu aileler aracılığıyla gerçek bir aile ortamı sunulmaktadır. Koruyucu ailenin amacını gerçekleştirebilmesi ancak koruyucu ana-babanın öz ana-babanın yerini doldurabildiği durumlarda söz konusu olacaktır. Bu nedenle koruyucu aile olabilmek için bir takım şartların varlığı,

koruyucu aile seçiminde kuruma yardımcı olmaktadır. Koruyucu aile olabilmek için aranan şartlar 2828 sayılı yasanın 23. maddesi ile koruyucu aile yönetmenliğinin 4.cü ve 8.ci maddelerinde düzenlenmiştir. Koruyucu aile olabilmenin şartlarını şu şekilde maddeler halinde sıralamak mümkündür:

1. Korunmaya Muhtaç Çocuk: 2828 sayılı kanunun 23. maddesi ile mahkemelerce koruma kararı alınan korunmaya muhtaç çocuğun bakım ve yetiştirilmesinin Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun denetim ve gözetiminde bir koruyucu aile tarafından yerine getirilebileceği dile getirilmiştir.

Diğer taraftan Koruyucu Aile Yönetmeliği 4. maddesi ile buna paralel düzenleme getirerek, yönetmelikte geçen çocuk ile kastedilenin 2828 sayılı yasanın 3.cü maddesinin (b)fıkrasında tanımlanan ve aynı kanunun 22. maddesi çerçevesinde hakkında yetkili ve görevli mahkemece koruma kararı veya acil valilik onayı ile koruma tedbiri alınan çocuğun ifade edildiği belirtilmiştir. Her iki hükümden de açıkça görülebileceği üzere koruyucu aile kurumunun uygulanabilmesi için ilk şart hakkında koruma kararı alınabilecek nitelikte korunmaya muhtaç bir çocuğun var olmasıdır.

Yönetmeliğin 4. maddesinin açık hükmünde yer aldığı üzere koruyucu aile kurumu için korunmaya muhtaç çocuk hakkında koruma kararının alınmış olması şarttır. Dolayısıyla çocuğun yalnızca korunmaya muhtaç olması yeterli olmayıp hakkında koruma kararı verilmiş olması yahut acil valilik onayı ile koruma tedbiri alınmış olması şarttır. Yasal çerçevelerde, hakkında koruma kararı alınmış çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilebilmeleri için ayrıca öz ailelerinden muvafakat alma zorunluluğu ise bulunmamaktadır.

2. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olmak: Koruyucu aile olmak isteyen kişilerin Koruyucu Aile Yönetmeliğin 8. maddesinde açıkça belirtildiği üzere T.C. vatandaşı olması gereklidir. Dolayısıyla yabancı uyruklu bir kişi ya da ailenin koruyucu aile olarak başvuru yapma hakkı yoktur. 2828 sayılı yasanın 4. maddesinin (k)bendinde korunmaya muhtaç çocukların Türk örf, adet, inanç ve milli ahlakına sahip, kendisine güvenen, insan sevgi ve saygısıyla dolu, Atatürkçü düşünce ve Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun olarak yetiştirilmeleri, bir iş veya meslek sahibi yapılmaları, koruma kararı kalktıktan sonra da toplum içinde izlenmeleri ve imkanlar

ölçülerinde desteklenmelerinin gerektiği belirtilmiştir. Bu halde, gerek koruyucu aile tarafından yapılan bakım ve gözetimin devlet denetimi altında yapılması gerekse 2828 sayılı yasada belirlenen yapıya uygun bir çocuğun yetiştirilebilmesi için koruyucu aile olacak kişinin T.C. vatandaşı olması şartının aranması zorunludur.

Korunmaya muhtaç yabancı uyruklu çocuk hakkında koruyucu aile koruma tedbiri uygulanırken çocuğun kendi kimliğinin korunması sağlanacaktır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 8. maddesinde bu husus koruyucu aile koruma tedbiri uygulanan çocuğun yetiştirilmesinde, çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygının gösterileceği belirtilerek dile getirilmiştir.

3. Türkiye’de Sürekli İkamet Etmek: Koruyucu aile olmak için başvuracak kişilerin sürekli Türkiye’de ikamet etmeleri gerekmektedir. Bu sebeple T.C. vatandaşı olsa dahi yurtdışında yaşayan kişiler koruyucu aile olamamaktadırlar. Koruyucu aile çocuğun bakım ve gözetimini devlet adına yapmaktadır (Serdar,2000;486).

Koruyucu ailenin çocukla olan ilişkileri devletin denetimi ve gözetimi altındadır. Bu denetimi devlet sosyal hizmetler uzmanları ile yapmaktadır. Sosyal hizmetler uzmanları koruyucu aileyi ve yanına yerleştirilen çocuğu düzenli olarak izleyerek denetim görevini yerine getirir. Bu süreçte ortaya çıkan sorunların çözümünü de sosyal hizmet uzmanı yapar. Şayet Koruyucu Aile ilgili yönetmeliğin 5. maddesinde belirtilen; koruyucu aile hizmeti, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca belirlenen esaslar çerçevesinde genel müdürlüğün koordinasyonunda il veya ilçe müdürlüklerinde oluşturulan komisyonlar ile bu hizmet kapsamında görevlendirilen sosyal çalışma görevlisi tarafından yürütülür. Koruyucu aile hizmeti bu şekilde yapılmadığı takdirde koruyucu aile sözleşmesi iptal edilerek çocuk aileden geri alınmaktadır. Devletin tüm bu denetimleri yapabilmesi, ortaya çıkan sorunların giderilmesinde sosyal hizmet uzmanının yardımcı olabilmesi ve gerektiğinde çocuğun aileden geri alınabilmesi için koruyucu ailenin Türkiye’de sürekli ikamet etmesi gereklidir.

4. En Az İlkokul Mezunu Olmak: Koruyucu Aile Yönetmeliğin 8. maddesinde belirtildiği üzere koruyucu aile kurumuna başvurabilme şartlarından bir tanesi de kişilerin en az ilkokul mezunu olmasıdır. 30/12/2006 tarihinde yapılan değişiklikten önce koruyucu aile olmak için okur-yazar olma şartı aranmakta iken, yapılan

değişiklik ile anayasanın 42. maddesinde yer alan ilköğretimi tamamlama zorunluluğuna paralel bir düzenleme getirilmiş ve bu tarihten itibaren ilkokul mezunu olma şartı aranmaya başlanmıştır. Buna göre koruyucu aile olmak isteyen kişi T.C. vatandaşı olup, sürekli Türkiye’de ikamet etse dahi şayet ilkokul mezunu değilse koruyucu aile olamayacaktır.

5. 25-50 Yaş Aralığında Olmak: Koruyucu aile olmak için aranan diğer bir şart ise kişilerin yaşının 25-50 yaş arasında olmasıdır. 30/12/2006 tarihinde yapılan değişiklikten önce koruyucu aile olmak için yaş kriteri aranmazken, yapılan değişiklik ile koruyucu aile olabilmek için asgari ve azami yaş sınırları düzenleme altına alınmıştır. Yapılan değişiklik yerinde bir düzenlemedir. Zira önceki uygulamada kişilerin yaşının koruyucu aile olabilmek için uygun olup olmadığı, tamamen sosyal hizmet uzmanının takdirinde olup, sosyal hizmet uzmanı somut olayın özelliklerine göre kişilerin koruyucu aile olup olamayacaklarını belirlemekteydi. Ancak yeni düzenleme ile koruyucu aile olabilmek için gereken asgari ve azami yaş sınırının belirlenmesi ile sosyal hizmet uzmanı ancak bu yaş aralıkları içerisinde bulunan başvuru sahipleri yönünden, başvuru sahiplerinin özelliklerine, koruyucu ailenin amacına ve niteliklerine göre bir değerlendirme yapacaktır.

Asgari yaş sınırının belirlenmesindeki amaç kişinin koruyucu aile olmadan önce, kurumun amacını ve gereklerini anlayabilecek ve çocuğun gelişiminin sağlıklı bir şekilde tamamlamasına katkı sağlayabilecek bir olgunluğa ve seviyeye ulaşmasıdır. Zira henüz kendi gelişimini tamamlayamamış kişilerin sağlıklı bireyler yetiştirmeleri kendilerinden beklenemez. Koruyucu ailenin, çocuğun onları arkadaş olarak gördüğü, onlara ana-baba sıfatını veremediği bir yaşta olmaları koruyucu aile kurumunun amacına da hizmet etmeyecektir.

6. Çocuğun Velayeti Hakkına Sahip Kişilerden Olmamak: Koruyucu Aile Yönetmeliğin 8. maddesi 2. fıkrasına göre bir kişinin koruyucu aile olarak başvurabilmesi için çocuğun velayet sorumluluğunu taşıyan kişilerden olmamalıdır.

Bilindiği üzere çocuğun velayet hakkı ana-baba ile evlat edinmelerde evlat edinene aittir. Koruyucu aile kurumu ile ailesi bulunmayan yahut geçici veya sürekli olarak aile ortamında kalması mümkün olmayan çocukların, sağlıklı ortamlarda gelişerek topluma uyumlu, yararlı bireyler olarak yetişmelerinin sağlanması

amaçlanmaktadır. Dolayısıyla çeşitli nedenlerle geçici veya sürekli olarak aile ortamından uzaklaştırılması gereken çocuğun koruyucu aile kurumu ile tekrardan velayet hakkına sahip ana-baba veya evlat edinene verilmesi kurumun amacına tamamen aykırılık teşkil etmektedir.

7. Daha Önce Koruyucu Aile Statüsünün İptal Edilmemiş Olması: Koruyucu Aile Yönetmeliğin 16. maddesi ile komisyonca koruyucu aile statüsü iptal edilen aileye bir daha çocuk verilmeyeceği belirtilmiştir. Yönetmeliğin 8. maddesinde belirtilen başvuru şartlarından olmamakla beraber, 16. maddedeki düzenleme gereği, koruyucu aile olarak başvuracak kişinin daha önce komisyon kararı ile koruyucu aile statüsünün iptal edilmemiş olması gerekmektedir.

3.2.2.2. Koruyucu Ailenin Görev ve Yükümlülükleri

Koruyucu ailenin yanına yerleştirilen korunmaya muhtaç durumda bulunan çocuğa karşı görev ve yükümlülükleri, Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 15. maddesinin 1. fıkrasının (a), (b), (d), (h), (i) ve (j) bentlerinde açıklanmıştır:

a) Yanına yerleştirilen çocuğun her yönden sağlıklı gelişimi için gerekli koşulları sağlamak ve uygulamaktır. Ayrıca Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği aralıklarda çocuk izlem protokollerine göre izlemine yaptırmak, varsa tedavi planı ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde olmak.

b) Çocuğun yetenekleri ve becerilerinin el verdiği ölçüde eğitim ve öğretimi veya meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermek, çocuğu koruma, eğitme ve yetiştirme dışında hiçbir surette çalıştırmamak.

d)Çocuğun karşılanabilir nitelikteki ihtiyaç, istek ve beklentileri ile çocuğu ilgilendiren kararlarda düşüncesini almak.

h) Çocuğun, il veya ilçe müdürlüğünün uygun görüşü alınmaksızın başka bir kişi veya ailenin yanına bırakarak oturma yerini değiştirmemek.

i) Çocuğun koşullarının değişmesi sonucu il veya ilçe müdürlüğü tarafından hizmet modelinde bir değişikliğe gidilmesinin planlanması halinde, çocuğun yararının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi için her türlü destekte bulunmak ve çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında il veya ilçe müdürlüğü ile iş birliği yapmak.

j) Çocuk yerleştirme önerisini geçerli bir mazereti olmaması halinde kabul

etmek.

Toplumların varlığını sürdürmelerinde ve gelişimlerini sağlamada toplumu oluşturan insanların çok büyük önemi vardır. Zira toplum ancak iyi yetişmiş nitelikte kişilerden oluştuğu takdirde gelişir ve sürekliliğini sağlar. Toplumların varlığını sürdürmelerine ve gelişmelerine etken olan insan unsurunun kaynağını ise çocuklar oluşturur. Toplumun geleceği, çocukların beden, ruh, ahlak ve düşünce bakımından iyi yetiştirilmelerine bağlıdır. Çocuğun yetiştirilmesi, eğitilmesi ve korunmasında temel görev ailenindir. Bununla birlikte çocuğun korunmasında günümüzde sosyal devlet ilkesini benimsemiş modern toplumlarda aile her zaman tek başına söz sahibi değildir. Çocuğun korunmasına ailenin yanında devlet ve gönüllü kuruluşlar da yer alır (İnan,1980;272).

Koruyucu aile bakımının çocuğa sağladığı aile ortamı çocuğun psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Fer,1974;12). Kurum bakımının çocuk üzerindeki etkilerine yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde bu bakım türünün yalnızca pahalı olmadığı, çocuğun gelişimini bazı yönlerden eksik tamamlamasına da yol açtığı ortaya çıkmaktadır (Usta,1995;91). Zira kurum bakımı, teke tek ilişki ve duygusal etkileşimden uzak, çoğunlukla fizyolojik gereksinimlere cevap verebilecek niteliktedir. Bu sebeple ailenin çocuğun gelişiminde temel şart olduğu gerçeğini kabul eden gelişmiş ülkeler kurum bakımını en az sayıya indirip, ağırlığı iyi örgütlenmiş koruyucu aile kurumuna vermektedir (Akyüz,1991;718).

2016 yılında Koruyucu Aile Hizmeti kapsamında; 839 çocuk 709 koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olup, koruyucu aile hizmetinden yararlandırılan çocuk sayısı 5004'e ulaşmıştır. 2016 yılı sonu itibariyle 4115 koruyucu aileye yanlarında bulunan 5004 çocuk için bakım, yetiştirilme, eğitim, harçlık, giyim, okul masrafları, okula ulaşım giderleri, eğitimlerini ve gelişimlerini destekleyecek ya da meslek edindirme kapsamındaki kurslara karşılık olmak üzere toplam 70.596.279 TL Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın il müdürlüklerine ilgili ödeme kalemine gönderilmiştir (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;78).

3.2.3. Evlat Edinme Hizmetleri

Evlât edinme uygulaması, Türk hukukuna ilk olarak, 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi ile girmiştir. Bu uygulama, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile yeniden düzenlenmiştir. Buna göre evlât edinme belirli şartlar ve usul içinde gerçekleştirilebilen ve evlât edinen ile evlâtlık arasındaki soy bağı (nesep) ilişkisini tesis eden, meydana gelmesi kamu gücünün müdahalesine bağlı olan, bir Medenî Hukuk işlemi olarak tanımlanmaktadır (Akıntürk,2002;369).

Evlât edinme, evlât edinen kişi ile evlatlık arasında sun'î nesep ilişkisi kurulması sonucunu doğuran, sadece mahkeme kararıyla kurulan ve dava yolu ile ortadan kaldırılabilen bir medeni hukuk işlemidir (Aydoğdu,2002,236; Kurtuluş Akbulut,2011;8-11).

Evlat edinme uygulaması ile evlat edinmenin şartları ve hükümlerini oluşturan yasalarda soy bağına esas olarak daima tabii nesep taklit edilerek oluşturulmak istenmiştir (Köse, 2001: 268).

Soy bağı; gerçek ve yapay soy bağı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gerçek anlamda soy bağı; biyolojik (genetik) ana-baba ile çocuk arasındaki doğal bağa, kan bağına dayanmakta iken, yapay soy bağı; aralarında kan bağı bulunmayan kişiler arasında hukuki işlem ile kurulan soy bağına ifade etmektedir (Acabey,2002;168).

Evlât edinme uygulaması, eski zamanlardan bu yana hep sosyal bir amaca hizmet etmiştir. Ancak dönemler itibariyle ağırlık taşıyan yön farklı olmuştur. Önceleri soyun sürdürülmesine ve mirasçı sahibi olmaya hizmet etmiştir. On dokuzuncu yüzyılla birlikte çocuk sevgisini tatmak, bu konudaki özlemini gidermek isteyen ana-babaları isteklerine kavuşturmuştur. Yakın zamanda gerçekleşen değişiklikle de iki amaç ön plana çıkar. Bunlardan birincisi, kimsesiz çocukların bir aile ortamına kavuşturulup sağlıklı bir gelişim göstermelerinin sağlanmasıdır. İkinci olarak da evlilik dışında doğmuş çocuklara düzgün soy bağı statüsünün kazandırılması amaçlanmıştır (Belen,2005;3).

Evlat edinme, Türk Medeni Kanunu'nun 305'ten 320'ye kadar olan maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanunu'nda evlat edinmenin aile ve çocuk açısından gerekli koşullarının neler olduğu, yapılması gerekenler, aile ve çocuğun sorumlulukları gibi detaylar da yer almaktadır. Türk

Medeni Kanunu'na göre evlat edinmenin koşulları şunlardır:
(<http://www.cocuk Hizmetleri.gov.tr/> Erişim Tarihi: 28.10.2016)

- Korunmaya muhtaç çocuğun evlat edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması,
- Evlat edinecek kişi veya kişilerin evlat edinecekleri çocuktan en az on sekiz yaş büyük olması ve aralarında en fazla kırk yaş fark olması,
- Evlat edinilen çocuğun ayırt etme gücüne sahip ve evlat edinme konusunda onayının olması,
- Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya her ikisinin de otuz yaşından büyük olmaları gerekmektedir.

3.2.3.1. Evlât Edinmenin Amacı

Evlât edinme dini, ahlaki, siyasi ve hatta iktisadi amaçlar ile ortaya çıkmış, zamanla mekana, toplum veya bireylerin ihtiyaçları ile dinsel inanışlarına göre farklı amaçları gerçekleştirmek için başvurulan bir kurum haline gelmiştir. Tarihi seyri içerisinde evlât edinme, atalara ibadet edilmesi, ailenin dininin devamının sağlanması gibi dini amaçlara; evlât edinmenin çocuk sevgisi ihtiyacını karşılaması, evlât edinilenin ana ve baba şefkatine kavuşması gibi duygusal amaçlara; ucuz işçi temini, bir şahsın mirasçı kılınması gibi ekonomik amaçlara hizmet etmiştir (Ataay,2005;230).

Evlât edinmenin başlıca üç amacı vardır: Birincisi ana-babasız, korunmaya, şefkate ve bakıma ihtiyacı olan çocukların korunmasını ve ana-baba sevgisi bulmalarını sağlamak, ikincisi çocuksuz kimselerin çocuk sahibi olma duygularını tatmalarını ve isimlerini devam ettirmelerini sağlamak, üçüncüsü ise çocuğun esenliğinin ve ruhen tatmin olmalarının sağlanmasıdır (Altuğ,1957;235).

Evlât edinme kurumunun amacı zaman içerisinde değişmişse de günümüzde uluslararası sözleşmelerde de evlât edinme koşulları ve sonuçlarının düzenlenmesinde asıl olan ve ilk sırada gerçekleşmesi aranan amaç “çocuğun yüksek yararı ve güvenliği”dir. Buna göre evlât edinmede ekonomik, siyasi, devlet güvenliği ya da evlât edinilenlerin güvenliği ile ilgili hiçbir husus çocuğun yüksek yararının önüne geçemeyecek ya da bununla aynı değerinde kabul edilemeyecektir (Aytaç,2003;18). Nitekim 24 Nisan 1967 tarihli Küçüklerin Evlât Edinilmesine

İlişkin Avrupa Sözleşmesi evlât edinmede çocuğun güvenliğini temel ilke olarak kabul etmiştir (8.md).

3.2.3.2. Evlât Edinmenin Olumlu Ve Olumsuz Yönleri

3.2.3.2.1.Olumlu Yönleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2016 yılı itibariyle evlat edindirme hizmetinde yararlanan çocuk sayısı 814, aile sayısı ise 803'tür. Evlat edinme, en başta bakımsız ve terk edilmiş çocukların korunmasını sağlar. Gerçekten de evlat edinme sayesinde kimsesiz çocuklar; kendilerine ilgi ve sevgi gösteren, kendilerinin bakım ihtiyaçlarını karşılayan aile çevrelerine kavuşurlar. Bu durumda çocukların topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerine hizmet eder.

Evlât edinmenin diğer bir faydası da çocuğu olmayan aileleri bir evlat sahibi yapmaktır. Bunun sonucu olarak evlat edinenler çocuk sevgisini yaşarlar. Ayrıca çocuk sahibi olamayan eşlerin bu yüzden sarsılan evlilik birliğini ayakta tutmaları da mümkün olur (Şıpka,1999;301-322). Aynı zamanda evlat edinme yoluyla kimsesiz, yalnız ve yaşlı kişiler kendilerini yalnızlıktan kurtararak, bakım ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Gerçekten de belirli bir malı mülkü olan ihtiyar ve yalnız yaşayan bir kimse, akrabalarından birini veya kendisine bakacak herhangi bir tanıdığını evlat edinerek aradığı ilgiyi, yakınlığı ve bakımı sağlayabilir.

Son olarak evlat edinme evlilik dışında doğmuş olan çocuğu babasına soybağına bağlamak suretiyle çocuğa bulunduğu durumdan daha iyi bir statü kazandırır (Serozan,2005;222). Sonuç olarak belirtilen yararlar gerçekleşirken toplumsal hayatın sağlıklı şekilde yapılmasına katkıda bulunmuştur.

3.2.3.2.2. Olumsuz Yönleri

Evlât edinme kurumunun yukarıda belirttiğimiz yararlarına rağmen, olumsuz bazı yönleri de bulunmaktadır. Bunların başında, evlat edinenlerin kimi zaman bazı maddi beklentilerle ve menfaat hesapları ile hareket etmeleri gelmektedir. Meselâ evlat edinme yoluyla kanunî mirasçılarının saklı payı azaltılabilmekte veya evlatlık hayali birtakım vaatlerle kandırılarak hastabakıcı veya hizmetçi olarak kullanılabilir (Akıntürk,2002;370).

Evlat edinilenin ana-babası veya bunlardan birisi sağ olduğu takdirde, çocuğun bunlardan koparılıp alınması çocuk üzerinde olumsuz etki ve psikolojik dengesizlik yaratabilmektedir. Evlat edinme sonucu bazı yalnız yaşayan yaşlı ve bakıma muhtaç kişiler, kötü niyetli kimselerce kandırılmakta ve dürüst olmayan bu kişiler servet sahibi olabilmektedir.

Toplumsal açıdan son derece önemli bir işleve sahip olan evlat edinme kurumunun, belirttiğimiz sakıncalarına rağmen reddedilmeyip kontrol altına alınması gerekir (Gürkan,1974;163-223). Nitekim modern kanunlar, kurumun barındırdığı bu sakıncaları engelleyecek hukuki mekanizmaları getirmek suretiyle bu sorunu aşmayı amaçlamıştır (Balkar,2002,325-266). 4721 sayılı yeni Türk Medenî Kanunu'nun evlat edinme için öngördüğü asgari yaş, bekleme süresi, çocuğun menfaati, hakimin geniş kapsamlı araştırma yapma yetkisi, küçüklerin ve anne-babanın rızası, vesayet dairelerinin izni, başkalarının menfaatine aykırılık etmeme, alt soyun açık muvafakati şartları, bu sakıncaları önlemeye yönelik kayıtlardır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın politikası gereği kendi ailesi ile yaşama şansı kalmamış olan çocuklar için evlat edinme hizmeti en uygun bakım olarak değerlendirilmektedir. Bu bakanlığa bağlı kuruluşlarda bulunan korunmaya muhtaç çocuklardan durumu evlat edinme hizmetinden yararlandırılmaya uygun olanlar, çocuğun yüksek yararını gözeterek incelenen ailelerden durumu uygun olanların yanına evlat edindirilmek üzere yerleştirilir. Türk Medeni Kanununun 305. maddesi gereği bir yıllık geçici bakım sürecinde yapılan izleme ve değerlendirmeler sonucunda mahkeme kararı ile evlat edinilen küçük evlat edinenin nüfus kütüğüne işlenerek soyadını alır ve öz çocuk gibi eşit haklara sahip olur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ülkemizde çocukların yüksek yararı odağında evlat edinme hizmetinde tek resmi aracı kurumdur. Ülkelerarası evlat edinmelerde ise Lahey Sözleşmesi kapsamında yetkilendirilmiş Merkezi Makam olarak görev yapmaktadır (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu;79).

3.2.4. Danışmanlık Hizmetleri

Ailenin ve aile bireylerinin refah, mutluluk ve bütünlüğünü güçlendirmek amacıyla, bireylerin aile içi ilişkileri, toplumsal yaşama uyumları ve ailenin her türlü işlevlerinin yerine getirilmesi ile ilgili sorunlarını önleme ve çözme kapasitelerini

geliştirecek danışmanlık hizmetlerinin, çocuk koruma sistemi içinde mevcut olan kamu politikalarından biri olduğu kabul edilmelidir.

Danışmanlık hizmetleri bu boyutuyla değerlendirilmeli ve çocukların korunmasında bir yöntem olarak kabul edilmelidir. SHÇEK, kanunun kendisine yüklediği görevlerle paralel olarak, aileye toplum içinde refah seviyesini yükseltebilmesi, aile içinde üyelerinin birlik ve bütünlüğünün korunması, sorunların çözümünde rehberlik edilmesi amacıyla, Aile Danışma Merkezleri'ni kurmuş ve toplumun hizmetine sunmuştur. Ayrıca, Çocuk Koruma Kanunu'nda, "Danışmanlık Tedbiri" ne değinilmiş ve çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda yönlendirilme ve rehberlik hizmeti verilme ihtiyacından bahsedilmiştir (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;70).

633 Sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 31.12.2011 tarihi itibariyle kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulması ile danışmanlık hizmetlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü yürütmeye başlamıştır.

3.3. Çocuğun Bir Kurumda Bakımını Sağlayan Uygulamalar

Çocukların aile içinde bakılmalarının mümkün olmadığı durumlarda, aile dışında bakılmalarına olanak tanıyan düzenlemelere gidilmiştir. Çocuğun ailesi dışındaki başka yöntemlerle bakılıp korunmasını sağlayan hizmetlerin hepsine "alternatif hizmetler veya ailenin yerini alan kurum bakım hizmetleri" denilebilir (Koşar 2001: 85). Çocuklar için kurum bakımı hizmeti Batı dünyasında ve Türklere uzun yıllardan beri uygulanan bir hizmet türüdür. Kurum bakımı, bir aile ortamında bulunamayan çocukların yatılı olarak kendileriyle herhangi bir kan bağı olmayan diğer çocuklarla birlikte gruplar halinde ya da topluca yaşamaları ve kendileriyle kan bağı olmayan ve biyolojik ebeveynlerinin yerini alan yetişkinlerce bakılmalarıdır. Bu bakım aracılığıyla çocuklara 24 saat boyunca devamlı grup bakımı sağlanır (Erkan, 1995: 4).

Kurumları, çocukların dış dünya ile ilişki kurup kurmamasına göre kapalı ve açık tip kurumlar şeklinde ele almak mümkündür. Çocuğun dış dünya ile ilişkisinin neredeyse tamamen kesildiği kapalı tip kurumlarda barınma, okul, hastane sinema vs. tüm olanaklar hep aynı mekan içinde gerçekleştirilmektedir. Aile ve Sosyal

Politikalar Bakanlığı'na bağı bu tip bir kurum bulunmamaktadır. Açık tip kurumlar bakıma muhtaç çocukların okul, hastane, sinema gibi ihtiyaçları toplum içinde yer alan kurumlardan sağlanmakta, bu yolla çocukların toplum ile olan bağı kuvvetlendirilmeye çalışılmaktadır. Açık tip kurumlar, çocukların gelişimi açısından daha uygun bir bakım yöntemidir. Türkiye'de kurum bakımı hizmeti kapsamında hizmet veren çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, açık tip kurumlar başlığı altında değerlendirilebilir. Yuva ve yurtlar çocukların evi olarak değerlendirilmekte her evde olduğu gibi yemek, uyumak, dinlenmek vb. ihtiyaçlar kuruluştta giderilmekte; okul, hastane gibi ihtiyaçlar toplum içinde diğer vatandaşların yararlandığı kuruluştardan sağlanmaktadır (Şenocak, 2006: 182).

Kurum bakımı, sadece ihmal ve istismara uğrayan çocuklara hizmet götürmek için başvuru olan bir bakım türü değildir. Geçmişten günümüze kurum bakımı, anne babaları tarafından herhangi bir nedenle bakılamayan, anne-babası tarafından terk edilen, babaları savaşlarda ölen, dilencilik yapan, sokakta yaşayan, yoksul veya suça sürüklenen çocuklar gibi birçok çocuğa hizmet sunmak için başvuru olan bir bakım türü olmuştur.

Kurumlar fiziksel özellikleri açısından ise kışla tipi ve ev tipi kurumlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kışla tipi kurumlar, çok sayıda çocuğun aynı bina, aynı oda içinde barındırıldığı kurumlardır. Bu model KMÇ'lere bakımın sağlandığı ilk yıllardan itibaren uygulanan bir model olmuştur. Ancak kışla tipi bakımda, farklı yaş grubunda ve farklı özellikteki çocukların aynı odada kalabalık bir grup olarak yaşaması, çalışanların her çocukla bire bir ilgilenememesi, çocukların kurumdan ayrıldıktan sonra yaşamlarını tek başlarına sağlıklı şekilde sürdürememesi, bu bakım şeklinin çocukları toplumdaki ve aileden soyutlaması gibi sorunlar nedeniyle bu tür kurumlar, zamanla yerini daha küçük ve ev tipi binalara bırakmıştır. Ev tipi kurumlarsa kışla tipi bakımın ortaya çıkardığı sakıncalar nedeniyle son yıllarda tercih edilen bir bakım tipi halinde gelmiştir (Şenocak, 2006: 183).

Kurum bakımının kısa vadeli ve amaca uygun olmasına dikkat edilmelidir. Bir diğer önemli nokta ise çocuğun yerleştirileceği kuruluşun özelliklerine bağlıdır. Kuruluş, çocuğun gereksinimlerinin karşılanabileceği bir yer olmalıdır. Kurum bakımının bazı çocuklar için gerekli olduğu ve olumlu sonuçlar vereceği belirtilmektedir. Aşağıdaki durumlarda kurum bakımı olumlu sonuçlar vermektedir:

(Beter,2010;88)

1. Bir çocuğun yetişkin birisi tarafından bakılmasında güçlük yaşandığında ya da çocuk bir aile ortamında kalamadığında,
2. Bir çocuğun başka çocukları ihmal ve istismar etme davranışlarında bulunması durumunda,
3. Bir çocuğun aile içinde yaşamasının gereksinimlerini karşılamadığını düşündüğü durumlarda,
4. Bir çocuğun duygusal açıdan bir ailenin yanında kalmasının mümkün olmadığı durumlarda,
5. Bir çocuğun birçok başka ailenin yanına yerleştirilmesi ve bundan olumlu bir sonuç alınamaması durumunda kurum bakımı düşünülebilir.

Korunma kararı ve/veya bakım tedbiri kararı alınmış olup, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, çocuk evleri sitesi, çocuk evlerinde bakılan çocukların korunması, bakımı, eğitimi, bir iş ve meslek sahibi yapılarak topluma yararlı bireyler hâline getirilmeleri ile ilgili her türlü çalışmalar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na yürütülmektedir. Ayrıca çocukların barındırıldığı kuruluşlarda verilen koruma ve bakım hizmetlerinin standartlarını, ilke, usul ve esaslarını belirleme, izleme ve değerlendirme çalışmaları yine bakanlıkça yapılmaktadır (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;83).

Geçmiş yıllarda korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan çocuklara verilen hizmetlerde kurum bakımı öncelikli iken, son yıllarda kurum bakımında bulunan çocukların; öncelikle ailesi yanına döndürülmesi, evlat edinme, koruyucu aile hizmetinden yararlandırılması, bunun mümkün olmadığı durumlarda çocuk evine ve çocuk evi sitesi yerleştirilmesi hedeflenmektedir. Halen kurum bakımından aile odaklı hizmetlere, koğuş tipi kuruluşlardan çocuk evi ve çocuk evi sitesi gibi ev tipi bakım modeline geçişler sürdürülmektedir (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;84).

3.3.1. Kurum Bakımındaki Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Özellikleri

Aile, en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanır. Anne-baba ve çocuklardan oluşan bu kurumun, birçok işlevi vardır (Yılmaz, 2005: 11). Ailenin işlevlerinde önemli değişimler yaşanmıştır ve hala yaşanmaktadır. Başlarda ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel tüm toplumsal görevleri yerine getiren aile, zaman içerisinde

ekonomik üretimden ayrılmış, neslin devamını, eşlerin ve çocukların psikolojik tatminini sağlayan bir kuruma dönüşmüştür (Canatan,Yıldırım, 2011: 85).

Anne ve baba çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâki ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar. Çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel özürlü olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde genel ve mesleki bir eğitim sağlarlar (Balo, 2009: 65).

Aileden özellikle de anneden mahrum olma çeşitli düzeylerde davranış bozukluklarının nedenidir. Örneğin kısmi mahrumiyet beraberinde endişe, aşırı sevgi gereksinimi, güçlü bir intikam duygusu ve bunlardan doğan suçluluk davranışı bunalımını getirebilir. İç dünyasındaki zorlukları, bu tür tepkilerle yanıtlayan çocuğun sinir sistemi ile davranış ve karakter yapısında bozuklukların oluşmasına neden olabilir. Duyusal ve duygusal beslenmeden uzun süreli yoksun kalan çocuklar: (Yavuzer 2005: 17-18)

1-Uyaranlara güç ve geç cevap verirler, çevreye ilgisizdirler.

2-Oturdukları yerde sallanma, geviş getirme, kafa sallama ve vurma hareketleri çok sık görülür. Bunlar kendi kendini uyarma çabalarıdır.

3-Bedensel haz kaynaklarına (parmak emme, sallanma gibi) sık başvururlar.

4-Yalancı geri zekalılık çok görülür ve genellikle kalıcıdır.

5-Beslenme ve bakım yönünden iyi yaşam koşulları içinde buldukları halde hastalanma ve ölüm oranının yüksek olduğu araştırmalarla saptanmıştır.

Çocukta anne yoksunluğu ne kadar erken yaşta başlarsa, ortaya çıkan ruhsal bozukluk da o ölçüde ağır olmaktadır. Bu bakımdan doğumdan hemen sonra kurum bakımına getirilen çocukla, birkaç yıl anne ilgisiyle büyüdüktan sonra kurum bakımına gelen çocuk arasında fark olmaktadır. İlk başta sık sık el değiştiren ve uzun süre kurumlarda kalarak normal anne çocuk ilişkisi kuramayan çocukların gösterdiği bozukluğun kökeninde, sosyal ilişki kuramama yatar. Bunlar öteki kişilerle olumlu duygusal bağ kuramamış, sevmeye ve dostluk yeteneği gösterememişlerdir. Bu çocukların kişiler arası ilişkileri yüzeysellik düşmanca ve sosyal olmayan davranışlar şeklinde görülmektedir. Çünkü çocukluk döneminde anne çocuk ilişkileri yönünden doyurulmamış olan bu çocuklarda ruhsal yapı içinde ahlâk, vicdan, başkasına ve kurulu düzene sevgi, saygı gelişmemiştir (Ekşi,1990;25).

Bireyin ruh sağlığı açısından anne veya annenin yerini alan kişilerin sağlayacağı sevgi ve güven ortamı son derece önemlidir. Uzun süre kurum bakımında kalan çocukların anne yoksunluğu nedeniyle duygusal, sosyal, zihinsel ve dil gelişimi yönünden olumsuz yönde etkilendikleri saptanmıştır (Yrkoğlu 1983, 51). Ayrıca kurum bakımında kalan çocuklarda en sık rastlanan belirtiler donuk bakışlar, evre ile ilgilenmeme, parmak emme, yerinde sallanma ve ie kapanıklıktır (Yavuzer, 2005;25). Kurum bakımında yetişen çocuklar duygusal uyarı eksikliği nedeniyle sosyal ilişkiler kuramamakta, ilgi gösterenlere karşı kuşkulu ve duyarsız davranmakta, başkalarına karşı mutsuz, içine kapanık ve depresif bir ruh hali göstermektedir. Onları seven ve güven duyabilecekleri bir anne veya annenin yerini alan kişilerden yoksun olduklarından diğer insanlara karşı sevgi göstermeyi ğrenememekte, insanlara sevgi bağı ile bağlanamamaktadırlar.

Kurum bakımında değişiklik yapılarak, bebeklere ve çocuklara özel ilgi gösterilmesi, çocukların gelişimlerine olumlu katkıda bulunacaktır. Bebeklere uygulanan yakın ve ilgili bireysel bakım, yani bebeğin beslenmesi, temizliği, yatırılması oyuncakları ile istediği gibi oynaması ve onunla konuşarak ilgilenilmesi, onların zeka, dil, toplumsal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkiler. Tizard (1977) tarafından yapılan bir çalışmada, bakıcıları kendileri ile konuşur ve oynar, konuşmaları için onları yreklendirirse, kurumlardaki çocukların da dillerini, evlerde büyüyenler kadar geliştirebilecekleri gösterilmiştir. Gerçekte kurum bakımında yetişmek demek, her ocuk için yaşına, sağlanan bakımın niteliğine, aile üyelerinden biriyle yakın ilişki kurmasına ve bunun yanında strese karşı dayanaklılığına göre farklı deneyimlere sahip olmak demektir (Uluğtekin, 1993:43).

Kurum bakımının ocuk üzerindeki etkileri, gelişimsel görev kavramı açısından da gözden geçirilebilir. Her toplumda kişilerin, belirli gelişim dönemlerine özgü olarak bazı becerileri geliştirmesi ve belirli davranış kalıplarını öğrenmesi gerekir. Bu beceri ve davranışlar, o yaşam döneminde bireysel ve toplumsal uyum için temel oluşturur. İşte bu beceri ve davranışlara gelişimsel davranış denir. Kurum bakımı altında kalan çocukların gelişimsel görevleri yerine getirmede geri kaldıkları görülmektedir.

Bu nedenle çocuklar için her zaman en ideal yaşama şekli aileleri ile birlikte yaşama modelidir. Günümüzde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın çok

önemsediği yaklaşım aile yanına yerleştirmedir. Sokaktan gelen çocukların aile yanına yerleştirilmeleri için özen gösterilmektedir. Ancak sadece aile yanına yerleştirme yeterli değildir. Mutlaka aile koşullarının incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla herhangi bir yeniden birleşmenin istikralı olabilmesi için her iki tarafta da değişiklikler olması gerekir. Bu da aile ilişkilerini güçlendirmek için yeni beceriler kazandıracak, daha iyi bir gelir, daha geniş bir mekân sağlayacak ve çocuğa topluluk içinde fırsatlar yaratacak destekler demektir. Çocuk ile ailenin bir araya gelmesi için çocuğun korunma altına alınma sebeplerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir (Polat, 2007: 133).

3.3.2. Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri)

Türkiye’de yaygın bir şekilde uygulanan ve çok sayıda çocuğun bir çatı altında kaldığı kurum bakımı, yeni bir modele uygulanmaya başlanmıştır. Bu modele göre çok sayıda çocuğun bir arada kalması yerine, çocukların ev ortamında kalması planlanmıştır. Bu nedenle, kurumlar ev ortamına yakın düzenlenmiş ancak bu yeterli olamamıştır. Dolayısıyla, farklı hizmet modellerinin devreye sokulması ve yeni kuruluşlar açılmasına yönelik planlamalar uygulamaya geçirilmiştir. Bu planlamalar arasında çok önemli bir yere sahip olan proje; “Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri)” projesidir. 0-18 yaş arası en fazla 12 çocuğun üçer kişilik odalarda kaldığı, çocukların yaşlarına uygun gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak site içerisinde inşa edilen, müstakil villa tipi evlerden oluşan aile ortamına benzer yapı ve ilişki sisteminde hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;84).

Sevgi evleri, illerin sosyal ve kültürel açıdan uygun ve tercihen okullara, hastanelere yakın yerlerinde müstakil yapılardan oluşan evlerdir. Sevgi evleri projesiyle, toplu bakımın olumsuzluklarının ortadan kaldırılması, çocukların aile ortamına benzer yapı ve ilişki içerisinde büyümeleri sağlıklı ve kendine güvenen kişiler olarak topluma kazandırılmaları hedeflenmiştir (Tornacı,2008;27-28).

2016 yılı sonu itibariyle 92 çocuk evleri sitesinde (631 villa tipi ev) toplam 5257 çocuğumuza fiilen bakılmaktadır (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;84).

3.3.3. Çocuk Evleri

Yukarıdaki bölümlerde ifade edildiği gibi kurum bakımının pek çok sakıncasının ortaya çıkması ve maliyetli bir bakım yöntemi olması nedeniyle günümüzde pek çok ülke kurum bakım hizmetlerinden vazgeçmeye başlamıştır. Türkiye’de de yaygın bir şekilde uygulanan kurum bakımının hem maliyetli oluşu hem de birçok olumsuz yönünün ortaya çıkmasıyla bu bakım yöntemine alternatif model oluşturulmaya başlanmıştır. Bu modele göre çok sayıda çocuğun bir kurumda bir arada kalması yerine çocukların ev ortamında kalması planlanmıştır.

Çocuk evleri, bir sosyal hizmet kuruluşu olarak her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısının çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde ve yaşanabilir bir sosyal çevrede okullara, hastanelere yakın yerlerde bağış olarak alınan, kiralanın veya lojman olarak kullanılan apartman veya müstakil dairelerden oluşan evlerdir. Çocuk evleri, “0-18 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri” olarak tanımlanmıştır (SHÇEK, 3.md.). Bu evlerde 0-18 yaş grubu arasındaki 5-8 çocuğa bir ev ortamı yaratılarak o çocuklara korunma ve bakım sağlanarak, çocukların bedensel ve psiko-sosyal gelişimleri ile eğitimlerinin tamamlanmasına çalışılmaktadır. Böylece korunma altına alınan çocukların bir meslek sahibi edilerek topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmeleri, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamaları, komşuluk ilişkilerini geliştirmeleri ve topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır (SHÇEK Çocuk Evleri Hakkında Yönetmelik,2008).

Çocuk evlerinde bakım hizmeti verilirken belirli unsurlar gözetilmektedir. Bu unsurlar şöyle özetlenebilir: Çocuk evlerine yerleştirilecek çocukların korunma veya tedbir kararları alınmış olmalıdır. Çocuk evlerine korunma ve tedbir kararı alınmamış çocukların kabulü hiçbir şekilde yapılamaz. Çocuk evlerinin çocukların olumsuz çevre koşullarından etkilenmemesi için uygun yerlerde faaliyet göstermesinin sağlanması önemlidir. Buna göre çocuk evleri hem kolay ulaşılabilir hem de güvenliğin sağlanması açısından genellikle şehrin merkezi yerlerinde açılmaktadır. Bir başka unsur ise çocuk evlerinde barındırılacak çocuk sayısıdır. İlgili mevzuata göre çocuk evlerinde barındırılacak çocuk sayısı en fazla 8’dir. Çocuk evleri açılması planlanırken bu sayı göz önünde tutulmaktadır (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/html/143>,Erişim Tarihi: 28.10.2016).

Çocuk evlerinin çocuklar açısından önem taşıyan bir diğer unsuru ise çocuk evlerine dışarıdan bakıldığında bu yerin çocuk evi olduğunun belli olmamasıdır. Korunmaya muhtaç çocukların sosyal yaşamda en fazla karşılaştıkları problemlerin başında damgalanma gelmektedir. Sokaktan veya evin yanından geçen kişilerde yetimler, öksüzler veya kimsesizler gibi acıma hissi uyandıracak duygulara yol açmamak için çocukların barındırıldığı evlerin kapısına bu konularda korunmaya muhtaç çocukların yaşadığını belirten işaret veya tabela asılmaz. Evin herhangi bir yerinde yardımsever kişi veya kurumlara teşekkür mahiyetinde köşe yapılamaz (SHÇEK Çocuk Evleri Hakkında Yönetmelik,2008).

Çocuk evlerine yerleştirilecek çocuklarda dikkat edilecek hususlar ise çocukların, ağır ruhsal veya zihinsel özürlü olmaması, sürekli bakım ve tedavi gerektiren sağlık sorununun bulunmamasıdır. Çocuk evlerine kabulü yapılan çocuklardan uyum sorunu yaşayan çocuklar için psikolog veya psikiyatrist desteği alınarak çocuğun eve uyum sağlaması yönünde mesleki çalışmalar yapılır. Çalışma ve uğraşlar sonunda eve hiçbir şekilde uyum sağlayamayan çocuklar için çocuğun yaş ve özellikleri de dikkate alınarak çocuk yuvaları veya yetiştirme yurdu gibi kurum bakımı tekrar değerlendirilir. Bir başka ifadeyle çocuk evlerinde uyum sorunu çeken çocuk olması hâlinde çocuğun özelliğine göre çocuk yuvası, yetiştirme yurdu veya rehabilitasyon merkezlerinden birinde bakım ve koruma sağlanır (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu;68).

2016 yılı sonu itibariyle 1092 çocuk evinde toplam 5626 çocuğa fiilen bakılmaktadır. Çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezleri oluşturulmuştur. 2016 yıl sonu itibariyle ülke genelinde 75 ilde 77 Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezleri hizmet sunmaktadır (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu;84).

3.3.3.1.Çocuk Evlerinin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

3.3.3.1.1. Olumlu Yönleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi kuruluşların kalabalık olması, kuruluş çalışanlarının çocukların özelliklerine göre davranma imkânını ortadan

kaldırmaktadır. Çocuk evlerinde ise hem çocukların sınırlı sayıda oluşu hem de çocuklara bakım hizmeti veren personel sayısının az olması ve sürekli değişmemesi çocukların bağlanma, güven duygusu ve kişisel gelişimi açısından olumlu bir sonuçtur. Çünkü az sayıda çocukla ilgilenen personel çocukların özelliklerine göre bakım ve ilgiyi verebilecek, çocuklarla daha yakından ilgilenecektir. Çocuk evlerinin çocuk üzerindeki faydalarını maddeler halinde sırlamak mümkündür. (Başer,2013;61-65)

- Çocuklarda aidiyet duygusu gelişmekte ve kullandığı malzemeleri koruma refleksi artmaktadır.

- Yaşadıkları eve çok kısa sürede alışmakta, uyum sağlamakta ve yaşam alanları ile özdeşleşmektedir.

- Hareketli davranışlarının (koşma, yüksek sesle konuşma vb.) azaldığı ve daha sakin davrandıkları kendilerini daha rahat ifade edebildikleri küçük yaş grubunun bu süreçte daha uyumlu ve daha başarılı oldukları gözlemlenmektedir.

- Evlerde çalışan personeli ebeveynleri gibi benimsemektedir

- Çocukların daha önceden gözlemlenen kendilerine acındırma ve çevrelerinde bulunan kişilerden bir şeyler talep etme alışkanlıkları sonlanmaktadır.

- Birbirleri ile paylaşımları artmakta, kardeşlik duyguları öz güvenleri geliştirmekte, arkadaş ilişkilerinde agresif tutumların yerine daha kabul edilebilir davranışlar geliştirmekte, ev içi diyaloglarla, arkadaş iletişimleri daha verimli hale gelmektedir.

- Öz bakım; el, yüz, diş temizliği vb daha fazla önem vermekte, odalarını, yataklarını ve dolaplarını kendileri düzenlemekte, küçük yaş grubu çocuklar, kıyafetlerini yardımsız giyebilmekte, verilen görevler nedeniyle sorumluluk duyguları gelişmektedir.

-Eve yapılan alışverişlere katılımları ile para ve malzeme kullanımını öğrenmekte, ihtiyaçlarını rasyonel gidermekte, harcamaları daha dikkatli ve düzenli yapmakta, harçlıklarını bilinçli kullanmaktadır.

- Komşuluk ilişkilerinde olumlu gelişmeler yaşanmakta, komşuları ile diyalog kurarak toplum içinde yaşam kurallarına uymaya başladıkları gözlemlenmektedir.

- Akademik başarıları artmakta, çocukların okul içerisinde uyumları ile ilgili olarak gelişme gösterdikleri okuldaki öğretmenleri ve rehber öğretmenleri tarafından

belirtilmektedir.

- Kurum bakımına göre ev sisteminde birebir ilişkilerin daha yoğun yaşanması ve çocukların birbirlerine karşı kontrollerinin daha fazla olması nedeniyle olumsuz davranışlar daha az görülmektedir. Ev ortamında çocuğa yönelik gözlemler, bire bir iletişim ve etkileşim artmakta, bunun sonucunda çocuğun psiko-sosyal sorunlarının tespiti ile değerlendirilmesi daha hızlı olmaktadır.

-Kuruluşlarda yaşanan izinsiz ayrılma davranışı çocuk evlerinde yaşanmamakta, çocuklarda aile olma kavramı gelişmektedir.

-Toplumun kendilerine verdiği değeri fark etmekte ve yetişkinlere karşı geliştirdikleri güvensizlik duygusu değişmektedir.

3.3.3.1. Olumsuz Yönleri

Çocuk evlerine yerleştirilecek çocukların uygun olarak seçilmemesi bir takım olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Uzun süre sokakta yaşamış, olumsuzluklarla karşılaşmış, sürekli yuva ve yurttan kaçmayı alışkanlık hâline getirmiş özel eğitim ve rehabilitasyona ihtiyacı olan çocuklar çocuk evlerine yerleştirildiklerinde yaşadıklarını olumlu bir şekilde anlatırlar. Bu durum çocuk evlerinde kalan diğer çocukların da bu anlatılanlardan etkilenecek sokağın çekiciliğine kapılması, çocuğun çocuk evinden ve okuldan kaçması gibi sonuçlara yol açabilecektir.

Çocuklar, çocuk evlerindeki bakım görevlileriyle birtakım problemlerde yaşarlar. Günümüzde çocuk evleri projesi yeni olmasına rağmen çocuklara kötü muamele yapmak, ihmal ve istismardan tutuklanan bakım görevlileri bulunmaktadır. Bakım elamanlarıyla ilgili bir başka olumsuzluk da ihmal ve istismar gibi olayların fark edilmesinin zaman almasıdır. Çünkü kuruluşlarda personel birbirini kontrol etmekte, ihmal ve istismara uğrayan çocuklar arasında da zaman zaman dayanışma gelişmekte ve şiddet uygulayanlar şikâyet edilebilmektedir. Oysa az sayıda personel ve çocuğun barındığı çocuk evleri açısından bu durum bir dezavantaj olmaktadır.

Bazı çocukların, özellikle 3 yaşından küçük çocukların özel bakıma ve anne kucağına ihtiyaçları vardır. Kurumlarda ve çocuk evlerinde sık sık bakıcı değiştirmesi söz konusu olup bu durum çocuklar üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Ayrıca çocuk evlerinde görevlendirilen bakıcı anne veya bakım elemanının düşük ücretlerle iş güvencesiz ve hizmet satın alımı yoluyla

görevlendirilmesi çalışan personelin motivasyonunu olumsuz etkilemekte bu durum personelin çocuklara yaklaşımında olumsuzluklara neden olmaktadır. Son zamanlarda yerel yönetimlere devredilmesi düşünülen çocuk koruma hizmetlerinin yerel yönetimlerce sunulması halinde, yerel yönetimlerin kendi siyasetini kuruma yansıtacağı endişesi de bulunmaktadır.

3.3.4. Yetiştirme Yurtları

Yetiştirme yurtları, 13 - 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmelerini ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHÇEK Kanunu, 3.md).

Yetiştirme yurtları, korunmaya muhtaç çocuk konumunda bulunup ailesinin yanında korunmasının gerçekleştirilemediği çocukların, toplumsallaşma sürecinin tamamlanacağı ve sosyal hayata atılacağı son kurum bakımı ortamıdır. Burada 18 yaşını dolduran çocuklar reşit olarak ayrılmakta ve toplum içinde kendilerine bir yer edinmeye çalışmaktadır.

Yetiştirme yurtları 13-18 yaş grubundaki kız ve erkek çocuklarına hizmet sunduğu için kız yetiştirme yurtları ve erkek yetiştirme yurtları olarak ikiye ayrılarak değerlendirilmektedir.

Yetiştirme yurtları bir kışla, bir ıslahevi olarak değil, çocukların aile ortamı biçiminde birlikte yaşadıkları bir topluluk meydana getirmelerini sağlayacak örgütsel yapı içinde olmalıdırlar. Yurtların kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilmeleri için, bütün etkinliklere uygun bir örgütsel yapıya sahip olmaları gerektiği gibi personelin de bu işlevlere sahip olması gerekir (Cılga,1999;230).

İdeal bir yetiştirme yurdunda birkaç sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, pedagog, rehber öğretmen, branş öğretmenleri bulunmalıdır. Bununla beraber yetiştirme yurtlarının çoğu incelendiğinde bu anılan mesleki personellerden en fazla bir ya da birkaçının istihdam edildiğini görmekteyiz. Özellikle yetiştirme yurtlarında sosyal servislerinde 1 mesleki personelin çalıştığı görülmüştür. Kadrolu öğretmen sayısı çocuklara yetecek sayıda değildir.

2016 yılı sonu itibariyle 8 yetiştirme yurdunda toplam 396 çocuğa fiilen bakılmaktadır. Yetiştirme yurtlarının toplum ve diğer kurumlarla ilişki kurabilmeleri

amacıyla şehir içinde kurulmalarına dikkat edilmelidir. Aksine uygulamalar çocukların toplumdan soyutlanmalarına neden olarak uzun dönemde toplumsal sorunların da ortaya çıkmasına yol açabilecektir (Bulut,1998;23). Yetiştirme yurtlarındaki barınma ve beslenme imkanlarının niteliği de, çocukların gelişimi açısından çok önemlidir. Bu yüzden, barınma ve beslenme düzeni çocukların fiziki, sosyal ve kültürel yönden gelişmelerine uygun bir yapıya sahip olmalıdır. Bu niteliklere sahip bir yetiştirme yurdu, çocukların sosyalleşmelerini de olumlu yönde etkileyecektir (Cılga,1999;65).

Yurt ortamı, her ne kadar aile ortamına benzetilmeye çalışılsa da yurttaki yetişen çocukların iletişim kurdukları kişiler ve ilişkiler daha resmidir. Aile içinde yaşanan iletişim ise daha samimidir. Yurt ortamındaki yetiştirme biçimi ve yönlendirme anlayışı, çocukların geleceğe ilişkin kaygılarının artmasına neden olmakta; bu çocukların geleceğe bakışı, umutları, beklentileri, ailesi yanında yetişen çocuklardan farklılık göstermektedir (Kaya, 2003; 124). Bu kurumlarda büyüyen çocuklar hırçın ve saldırgan ya da pısrık ve silik kişiliklere sahip olabilirler. Bu çocukların genellikle mutsuz, hayattan umutsuz ve şikâyetçi oldukları belirlenmiştir. (Bilen, 2004; 234)

Yetiştirme yurtlarındaki çocukların kurum dışındaki kişilerle kurum içindeki ilişkileri sınırlandırılmıştır. Koruma altındaki çocukların dış çevre ile ilişkilerini sınırlandıran, denetim ve kontrol altında tutan bu hükümler, eğer çocuğun yararına aykırı biçimde uygulanırsa onun duygusal, zihni ve sosyal gelişimini engelleyebilir. Bu nedenle, bu hükümler yetiştirme yurtlarına özgü yaşamın niteliğini verimli ve etkili bir yapıya yöneltecek biçimde yeniden düzenlenmelidir.

Yetiştirme yurdunda korunma ve bakım altında bulunan ergenlerin biyo-psikososyal açıdan tam iyilik haline kavuşması, hak temelli, nitelikli bakım ve korunma hizmetlerinin ihtiyaç içindeki koruma kararı verdiğimiz bütün grupları kapsamaması beklenir. Küçük yaşta gruplar için de koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılıp etkili izleme ve değerlendirme ayağının güçlendirilmesi önemlidir. Ayrıca yeterli profesyonel alımı ve yerinde (mahalli düzeyde) verilecek hizmetlerin standartlarının Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından tespit edilip yürütülmesi de önemlidir (Karakuş vd.,2012;140-141).

3.3.5. Çocuk Yuvaları

Çocuk yuvaları, 0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHÇEK Kanunu, 3.md.).

Çocuk yuvalarında bulunan çocukların eğitim, öğretim ve sağlık hizmetlerinden faydalandırılmaları, yedirilmeleri, bakılmaları, giydirilmeleri, misafirlerinin ağırlanması, ulaşım ve tatil ihtiyaçlarının karşılanması, harçlıklarının verilmesi gibi temel ihtiyaçlarının nasıl sağlanacağı yönetmeliklerle tespit edilmiştir (SHÇEK, 2007; 18).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce, son yıllarda çocuk yuvalarının toplu bakım modelinden uzaklaştırılması için getirilen düzenlemeler ile yatak odalarında ranzadan, tek kişilik yataklara geçilmiştir. Kurum kapasiteleri düşürülerek odalarda kalan çocuk sayıları da 10-15'ten ve kurumun yapısına göre 2-4 kişilik odalar haline dönüştürülmüştür. Odalarda ahşap yataklar, elbise dolapları bulunmakta, ayna ve resimler asılarak sıcak ve samimi bir ortam sağlanmasına çalışılmıştır. Bu kapsamda çocuk yuvaları iç düzenlemeler ile küçük gruplara bölünerek ev ortamına yakın üniteler oluşturulmuştur. Bu şekilde çocukların dinlenebilecekleri, televizyon seyredip, ders çalışabilecekleri çok amaçlı bölümler oluşturulmuştur. Bu düzenlemeler yapılırken yuvaların çocukların evi olduğu gerçeğinden hareket ederek; rahat, donanımlı, yaş durumlarına uygun mekânlar ortaya konmasına çalışılmıştır. Ayrıca çocukların yemek yapmayı öğrenebilecekleri uygulama mutfakları oluşturulmuştur (<http://www.shcek.gov.tr/cocuk-yuvalari.asp> Erişim Tarihi:9.10.2016).

Çocuk yuvalarında Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu, Sosyal Servis ve ilgili yasalar gereği gerekli diğer komisyon ve kurullar bulunmaktadır. Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu; müdür, müdür yardımcısı, sosyal hizmet uzmanı (sosyal çalışmacı), psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, çocuk eğiticisi, doktor, diyetisyen ve hemşireden oluşmaktadır. Kurulun başkanı müdür, bulunmadığı zaman da vekilidir. Mesleklerarası koordinasyon ve ekip çalışmasını sağlayan bu kurul her ay toplanmaktadır (Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, 6. md.).

Çocuk yuvalarında, mesleki çalışmaları koordineli bir şekilde yürütmek üzere,

sosyal hizmet uzmanı (sosyal çalışmacı), psikolog ve çocuk gelişimciden oluşan bir sosyal servis bulunmaktadır. Servis çalışmalarını müdür yönetiminde yürütmektedir. Sosyal servis elemanları kuruluştta çocuklarla doğrudan ilgili olan personeli yönlendirme sorumluluğu taşımaktadır (Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, 7. md.).

2016 yılı sonu itibariyle 6 çocuk yuvasında toplam 323 çocuğumuza fiilen bakılmaktadır. Çocuk yuvalarında bilgisayar sınıfları oluşturulmuş, çocukların bilgi ve teknolojiye yararlanmasına olanak sağlanmıştır. Bahçe düzenlemesi yapılırken olanaklar ölçüsünde oyun bahçeleri, yeşil alanlar, kum havuzları, basket veya futbol sahaları düzenlenmiştir. Özellikle kış aylarının yoğun geçtiği illerde çocukların bina içinde oyun oynayabilecekleri veya boş zamanlarını değerlendirebilecekleri kış bahçeleri oluşturulmuştur (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;84).

3.3.6. Çocuk Destek ve Gelişim Programı

Çocuk evleri, yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarında korunma ve bakım altında bulunan çocukların ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulacak modüllerin belirlenmesi, eğitimlerin standartlaştırılması, değişen şartlara göre kendini yenileyebilen, müdahale yöntemlerini de içeren bir modüler sistem oluşturulması amacıyla “Çocuk Destek ve Gelişim Programı”nın oluşturulmasına ihtiyaç duyulmuştur (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu;85).

Bu kapsamda risk analizi yapılarak ihtiyaç ve sorunların tespit edilmesi amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bir proje ekibi oluşturularak merkez ve taşra personelinin katılımı ile bir çalıştay gerçekleştirmek amacıyla çalışmalara başlanılmıştır.

3.3.7. Çocuk ve Gençlik Merkezleri

Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM); sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocukları bedensel, ruhsal ve duygusal gelişimleri açısından tehlike yaratabilecek risklerden korumak, temel gereksinimlerini gidermelerine yardımcı olmak, gerektiğinde geçici olarak barınmaları için gerekli hizmetleri sunmak veya sunulmasını sağlamak, belirli bir süreç sonunda kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlayıcı her türlü sosyal hizmet müdahaleleri ile rehabilite edici mesleki çalışmaları gerçekleştirmek, aile ve topluma yönelik çalışmaları yapmak amacıyla

kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2.md.).

Çocuk ve Gençlik Merkezleri ailesiyle ilişkisi az veya çok devam etmekle birlikte günün önemli bir bölümünde, aile denetimi ve desteği olmaksızın, yaşadığı mekândan uzakta kendi isteği veya ailesinin isteği ile çalıştırılan çocuklara yönelik hizmet vermek amacıyla kurulmuşlardır. Bu kurumlar eğitim olanaklarından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmış 7-18 yaş grubu sokakta çalışan çocuklara, ailesi ile ilişkisi az olan, ailesi olmayan, evden atılan, evden kaçan ve günün tamamını sokakta geçirip, gereksinimlerinin tamamını veya önemli bir kısmını sokakta karşılayan 7-18 yaş grubu çocuklara hizmet vermektedir.

Bu kurumların bir alt birimi olan ilk müdahale birimlerinde gezici sosyal hizmet ekipleri veya kamu, özel kurumlar veya kişiler tarafından belirlenen veya bildirilen çocukların ilk incelemeleri yapılır. İlk müdahale birimleri bunun yanında giyim, beslenme, sağlık, temizlik gereksinimlerini karşılar, gerektiğinde kısa süreli barınma hizmetinin verir. Çocukların aileleri ile bağlantılar kurar, onların durum ve özelliklerine uygun kuruluşlarla işbirliği veya havale işlemlerinin yapıldığı ilk müdahale birimleri ile sokakta yaşayan çocuk ve gençlerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, çocukları geceleri karşılaşılabilecekleri çeşitli tehlikelerden korumayı hedefleyen, temizlik ve beslenme gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasına yardımcı olur.

Çocuk ve gençlik merkezinde bakım gören çocuklar, tam bir korunma kararı altında bulunmamaktadır. Bu sebeple, merkezi izinsiz terk eden çocuk ve gençler kaçak muamelesi görmezler. Çocuk ve genç merkezden istediği zaman ayrılabilirler. Ancak, çocuk ve gencin rehabilitasyonunun sürdürülmesini sağlamak ve olası tehlikeleri önleyebilmek için varsa ailesi, polis ve/veya jandarmaya bilgi verilmektedir. Çocuk ve gencin merkeze tekrar gelmesi halinde rehabilitasyon programına devam edilmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı toplam 39 Çocuk ve Gençlik Merkezi ve Gözlem Evi'nde, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ve ailelerine yönelik eğitim, danışma ve rehabilitasyon hizmetleri verilmekte bu hizmetler yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır(http://cocukhizmetleri.gov.tr/upload/Node/10542/files/2013Kasim_Ayi_Istatistikler_Erisim Tarihi:12.12.2016).

3.3.8. Gençlik Evleri

Gençlik evleri, kurum bakımından yararlanmakta iken 18 yaşını tamamlayan ya da mevzuatta öngörülen diğer korunma koşulları ortadan kalkan gençlerle doğrudan ilgilenir. Bu kurum gençlerin yetiştirme yurdundan ayrılıp kendi yuvasını kurma aşamasında, meslek elemanları rehberliğinde kendi kendine yeterli hale gelmesini ve toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik uyum kurumlarıdır. Bir başka ifadeyle, korunma kararı altındaki çocuklardan kurum bakımındaki bakım ve korunma hizmetlerinden faydalanma olanakları sona erenlerin toplum içinde desteklenmeleri, izlenmelerini sağlar. Gençlik evleri ile ilgili işlemler, 2828 sayılı kanun ile belirlenmiş genel ilkeler ve ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir ([http:// www.konyashcek.gov .tr/sss.html](http://www.konyashcek.gov.tr/sss.html).Erişim Tarihi:12.11.2016).

Gençlik evleri, öncelikle ailesi olmayan ya da ailesi yanına dönme olasılığı bulunmayan, bu nedenle barınma ihtiyacı yanı sıra ekonomik, sosyal psikolojik desteğe ihtiyaç duyan gençler için düzenlenmiştir. Gençlik evleri, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı il müdürlüklerince işletilmektedir. Yetiştirme yurtları müdürlükleri, korunma kararının kalkması nedeni ile kuruluşlardan ayrılan gençlerden ailesi olmayan veya ailesi yanına dönemeyenlerden barınma ve gelir yoksunluğu içinde olanları sosyal hizmet uzmanının hazırlayacağı sosyal inceleme raporu ile birlikte il müdürlüğüne bildirerek bu durumdaki gençleri, gençlik evlerine yerleştirmektedir (SHÇEK,2009 Yılı Faaliyet Raporu;56).

3.3.9. Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri İle Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri

Bu modelde, çocuk evleri modeli gibi, çocuk koruma sisteminin güncel kamu politikaları olarak son dönemlerde ortaya çıkmıştır. SHÇEK Kanunu, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri'ni(KBRM), suça sürüklendikleri adliye veya emniyet birimlerince tespit edilen çocuklarla, ilgilenen kurum olarak öngörmüştür. Bu merkezler suçlu çocuklara davranış bozukluklarının giderilmesi amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıp, topluma tekrar adapte oluncaya kadar, geçici süreli bakım ve korunma hizmeti vermektedir. Yine kanuna göre bu merkezler 7- 18 yaş grubunda yer alan erkek ve kız çocuklarına ayrı ayrı birimlerde sunan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 3.md.)

SHÇEK kanuna göre Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocuklarla ilgilenir. Bu merkezlerde olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı yerlerdir. Bu merkezlerde geçirilen süre içerisinde çocukların aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütülür ve kız ve erkek çocuklara yönelik yatılı sosyal hizmet verilir (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu;85).

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunması gereken çocukları iki kısımda ele almıştır. Bunlar korunma ihtiyacı bulunan ve suça sürüklenen çocuklardır. Aynı kanun barınma ve bakım tedbirleri ile ilgili olarak da SHÇEK'in sorumluluklarını belirtmiştir (Çocuk Koruma Kanunu, 10.md.). Kanunun uygulanmaya başlamasıyla birlikte, korunma ihtiyacı olan çocuklarla, suça sürüklenen çocukların aynı ortamı paylaşması, çocuk koruma sistemi üzerinde yapıcı etkilerden çok yıpratıcı etkileri ortaya çıkarmıştır. Çok büyük oranda ekonomik yoksunluk veya aile parçalanması neticesinde korunma altına alınan çocuklara hizmet veren kuruma son dönemde cinsel istismara uğramış çocuklar gibi örselenmiş çocukların kabul edilmeye başlanmıştır. Bu durum hizmetlerin etkililiğinde sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle yukarıda ifade edilen rehabilitasyon merkezleri ihtiyaçlara paralel olarak ortaya çıkmıştır.

Çocuk Koruma Kanunu, SHÇEK'e ciddi görevler vermiştir. SHÇEK, yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarında kalmakta olan ve özellikle ekonomik yoksunluk ve aile parçalanması neticesinde kurum bakımına alınan çocuklara aynı nakdi ve sosyo-ekonomik anlamda sosyal yardımlarla desteklenmiştir.

SHÇEK, son yıllarda ifade etmeye başladığı, vizyon ve misyonuyla ilgili kamu politikalarını KBRM ve BSRM'ler aracılığıyla yeni forma sokmaktadır. SHÇEK, temel düşünce eksenini, çocuğun ailesi yanında korunması, ailesi yanında korunamayacak çocukların koruyucu aile yanında korunması, acil olarak ailesinin yanından uzaklaştırılması veya ailesinin yanında kalması uygun olmayan çocukların ev tipi örgütlenme içinde, üst düzeyde toplumsallaşma olanağıyla korunması ve suça sürüklenen veya ihmal ve istismar sebebiyle travma sürecinde olan veya davranış bozukluğu gösteren çocukların ise yeni rehabilitasyon merkezlerinde korunması

üzerine oluşturmaktadır.

3.3.10. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Hizmetleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, koruyucu ve önleyici hizmetlere verdiği önem kapsamında çalışan anne-babanın 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bakımlarını gerçekleştirmek, bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla Kreş ve Gündüz Bakımevi hizmetleri yürütmektedir.

2016 yılında Bakanlığa bağlı faaliyet gösteren toplam 2048 özel kreş ve gündüz bakımevi ve çocuk kulübünde bakılan toplam çocuk sayısı 79.876'dır. Koruyucu ve önleyici bir hizmet modeli olarak geliştirilen "Ücretsiz Bakım Hizmeti" ile ekonomik güçlük içinde bulunan ailelerin çocukların % 3 kontenjan ayrılarak özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüplerinden ücretsiz yararlanmaları sağlanmaktadır. Bu bakım türünden: (SHÇEK,2016 Yılı Faaliyet Raporu:72-73)

- Ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan, anne ve babası ölü olup, bir yakını tarafından bakılan çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan tek ebeveyni ile yaşayan çocuklar,
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Kadın Konukevlerinde bulunan kadınların çocukları,
- Cezaevlerinde bulunan kadın mahkumların çocukları.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kuruluşlarda korunma altında bulunan çocukları,
- Ekonomik durumlarına bakılmaksızın şehit ve malûl gazi çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan engelli ebeveyni olan çocuklar yararlanmaktadır.

3.3.10.1. Sevgi Zinciri Uygulaması

Çocuk Yuvaları ve Çocuk Evlerinde korunma altında bulunan 0-6 yaş grubu çocukların, Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile diğer resmi kuruluşlar bünyesindeki anasınıfı-anaokulu hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaktadır.

"Sevgi Zinciri" uygulamasının, yuva ortamında kalan çocuklara; sosyal,

duygusal, fiziksel, zihinsel, dil gelişimlerine, aile yanından gelen çocuklarla sosyal ilişki kurma ve sürdürme becerilerine oldukça yardımcı olduğu görülmektedir (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr>.Erişim Tarihi:23.01.2017).

3.3.10.2. Uçurtmayı Vurmasınlar Uygulaması ve Protokoller

Adalet Bakanlığı ile 01.12.1997 tarihinde imzalanan ve 23.07.2002 tarihinde güncellenen protokol ile Adalet Bakanlığı'na bağlı, Ceza ve İnfaz Kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların, 0–12 yaş grubu çocuklarının, cezaevi yaşamının olumsuz koşullarından bir ölçüde uzaklaştırılmaktadır. Bu çocukların kreş ve gündüz bakımevleri ve çocuk kulüplerinde bakılmaları, gerektiğinde korunma altına alınarak çocuk yuvalarına yerleştirilmeleri, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri (SED) hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaktadır (SHÇEK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu;74).

3.3.11. Türkiye’de Çocukların Korunması ve Sivil Toplum

Gelişmiş ülkelerde çocukların korunması konusunda etkin üç yapı bulunmaktadır: Aile, devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri. Sivil toplum örgütlerinin çocukların korunması alanında etkin biçimde çalışması hizmetlerin kalitesinin artmasında, daha katılımcı ve demokratik çalışmaların yürütülmesinde, toplumun yapılan çalışmalara etkin bir biçimde katılımının sağlanmasında oldukça önemlidir. Bunun yanında, sivil toplum örgütlerin devlet tarafından sağlanan hizmetlerin denetlenmesi ve ihmal ve istismara uğrayan çocukların savunuculuğunun yapılması konusunda da ciddi çalışmaları olabilmektedir.

Sivil toplum örgütleri, çocukların korunması konusunda makro düzeyde etkili çalışmalarda bulunabilmektedirler. Özellikle, ihmal ve istismara uğrayan çocuklara yönelik yapılacak kanunların veya yasal düzenlemelerin çocuk haklarına uygunluğu konusunda yapılacak lobi çalışmaları yapmaktadır. Yine medyanın konuya yönelik daha etkili ve verimli bir biçimde kullanılması, sivil toplum örgütleri tarafından yapılacak etkili ve verimli çalışmalara yol açacaktır.

Türkiye’de, günümüzde ihmal ve istismara uğrayan çocukların korunması konusunda çalışan sivil toplum örgütlerin sayısının giderek arttığı gözlenmektedir. Hiç kuşkusuz olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilecek bu durum, 2828 numaralı kanuna da yansımış ve kanunda bir değişiklik yapılarak, SHÇEK’in

denetleyici rolü saklı kalmak koşuluyla, sivil toplum örgütlerin bu alandaki çalışmaları yürütebilecekleri ifade edilmiştir. SHÇEK kanunu kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, devletin denetim ve gözetiminde, sivil toplum kuruluşları ile halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülür. Sunulacak bakım ve diğer hizmetlerin kapsamı ve bu hizmetleri verecek olan gerçek ve tüzel kişilerin izin, çalışma usul ve esasları ve diğer hususlar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir (SHÇEK Kanunu;4.md.).

Türkiye’de çocukların ihmal ve istismardan korunmasına ilişkin etkin bir biçimde çalışan yeterli sayıda sivil toplum örgütleri bulunmamaktadır. Bu durum, çocukların korunmasına yönelik bütün hizmetlerin devlet tarafından sunulmasına ve sunulan hizmetlerin de bağımsız birimlerce denetlenememesine neden olmaktadır. Bu nedenle, ihmal ve istismar konusunda çalışan sivil toplum örgütlerin desteklenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Hiç kuşkusuz, ihmal ve istismar konusunda çalışan sivil toplum örgütlerin sayısı arttıkça, çocuk haklarına duyarlı sosyal hizmet uygulamalarının da artacağı söylenebilir.

3.3.11.1. Çocuk Köyleri

Çocuk köyleri, korunmaya muhtaç durumda bulunan çocuklar için sıcak bir aile ortamı sağlamaya çalışan ev tipi kurumların başında gelmektedir. Bu anlamda bir ilk olan SOS Çocuk Köyü, politik ve dini açıdan tamamen bağımsız olan özel bir yardım kuruluşu ve sivil toplum örgütüdür (Bıyıklı,1983;4-5). İlk SOS Çocuk Köyü, kendisini İkinci Dünya Savaşı’nda evlerini, güvenliklerini ve ailelerini kaybeden çocuklara adanmış bir kişi olan Hermann Gmeiner tarafından 1949 yılında Avusturya’da kurulmuştur.

Hermann Gmeiner’in başlattığı yardım organizasyonu pek çok bağışçı ve çalışanın desteğiyle bugün bütün dünyada çocuklara yardım elini uzatabilecek kadar büyümüştür. SOS, sosyal gelişmeyi gözetken bağımsız bir sivil toplum organizasyonu olarak farklı din ve kültür özelliklerine saygı duyarak 132 ülkede 500’ü aşkın Çocuk Köyü’nde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ruhuyla çalışmakta ve çocuk haklarını dünya ölçüsünde geliştirmektedir ([http:// www. soscocukkoyudernegi. org.tr/uluslararası.php.Erişim](http://www.soscocukkoyudernegi.org.tr/uluslararası.php.Erişim) Tarihi:01.04.2017).

SOS Çocuk Köyleri, terk edilmiş veya bakıma muhtaç çocuklara baktığı gibi yerel yönetimler ile işbirliği içinde çocuklarını terk etmeye meyilli, kırılgan ailelerin, çocuklarına da el atmaktadır. Yine SOS bu tip ailelerin çocuklarını terk etmelerini önleyici tedbirler geliştirerek, bu aileleri bir arada tutabilmenin yollarını araştırmaktadır. Yerel gönüllüler ile ailelere maddi ve manevi destek sağlayarak ailelerin parçalanmalarını ve çocukların sokaklara dökülmesini önlemeye çalışmaktadır. SOS Çocuk Köyleri, çocuk köyü kurmaya yardım ettikleri ülkelerde o ülkenin örf ve adetlerinin köyde saygıyla uygulanmasına özen gösterir ve devletin her türlü hassasiyetini de dikkate alır ([http:// www.soscocukkoyudernegi.org.tr/uluslararası.php.Erişim](http://www.soscocukkoyudernegi.org.tr/uluslararası.php.Erişim) Tarihi:01.04.2017).

Çocuk köyleri;

- Korunmaya muhtaç çocuklara özellikle annenin bulunduğu bir aile sağlamak ve onları anne sevgisi ve aile anlayışı içinde barındırmak ve eğitmek,
- Korunmaya muhtaç çocukların bedenlen, ruhen, ahlâken ve fikren olumlu gelişmelerini sağlamak ve yaşamda karşılaşılabilecek zorlukları yenmesini öğretmek,
- Çocukları, ait olduğu toplumun örf ve adetlerine göre eğiterek, toplum içinde yapıcı ve verimli bir kişilik kazanmalarına çalışma amacıyla faaliyette bulunmaktadır (Bıyıklı,1983;4).

Türkiye’de ilk çocuk köyü Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı aracılığı ile kurulmuş olan Bolluca Çocuk Köyü’dür. SHÇEK’e bağlı olarak ise Urla-Barbaros Çocuk Köyü, Saraylı Çocuk Köyü, Kocaeli Çocuk Köyü gibi çocuk köyleri faaliyette bulunmuş ancak bu çocuk köyleri daha sonra kapatılmıştır. Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak faaliyette bulunan çocuk köyü bulunmamaktadır ([http:// www.çocukhizmetleri.gov.tr/çocukköyleri//.aspx.Erişim](http://www.çocukhizmetleri.gov.tr/çocukköyleri//.aspx.Erişim) Tarihi:03.04.2017).

SONUÇ

II. Meşrutiyet dönemine denk düşen ve esas olarak ‘savaş yetimleri’ olarak özel bir KMÇ grubu için kurulan Darüleytamları ve Kazım Karabekir’in çabalarını gelip geçici bir durum olarak değerlendirmek gerekmektedir. Bu iki çaba da savaş ve savaşın etkisinin yavaş yavaş ortadan kalktığı 1920’li yılların başlarından itibaren sona erecek ve geleceğe bir miras bırakmayacaktır. Ancak Cumhuriyet dönemi ile birlikte çocuk, yeni bir ulusun inşasında önemli bir özne olduğundan çocukları korumaya yönelik çalışmalarda çeşitlenme ve mevzuatta bir genişleme yaşanmıştır. Ayrıca II. Meşrutiyet’le başlayan devlet ve toplum hizmetindeki sivil örgütler geleneği sürdürülmüş ve çocuk koruma alanında çalışan dernekler devlet tarafından desteklenmiştir. Bunun yanında çocuk yoksulluğunun artması, okullaşmanın genişlemesine bağlı ve daha çok görünür olmuştur. Sivil örgütlerin yetersiz kalması nedeniyle çeşitli kamu birimleri de doğrudan sorumluluk almaya başladığından süreç içinde ve özellikle 1930’lı yıllarla birlikte ‘karma’ bir döneme girilmiştir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerde çocuklara ilişkin sosyal refah politikasının ana hedefi, kamunun uzun yıllar boyunca alanda etkin yer almayarak, KMÇ’nin korunmasını hayırseverlik, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma alanına bırakmasıdır. Cumhuriyet dönemine bakıldığında 1950’li yıllara kadar devletin KMÇ alanında doğrudan sorumluluk üstlenmemesinin temel bir politika tercihi olarak şekillendiği görülmektedir. Bu yıllarda kentleşme ve kentsel yoksullukta da bir ivme olduğu görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu dönemde artan sanayileşme, göç ve kentleşme Cumhuriyet dönemi modernleşmesinin birinci dalgası olarak da değerlendirilebilir. Genel anlamda da Türkiye’de sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlere ilişkin düzenlemelerin bu süreçte başladığı bilinmektedir. Çocuklara ilişkin sorunlara yönelik merkezi ilginin; mevzuat düzenlemelerinin, araştırmaların, kurumsallaşma ve müdahalelerin yapıldığı dönemlere bakıldığında özellikle 1940’lı yıllarda belirgin bir artış gözlenmektedir. Bu yıllar çocuklara ilişkin sorunların artık ciddi bir kamusal sorun olarak da değerlendirildiği bir dönemdir. 1950’lere kadar çocuklar rejimin inşası için eğitilecek öznelerdir; yani çocuklar kendi başına bir değer olmaktan ziyade ulusu ilerletecek öznelerdir. Çocukları kamunun koruması gerektiği fikri esas olarak 1949 yılında çıkarılan ilk KMÇ Kanunu sonrasında somut olarak gelişmeye başlamıştır. Bu bağlamda söz konusu

dönem bir kırılma noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Osmanlı modernleşmesi ile başlayan KMÇ'lere ilişkin kurumsallaşma ve kamusallaşma, ortaya çıkan savaşlar ve sonuçlarına bağlı olarak II. Meşrutiyet dönemi ile kesintiye uğramıştır. Bu dönemde başlayan 'sosyal yardım'ın sivil kesime devri politikası, Cumhuriyet rejimi tarafından da 1940'lı yılların sonuna kadar sürdürülmüştür. Bu çerçeveden bakıldığında KMÇ'lere ilişkin politikaların gelişim seyrinin ayrı bir dönemleştirmeye tabi tutulması gerektiği açıktır.

Türkiye'deki çocuk koruma sisteminde temel unsurlar, Batıdaki çocuk koruma sisteminin oluşmasında da görüldüğü gibi, kamu sorumluluğunun ortaya çıkması, alanın kurumsallaşması, mesleki bilgi ve tekniklerin uygulamaya girmesiyle başlamıştır. 1950'li yıllardan itibaren artık KMÇ söylemi her yerde baskın bir dildir. Ancak kavramın içeriği hâlâ temel olarak özel bir çocuk grubuna, 'kimsesiz' çocuklara gönderme yapmaktadır. Bu tarihten itibaren ise yasal düzenleme eksikliği değil yasaların uygulanmaması ya da uygulamadaki yetersizlikler tartışılmaktadır.

1959 yılında çıkan Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kanunu ve ardından 1961 yılında eğitime başlayan ilk sosyal hizmet okulu olan Sosyal Hizmetler Akademisi çocuk koruma sisteminin şekillenmesinde diğer önemli bir aşamadır. Genel olarak Batı tarihinde geç ortaya çıkan profesyonel 'sosyal hizmet mesleği', Türkiye'de de çocuk koruma sisteminin oluşma sürecinin sonunda, yani 1960'larda ortaya çıkmıştır. Ayrıca 1961 yılında SSYB bünyesinde kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, KMÇ'ye yönelik kurumsal hizmetler, okullaşma, yayınların artması gibi birçok alanda önemli katkılar sunmuştur. Bu kurumsallaşmayla birlikte 1960'lara gelindiğinde çocuk koruma sistemi temel öğelerinin biçimsel olarak tamamlandığı söylenebilir. Ancak toplumun sosyolojik dönüşümü; kentleşme, kentsel yoksulluk, halktan gelen hizmet talebi karşısında devletin sosyal alanda kurumsallaşması ya da bürokratik yönetsel yayılmadaki yetersizlik hâlâ ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, 1960'lara gelindiğinde kamunun yaygın ve çeşitlenmiş çocuk sorununa yaklaşımı ancak 'çocukların korunması' noktasına gelebilmiştir. Bütün çocukların eğitime dâhil edilememesi, koruma şemsiyesine altına alınamaması ve bütün koruyucu yasaların gerektirdiği kurumsallaşmanın gerçekleşmemesi netice olarak 'çocuk refahı'nın gerçekleştirilmemesine yol açmıştır. Bu nedenle genel olarak sosyal alanda ve özel

olarak KMÇ alanının hâlâ yetersiz bir örgütlenme içinde olduğu ya da modernleşmenin bütün KMÇ'yi koruyacak çapta gerçekleşmediği söylenebilir. Bu anlamda hâlâ çocukları koruyacak kamusal bir yapı ortaya çıkaramadığı için toplum hâlâ tam 'toplum' değildir.

Türkiye'deki çocuk koruma çabaları, KMÇ kavramının yaygın kullanımına rağmen esas olarak 'sokaktaki çocuklar', 'suça karışan çocuklar' veya aileleri tarafından devlet korunmasına verilmek istenen çocuklar üzerinden yapılmaktadır. Devlet aktif olarak önleyici hizmetlere henüz yeterince girişmemektedir. Bu sistemin tamamlanması için çocuk koruma faaliyetlerinde görev alacak sosyal mesleklerin daha yaygın olarak alana kazandırılması gerekmektedir. Çocukların aile içinde korunması için gerekli asıl mesleklerden biri olan 'sosyal hizmet' ise ancak 1965 yılından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır.

Türkiye'de geleneksel çocuk koruma yöntemi 2828 sayılı SHÇEK Kanunu temelinde ve "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" kavramı üzerinden sürdürülse de koruma esas olarak, sokak çocukları, suça karışan çocuklar, ihmal ve istismara uğrayan çocuklar ile yoksullukları nedeniyle aileleri tarafından devlet korumasına verilmek istenen çocuklar üzerinden yapılmaktadır. Günümüzde çocuğun korunmaya muhtaç hale gelme nedenlerini ortadan kaldıracak, önleyici ve müdahaleci sosyal hizmet uygulama çalışmaları yeterince geliştirilmemiştir. 2828 sayılı Kanun ve 5295 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuğun aile yanında bakım ve korunmasını esas almış olsa da korunmaya muhtaç çocukların daha çok kurum bakımında bakılıp korunduğu bilinmektedir. Çünkü koruyucu aile ve evlat edinme yönteminin Türk toplumu tarafından yeterince benimsenmediği görülmektedir. Koruyucu aile ve evlat edinme yönteminin Avrupa ülkeleri ile karşılaştırılması yapıldığında Avrupa'daki birçok ülkede bir yılda evlat edindirilen çocuk sayısı Türkiye'de geçmişten günümüze kadar resmi olarak evlat edindirilen çocuk sayısından çok daha fazladır. Koruyucu aile ve evlat edinme yönteminin benimsenmemesi nedeniyle, haklarında korunma kararı alınmış çocuklar, esas olarak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında yani çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında bakılıp korunmaktadır.

Ancak, sosyal hizmet politikalarını belirleyen ve uygulayan ilgili devlet kurumları, son dönemde çocukların korunmasında yeni uygulamalar ve yenilikler ortaya koymuştur.

Buna göre, Avrupa'da olduğu gibi büyük kurumlar kapatılıp küçültülmekte, yuva ve yurtlarda kalan öğrenciler, koğuş sisteminden oda sistemine geçirilmektedir. Ayrıca, aile temelli bakım ve koruma için aileler, ayni ve nakdi yardımlarla desteklenmektedir. Her korunmaya muhtaç çocuk için aileye belli bir miktar ödeme yapılmaktadır. Böylece, korunmaya muhtaç hale gelmiş ancak korunma kararı alınmamış çocuklar ile korunma kararı alınmış ve kurum bakımına yerleştirilmiş olan çocuklar, kendi öz ailelerinin veya varsa yakınlarının yanına döndürülmektedir. Ancak, ayni ve nakdi yardım uygulamalarında, ailenin koşullarının uygun olup olmadığına bakılmadığı, çocuğun koruma altına alınma nedenlerinin devam edip etmediğinin iyi araştırılmadığı, aileye belli bir miktar ödeme yapılarak, çocuğun aileye teslim edildiğine ilişkin ciddi eleştiriler vardır.

Sonuç olarak sosyal hizmetler, kişilerin içinde bulunduğu muhtaçlık durumundan kurtarılarak, ekonomik ve psiko-sosyal yönden sağlıklı bir kişi olarak, toplumsal yaşamdaki yerlerini almaları açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda, korunmaya muhtaç çocukların bakım ve korunma altında buldukları süre içerisinde, toplumla bütünleşme sağlayabilmeleri için çaba gösterilmelidir. Bu amaçla bakım ve korunma altında bulunan çocukların korunma altında buldukları süre içerisinde sağlıklı yetiştirilmeleri önemlidir. Kurum bakımındaki çocukların sağlıklı yetiştirilebilmesi için öncelikle, çocukların kurum bakımına geliş nedenleri göz önünde bulundurularak, rehabilitasyon süreci iyi yönetilmeli ve rehberlik hizmetleri çocukların kurum bakımında bulunduğu süre içerisinde iyi sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

Kanun, Yönetmelik Ve Tüzükler

1982 Anayasası, (2016), www.anayasa.gov.tr. Erişim Tarihi: (30.10. 2016).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu.(2001). T.C Resmi Gazete, 24607, 08 Aralık 2001.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Kanunu.(2004).T.C Resmi Gazete, 25611,12 Ekim 2004.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.(2005). T.C Resmi Gazete, 25876, 15 Temmuz 2005.

Çocuk Yuvaları Yönetmeliği.(1999). T.C Resmi Gazete, 23576, 07 Ocak 1999.

Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği.(2001). T.C Resmi Gazete, 24539, 30 Eylül 2001.

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu.(1983). T.C. Resmi Gazete, 18059, 27 Mayıs 1983.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.(2008).T.C Resmi Gazete, 270, 05 Ekim 2008.

Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğin (1-5) maddesi.(2008).T.C Resmi Gazete, 27035, 25 Ekim 2008.

633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname(2011).T.C. Resmi Gazete, 27958, 08 Haziran 2011.

Kitaplar

Acabey, M. B.(2002). *Soybağı, Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı, Eski ve Yeni Medeni Kanuna Göre Karşılaştırılmalı*, İzmir.

Akyüz, E.(2000). *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. (Ulusal ve Uluslararası Hukukta)* Ankara.

Akyüz, E. (2010). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Akıntürk, T.(2002). *Yeni Türk Medeni Kanununa Uyarlanmış Aile Hukuku*. İstanbul.

Altan Ömer, Z.(2006). *Sosyal Politika Dersleri.Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*.

Alşan, S.(1994). *Çocuğun Korunması, 2000 'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri Ve Önemi*. Ankara: Sosyal Hizmetler Uzmanları Demeyi Yayınları.

Akol, Osman K. (1950). *Kimsesiz Çocuklar*, Ankara: Örnek Matbaası Yayınları.

Araz, Y.(2013). *Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak*. Kitap Yayınevi.

Asma, T. (2006). *Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu Sunum Kitabı*, Ankara: Başbakanlık SHÇEK Genel Müdürlüğü Yayınları.

Ataay K.(2005). *Evlât Edinme*.Ankara.

Aydoğdu M.(2002). *Çagdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme*, İzmir.

Ballar, S.(1988). *Türk Hukukunda Sosyal Hizmet ve Çocuklar*. İstanbul: Türkmen Kitabevi Yayınları.

Balta, N.(1999). *Cumhuriyetin 75. Yılında Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Cumhuriyetin 75. Yıl Armağanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Balo, Y. S. (2009). *Uluslararası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bedir, E.(2012). *Sosyal Politika*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Belen, H.(2005). *Yeni Medenî Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme*. İstanbul.

Bilen, M. (2004). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Canatan, K.Y.(2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.

Cılga, İ.(1994). *Gençlik ve Yaşam Niteliği*. Ankara: TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.

Cılga İ.(1999). *Toplumun Korunması Altındaki Çocukların İhmali ve İstismarı, Çocuk İstismarı ve İhmali*, Ankara: Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği Yayınları.

Çengelci, E.(1996). *Cumhuriyet Döneminde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi*. Ankara: Şafak Matbaacılık.

Çengelci, E. (1998). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Türk Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Yönetim Sistemi İçindeki Yeri*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık.

- Danişoğlu, E.(1999). *Kalkınma Planlarında Çocukla İlgili Devlet Politikaları*. Ankara: ÇOKAUM Yayınları.
- Doğan, İ. (2000). *Akıllı küçük*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Dönmezer, S. (1999). *Toplumbilim*, İstanbul: Beta Basın Yayım Dağıtım.
- Erkal, Mustafa E. (1987). *Sosyoloji (Toplumbilim)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Gökçe, B. (1983). *Cumhuriyet Döneminde Çocuk ve Gençlere Ait Yasal Düzenlemeler ve Yayınlar*. Ankara: TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Güven, S.(2001). *Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Ekşi, A.(1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Erden, M.(1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Erkan, G. (1995). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma*, Ankara: TC Başbakanlık Gençlik Spor ve Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ergün, M. (1987). *Eğitim ve Toplum*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Hatemi, H.(1979). *Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri, Eski Vakıflar*. İstanbul: İÜHF Yayınları.
- Hatemi, Hüseyin ve Rona, Serozan (1983). *Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi Yayınları.
- İnan, Ali N.(1968). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: AÜ Hukuk Fakültesi Yayınları.
- İnan, Ali N.(1970). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Der. Feyyaz Gölcüklü)*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- İnan, Ali N.(1995). *Özel (Medeni) Hukuk Bakımından Ana–Baba İle Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana–Babaya Karşı Korunmaları(Prof. Dr. Hamide Topcuoğlu'na Armağan)*. Ankara: AÜ Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Kahramanoğlu, E.(1983). *Sosyal Hizmetlerin Yeniden Örgütlenmesinde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Yeri, Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Sempozyumu*, Ankara: AÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Karabekir, K.(2000). *Çocuk Davamız, (Yay. Haz. : Faruk Özerengin)*, İstanbul.
- Kesgin, B.(2012). *Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Konanç, E.(1989). *Türk Hukuk Sisteminde Çocuğun Korunması, Türkiye'de*

Çocuğun Durumu, 1990'ların Çocuk Politikası Kongresi. Ankara: DPT–UNICEF Türkiye Temsilciliği Yayınları.

Kongar, E.(1972). *Toplumsal Değişme.* Ankara: Bilgi Yayınevi.

Kontaş, M. Y.(1998).Türkiye’de Çocuk Politikası. Ankara: EGM Asayiş Daire Başkanlığı Yayını.

Koray, M.(2005). *Sosyal Politika.* İstanbul: İmge Kitabevi.

Koşar, N. G.(1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı.* Ankara.

Koşar, N. (2001). *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri.* Ankara: TC. Başbakanlık AAK Yayını.

Köstüklü, N.(2001). *Kazım Karabekir ve Eğitim.* Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Küçük,V., Koç, H.(2009). *Psiko-Sosyal Gelişim Sürecinde İnsan ve Spor ilişkisi.*

Merter, F.(1990). *1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği).* Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını.

Okay, C.(1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900.* İstanbul: Kırkamber Yayınları.

Olgaç, S.(1956). *Kazai ve İlmi İctihatlarla Türk Kanunu Medenisi.* İstanbul: İÜ. Hukuk Fakültesi Yayınları.

Ören, K.(t.y). *Sosyal Politika.* Ankara: Pelikan Yayınları.

Özmen, İ.(1989). *Vesayet Hukuku Davaları.* Ankara: AÜ. Hukuk Fakültesi Yayınları.

Öztan, Güven G.(2012). *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Polat, O. (1997). *Çocuk ve hakları.* İstanbul: Analiz yayınları

Sakaoğlu, N.(2003). *Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sayıta, Sevgi U.(1996). *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi.* İstanbul: Filiz Kitabevi Yayınları.

Serdar, İ.(2000). *Koruyucu Aile(Prof. Dr. Seyfullah Edis’ e Armağan).* İzmir.

Sertel, S.(1987). *Roman Gibi.* İstanbul: Belge Yayınları.

- Serozan, R.(2005). *Çocuk Hukuku* . Beta Yayınevi.
- Talas, C.(1992). *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Talas, C.(1997). *Toplumsal Politika*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Tarımeri, N.(2007). *Çocuk Koruma (ma) Kanunu*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Taşkıran, C.(1999). *Milli Mücadelede Kâzım Karabekir Paşa*. Ankara.
- Tezcan, H.(2006). *Osmanlı Sarayının Çocukları: Şehzadeler ve Hanım Sultanların Yaşamları, Giysileri*. İstanbul: Ay gaz (Koç) yayınları.
- Tezcan, M. (1988). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Ofset.
- Tiryakioğlu, B.(1991). *Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Toksöz, H.(2012). *Osmanlı Klasik Dönem Ahlak Eserlerinde Çocuk Eğitimi, Osmanlı Dünyasında Çocuk Olmak*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Tornacı, N.(2008). *SHÇEK'in Çocuklara Yönelik Hizmetinin Yeni Yüzü, Koşuş Yerine Ev Ortamı Çocuk Evleri-Sevgi Evleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.
- Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu.(1959). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*. Ankara: Ay Yıldız Yayınları.
- Uluğtekin, S.(1996). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Unicef (2012). *Dünya çocuklarının Durumu*. Ankara: Unicef.
- Umay F.(1941). *Çocuk Esirgeme Kurumunun Çalışmaları, Cumhuriyetin 18. Yıldönümünde Hitabeler ve Konferanslar*. Ankara: Çankaya Matbaası.
- Ülker, G.(1974). *Evlât Edinme Ve Beslemelerin Hukuki Durumu, Türk Hukuku Ve Toplum Üzerine İncelemeler*, Ankara.
- Yavuzer, H.(2005). *Ana-Baba ve Çocuk*.İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A.(1983).Gelişim İlkeleri ve Çocuk Ruhsat Gelişimi. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, Ankara.

Tezler

- Acar, Ali. (1990), *Türk Aile Yapısı Ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler

Enstitüsü, İstanbul.

Akıncı, Y. A. (2007). *Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin, Sosyalleşme Süreci ve Şahsiyetin Oluşmasına Katkısı*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Başer, H.(2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Bayrakçı, M.(2006). *İlköğretim Okulunda Okuyan ve Aktif Olarak Spor Yapan Öğrencilerle, Aktif Olarak Spor Yapmayan Öğrencilerin Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Beter, Ö.(2010). *Türkiye Ve İngiltere’de Çocuk Koruma Sistemleri*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cebe, F.(2005). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında Barınan Çocukların “Benlik Saygısı”, “Depresyon”, “Kaygı” Skorlarının Ailesi Yanında Kalan Çocuklarla Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Karatay, A.(2007). *Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara ilişkin Politikaların Oluşumu*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, S.(2003). *Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimi ve Etkinliklerin Sosyalleşmeye Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kurtuluş Akbulut, S.(2011). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Işıkcı Mamur, Y.(2013). *Sosyal Politika Açısından Türkiye’de Çocuk Hakları Sorunu: Alana İlişkin Bir Araştırma*, Yayınlanmış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Malatya

Özçelik, E. (2007). *Öğrencilerin Sosyalleşmesinde Beden Eğitimi Dersinin Rolü*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler

Enstitüsü, İstanbul.

Sarıkaya M.(2005), *Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırma Enstitüsü, Erzurum,

Tezgel, M. (2011). *Türk hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması Ve Tenfizi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ünlü, E. (1987). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Kurum Bakımı Örneğinde Sosyal Hizmette Bir Değerlendirme Araştırması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yurtsever, M.(2009). *Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Makaleler

Acar, H.(2004). Cumhuriyetin Çocuk Refahı Politikasını Yapılandıran Bir Sivil Toplum Örgütü: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981), *Çalışma Ortamı Dergisi*, 73, 47.

Akyüz, E.(1986).Medeni Kanunun 272. Maddesine Göre Çocuğun Korunması ve Yeni İsviçre Medeni Kanunu Göz Önünde Tutularak Yapılması Önerilen Değişiklikler. *AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19,1-2.

Akyüz E.(1987). Medeni Kanun İle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20, 11-21.

Akyüz, E. (1988). Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1-2), 409- 420.

Akyüz, E.(1991). Çocuğun Güvenliği İlkesi Işığında Korumaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2, 718.

Akyüz, E.(2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 15, 24-33.

Altuğ, Y.(1957): Türk ve Birleşik Amerika Devletleri Hukuklarında Evlât Edinme Üzerinde Bir İnceleme, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1-4, Yıl 1957, 235.

Aytaç, M.(2003): Çocukların Korunması Ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi Hakkında İnceleme, *Adalet Dergisi*, 14, 18.

Balkar, S.(2002). Türk Hukukunda Evlat Edinme. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 235-266.

Bağdatlı, İ.(2010). Kazım Karabekir'in Uygulamalarında Yaşayarak Öğrenme ve Eğitici Drama. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 130.

Bulut, I.(1998). Yetiştirme Yurtları ve Gençlik Liderliği. *Sosyal Hizmetler Dergisi*, 7, 23.

Çağlar, D.(1982). Atatürk ve Cumhuriyet Devrinde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım ve Öğretim Olanakları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2,1-2.

Çengelci, E.(1989). Türk Sosyal Sistemine Genel Bir Bakış. *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Dergisi*, 1, 4-32.

Dilik, S.(1943). Atatürk Döneminde Sosyal Politika. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 40 ,98.

Emini, M. E. (2004). Hak Kavramı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 203-216.

Erkan, A. Rıza ve Erkan Gönül.(1987). Darüleytamlar, *HÜ Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5 (2-3), 61-68.

Fer, M.(1966). Türkiye'de Sosyal Hizmetler, *Sosyal Hizmet Dergisi*, 2 (1), 6-8.

Fer, M.(1974). Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Sosyal Hizmetler Dergisi*, 5, 12.

Güz, N. (1996). Türk Basınında Gündem Oluşturma. *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı*,12,982-983.

İnan Ali N. (1968). Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,1, 765-778.

İnan A.İ(1980). Çocuğun Korunması ve Polis. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-4, 247.

İnan, Ali N.(1996). Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı, Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5, 2.

Karakuş, Ö., Tekin, H. H. (2012). Koruma Kanunu Uyarınca Haklarında Danışmanlık Tedbiri Uygulanan Çocukların Özellikleri (Konya Örneği). *Sosyal*

Politika Çalışmaları, 7, 31-32.

Karataş, K, Acar H, Öntaş Ö. C, Acar Y.B. ve Gökçearsan E.(2004). Türkiye’de Çocuğun Korunması: Osmanlı’dan Günümüze Çocuk Refahına Yönelik Düzenlemeler, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1, 15-25.

Kop, Y. ve Tuncel, G. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çocuk haklarını algılamaları. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 6(1): 106-124.

Köse, M.(2001).Mukayeseli Hukukta Evlat Edinme Problemi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 267-306,

Köstüklü, N.(1992). “Kâzım Karabekir, Kültür ve Eğitim”, “Türk Kültürü”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 346,72-73.

Nirun, N. (1994). Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını*, 73, 93-95.

Oğuzman, K.(1994). Evlilik Dışı Çocukların Babalarına Mirasçılığı Sorunu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi*, 49, 1-2.

Öntaş, Ö. C.(2008). Çocuk Adalet Sistemi ve Çocuk Polis İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 2 , 21-37.

Sarıkaya M.(2007). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu: Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 34, 322.

Şenocak, H.(2006).Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *İstanbul Üniversitesi Dergisi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*,51, 177-288.

Şenocak, H.(2009). Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları*, 56, 450.

Şıpka, Ş.(1999). 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi. *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası* ,1-2, 301-322.

Türkmen,B.(2005).Sosyal Risk Altındaki Çocuklar, Gençler Ve Yaşlılar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13,11-22.

Tomanbay, İ. (2011). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Çocuk Koruma Anlayışı ve Türkiye’deki Çocuk Koruma Kanunu*.Ankara: Sabev Yayınları.

Uluğtekin, S.(1993). *Çocuk Yuvaları: Uygulamanın Son Araştırmalar Işığında Değerlendirilmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, 11, 35–55.

Uluğtekin, S.(2001). Yirminci Yüzyılda Türkiye'nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler, Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını*,13-15.

Usta, S.(1995). Türkiye'de Çocuğun Korunması. *İstanbul Barosu Dergisi*, 1-2-3, 91.

Üstüner, S. ve Diğ. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3),130-140.

Yetim, A. (2000).Sporun Sosyal Görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 148-151.

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5 (18), 43- 58.

Yörükoğlu ve Diğ. (1968). Yuva Çocuklarında Ruh ve Beden Gelişmesi Özellikleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*,11, 70-78.

Zevkililer, A. (1968). Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,1, 173-236.

Basılı ve Elektronik Kaynak

Bilen, M. (1994). Ailede Toplumsallaşma. *Aile ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Eğitim Toplantısı*, 20-21 Ekim, Ankara: Şafak Matbaacılık: 62.

Bıyıklı, L.(1983). Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması. *Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, 61-67.

Çavuşoğlu, T.(1999). Türkiye'de Çocuk Esirgeme Kurumu ve Çocuk: 1921-1983. *2.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, Ankara: ÇOKAUM Yayınları, 402.

Çevikbilen, T.(2001). Çocukların Sömürülmesi. *Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Sosyal Hizmet Sempozyumu*, 16-18 Ekim, Ankara:47.

Karakuş, Ö., Kırılıoğlu, M. ve Başer, D. (2012). Yetiştirme Yurdunda Kalmakta Olan Gençlerin Anne-Baba Algıları. *Sosyal Hizmet Sempozyumu*,141-142.

Özgirgin, S. (2004). Yöret Vakfı Çocuk Hakları Projesi(Çohap). *Eğitimde En İyi Örnekler Toplantısı Sunumu*. Ankara.

Polat, O.(2007). İstanbul Sokak Çocukları Rehabilitasyon Modeli. *Teorik Bilgilerle Zenginleştirilmiş Sempozyum Kitabı*. İstanbul.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.(2012). *2013-2017 Stratejik Planı*. Ankara: SHÇEK Yayını.

SHÇEK(2007), *2006 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara, SHÇEK Yayını.

SHÇEK(2008), *2007 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara, SHÇEK Yayını.

SHÇEK(2010), *2009 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara, SHÇEK Yayını.

SHÇEK(2017), *2016 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara, SHÇEK Yayını.

Tunç, A.İ.(2008). Çocuk Koruma Kanunu ve Eğitim Tedbirinin Uygulanması Van Örneği. *V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri*, Ankara: BASAGM Yayınları, 296.

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr.Erişim> Tarihi: 13.01.2017

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/143>, 28.10.2016

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2htm.Erişim>

Tarihi:13.11.2016

<http://www.shcek.gov.tr.Erişim> Tarihi: 12.01.2017.

<http://www.shcek.gov.tr/cocuk-yuvalari.asp> Erişim Tarihi:9.10.2016.

http://cocukhizmetleri.gov.tr/upload/Node/10542/files/2013Kasim_Ayi_Istatistikler.Erişim Tarihi:12.12.2016.

<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/KalknmaPlanlar,2017.Erişim>

Tarihi:02.02.2017.

<http://www.konyashcek.gov.tr/sss.html.Erişim> Tarihi:12.11.2016.

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr.Erişim> Tarihi:23.01.2017.

<http://www.soscocukkoyudernegi.org.tr/uluslararasi.php.Erişim> Tarihi:01.04.2017.

<http://www.ismetgalip.com.Erişim> Tarihi: 18.04.2017.

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/cocukkoyleri/.aspx.Erişim>

Tarihi:03.04.2017.